

Załącznik do Uchwały Nr XXII/373/2020
Sejmiku Województwa Lubelskiego
z dnia 21 grudnia 2020 r.

**Wojewódzki Program Przeciwdziałania
Narkomanii
na lata 2021-2024**

1. Wprowadzenie i podstawy prawne Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2021-2024.	3
2. Diagnoza zjawiska narkomanii w województwie lubelskim	5
2.1. Charakterystyka sytuacji związanej z przeciwdziałaniem narkomanii	5
2.1.1. Realizacja gminnych programów przeciwdziałania narkomanii	7
2.1.2. Charakterystyka problemu narkomanii wśród dzieci i młodzieży	8
2.1.3. Charakterystyka problemu narkomanii wśród osób dorosłych	16
2.1.4. Profilaktyka, leczenie i działania interwencyjne w zakresie przeciwdziałania narkomanii	31
3. Podsumowanie	39
4. Ewaluacja Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii oraz Profilaktyki w Zakresie HIV/AIDS na rok 2016	41
5. Ewaluacja Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2017 – 2020	46
6. ANALIZA SWOT	49
7. Cele, działania, wskaźniki i rezultaty Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2021-2024	51
8. Zasady realizacji i finansowania Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2021-2024	58

Wykaz skrótów

Skrót	Rozwinięcie
ESPAD	Europejski Program Badań Ankietowych w Szkołach ESPAD (ang. European School Project on Alcohol and Drugs)
FGI	(Focus Group Interview) Zogniskowany Wywiad Grupowy
GIS	Główny Inspektorat Sanitarny
IDI	(Individual In-depth Interview) Pogłębiony Wywiad Indywidualny
KGP	Komenda Główna Policji
KMP	Komenda Miejska Policji w Lublinie
KWP	Komenda Wojewódzka Policji w Lublinie
KBPN	Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii
KC ds. AIDS	Krajowe Centrum ds. AIDS
MZ	Ministerstwo Zdrowia
NFZ (OW)	Narodowy Fundusz Zdrowia (Oddział Zdrowia)
NPZ	Narodowy Program Zdrowia
NSP	Nowe Substancje Psychoaktywne
PIS	Państwowej Inspekcji Sanitarnej
PSSE	Państwowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna
ROPSe	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie
RPO WL.	Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego
ŚZ	Środki zastępcze
UM	Urząd Miasta Lublin
UMWL	Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego w Lublinie
WSSE	Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna
WPPN / Program	Wojewódzki Program Przeciwdziałania Narkomanii

1. Wprowadzenie i podstawy prawne Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2021-2024.

Opracowanie Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2021 - 2024 wynika z zapisu art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. z 2020 r. poz. 2050), zgodnie z którym samorząd województwa opracowuje projekt Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii (WPPN), biorąc pod uwagę cele operacyjne określone w Narodowym Programie Zdrowia (NPZ). Wojewódzki Program jest zgodny ze Strategią Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego, Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego oraz Strategią Rozwoju Kapitału Ludzkiego, a także innymi dokumentami wymienionymi poniżej. Program jest V edycją dokumentu koordynowanego przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie. Poprzednie edycje realizowane były w latach: 2008-2010, 2011-2015, 2016 oraz 2017-2020. Wojewódzki Program Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2021-2024 został opracowany przez zespół, w skład którego weszli przedstawiciele instytucji i organizacji pozarządowych zajmujących się problematyką narkomanii oraz pracownicy Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Lublinie (ROPS w Lublinie). Wśród tych jednostek wymienić można: Oddział Polityki Społecznej w Departamencie Zdrowia i Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego w Lublinie (UMWL w Lublinie), Stowarzyszenie Integracji Rodzin Przystań, Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Lublinie (WSSE), Towarzystwo Rodzin i Przyjaciół Dzieci Uzależnionych „Powrót z U”, Stowarzyszenie „MONAR” Poradnia Profilaktyki, Leczenia i Terapii Uzależnień w Lublinie, Towarzystwo „Nowa Kuźnia”.

Program opiera się na realizacji zadań samorządu województwa wynikających z Narodowego Programu Zdrowia na lata 2016–2020, a w szczególności wchodzącego w jego skład Krajowego Programu Przeciwdziałania Narkomanii. Głównym celem Programu jest wzmacnianie działań profilujących zdrowy styl życia ze szczególnym uwzględnieniem ograniczania problemów społecznych i zdrowotnych wynikających z używania substancji psychoaktywnych.

Prace Zespołu trwały od maja 2020 r. i miały na celu m.in. analizę założeń Narodowego Programu Zdrowia na lata 2016-2020, określenie struktury i zawartości merytorycznej Programu, sporządzenie diagnozy, określenie celów strategicznych Programu, sposobów finansowania, a także realizację działań Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii za lata 2016-2019.

Treści programu są spójne i komplementarne z założeniami następujących aktów prawnych:

- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. z 2020 r. poz. 2050),
- Ustawa z dnia 11 września 2015 r. o zdrowiu publicznym (Dz.U. z 2019 r. poz. 2365 z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2019 r. poz. 2277, z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2020 r. poz. 1057),
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2019 r. poz. 869, z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1843, z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2020 r. poz. 1876),

- Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie województwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 1668),
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 4 sierpnia 2016 r. w sprawie Narodowego Programu Zdrowia na lata 2016 – 2020 (Dz.U. z 2016 r., poz. 1492),
- Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 1 marca 2013 r. w sprawie leczenia substytucyjnego (Dz.U. z 2013 r. poz. 368),
- Strategia Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2021-2030.

2. Diagnoza zjawiska narkomanii w województwie lubelskim

Diagnoza została opracowana na podstawie:

1. Raportu z wykonania Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na rok 2019 przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie.
2. Danych przesłanych przez realizatorów Krajowego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2016-2020 oraz Krajowego Programu Zapobiegania Zakażeniom HIV i Zwalczenia AIDS na lata 2017-2021.
3. Wyników badań z 2015 i 2019, prowadzonych zgodnie z Europejskim Programem Badań Ankietowych w Szkołach ESPAD – ang. European School Project on Alcohol and Drugs (Dąbrowska K., Sierosławski J., 2015, 2019).
4. Raportu z badania społecznego p.n.: „Diagnoza województwa lubelskiego w zakresie używania substancji psychoaktywnych wśród osób dorosłych oraz dostępność oferty pomocowej w obszarze przeciwdziałania uzależnieniu od substancji psychoaktywnych.” (Zdzisław Wolny, Grupa BST sp. z o.o., ul. Mieczyków 12, 40- 748 Katowice).

2.1. Charakterystyka sytuacji związanej z przeciwdziałaniem narkomanii

Do zrozumienia sytuacji na szeroko rozumianym rynku narkotykowym należy przede wszystkim wyjaśnić najważniejsze pojęcia, takie jak narkotyki, dopalacze, nowe substancje psychoaktywne, środki zastępcze. Na potrzeby Programu przyjmujemy definicję substancji psychoaktywnych wg Krajowego Biura ds. Przeciwdziałania Narkomanii (KBPN) z podziałem na trzy główne grupy:

- ⇒ alkohol, opiaty, leki uspokajające i nasenne (działające głównie rozluźniająco, uspokajająco, nasennie),
- ⇒ kanabinoły i inne substancje halucynogenne, lotne rozpuszczalniki (działające głównie euforycznie, powodujące omamy, urojenia),
- ⇒ kokaina i inne substancje stymulujące, nikotyna (działające pobudzająco, podwyższające nastrój)¹.

Lista substancji psychoaktywnych, psychotropowych oraz środków odurzających zawarta w *Rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 17 sierpnia 2018 r. w sprawie wykazu substancji psychotropowych, środków odurzających oraz nowych substancji psychoaktywnych*. *Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 16 lipca 2014 r. w sprawie wykazu środków działających podobnie do alkoholu oraz warunków i sposobu przeprowadzania badań na ich obecność w organizmie* obejmuje środki działające podobnie jak alkohol. Zgodnie z definicją Krajowego Biura do spraw Przeciwdziałania Narkomanii *problemowe używanie narkotyków jest rozumiane jako długotrwałe używanie narkotyków (substancji nielegalnych), które powoduje u osoby używającej poważne problemy natury zdrowotnej i społecznej*². Podkreśla się, że polska definicja obejmuje problemowych użytkowników zarówno opiatów, jak i amfetaminy, kokainy, a także kanabinoły i innych narkotyków³. Do szerokiego zakresu substancji psychoaktywnych należą substancje legalne takie jak: leki przeciwbólowe i nasenne czy substancje wziewne oraz szeroka gama substancji nielegalnych. Pod pojęciem substancji nielegalnych rozumiemy substancje, których produkcja i obrót nimi są czynami zabronionymi przez prawo. Substancje te dzielimy na narkotyki (gdzie skład i działanie jest znane i opisane

¹ Za: Krajowe Biuro do spraw Przeciwdziałania Narkomanii

² Ibidem.

³ Ibidem.

w literaturze przedmiotu i aktach prawnych) i pozostałe substancje nielegalne w ustawodawstwie unijnym określane jako nowe substancje psychoaktywne (NSP).

NSP, potocznie określane jako dopalacze, to grupy substancji i/lub mieszanek substancji o charakterze psychoaktywnym produkowane na granicy legalności. Problem dopalaczy nie jest nowy i nie jest ograniczony do naszego kraju czy regionu. Kwestie dopalaczy są złożone legislacyjnie, medycznie i społecznie. Podstawowym problemem jest określenie składu chemicznego, który stale ulega zmianom, aby ominąć kontrole ustawowe. Zmiany wprowadzane w składzie nie dotyczą właściwości psychoaktywnych, ale znacząco zmieniają właściwości farmakologiczne, toksykologiczne, a co za tym idzie stwarzają poważne zagrożenie dla użytkowników. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego oraz Rady Unii Europejskiej 2017/2103 z dnia 15 listopada 2017 r., zmieniająca decyzję ramową Rady 2004/757/WSiSW w celu włączenia nowych substancji psychoaktywnych do definicji narkotyku i uchylająca decyzję Rady 2005/387/WSiSW, wprowadziła zmodyfikowaną definicję NSP. Określa ona nowe substancje psychoaktywne jako substancje w formie czystej lub w formie preparatu nieobjętą zakresem stosowania Jednolitej konwencji Narodów Zjednoczonych o środkach odurzających z 1961 r., zmienionej protokołem z 1972 r., ani Konwencji Narodów Zjednoczonych o substancjach psychotropowych z 1971 r., lecz mogącą stwarzać zagrożenia dla zdrowia lub zagrożenia społeczne podobne do zagrożeń stwarzanych przez substancje objęte zakresem stosowania tych konwencji. W Polsce problematykę środków psychoaktywnych reguluje Ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu narkomanii, która ostatnio była kilka razy nowelizowana, między innymi w celu ustalenia definicji „nowa substancja psychoaktywna” czy „środek zastępczy” (ŚZ). Nowelizacja odniosła się też do objęcia kontrolą poszczególnych środków. Według nowelizacji ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii oraz ustawy o Państwowej Inspekcji Sanitarnej (PIS) (Dz. U. poz. 1490), nowa substancja psychoaktywna oznacza „każdą substancję lub grupy substancji pochodzenia naturalnego lub syntetycznego w formie czystej lub w formie preparatu działającą na ośrodkowy układ nerwowy, inną niż substancja psychotropowa i środek odurzający, stwarzającą zgodnie z rekomendacją Zespołu do spraw oceny ryzyka zagrożeń dla zdrowia lub życia ludzi związanych z używaniem nowych substancji psychoaktywnych, o której mowa w art. 18b ust. 1 pkt 3, dla zdrowia lub zagrożenia społeczne porównywalne do zagrożeń stwarzanych przez substancję psychotropową lub środek odurzający, lub które naśladują działanie tych substancji, określoną w przepisach wydanych na podstawie art. 44f pkt 3; środek zastępczy – produkt zawierający substancję o działaniu na ośrodkowy układ nerwowy, który może być użyty w takich samych celach jak środek odurzający, substancja psychotropowa lub nowa substancja psychoaktywna, których wytwarzanie i wprowadzanie do obrotu nie jest regulowane na podstawie przepisów odrębnych; do środków zastępczych nie stosuje się przepisów o ogólnym bezpieczeństwie produktów.” W wyniku kolejnych nowelizacji w latach 2005-2015 obejmowano kontrolą dodatkowe substancje w związku, z czym w roku 2011 roku kontrolą objęto 23 substancje psychoaktywne, w 2015 r., dodano 114 kolejnych NSP. Ostatnia nowelizacja ustawy z 2018 r. wraz z Rozporządzeniem Ministra Zdrowia (MZ) w sprawie wykazu substancji psychotropowych, środków odurzających oraz nowych substancji psychoaktywnych, wprowadziła dla kilku grup NSP kontrolę o charakterze generycznym. Pozwoliło to na usprawnienie pracy służb, gdyż każdorazowe uzupełnianie listy kontrolowanych substancji było procesem długotrwałym i znacznie osłabiało skuteczność działań kontrolnych. Wykaz Nowych Substancji Psychoaktywnych stanowi Załącznik nr 3 do Rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 21 sierpnia 2019 r. w sprawie wykazu substancji psychotropowych, środków odurzających oraz nowych substancji psychoaktywnych (Dz. U. 2019 poz. 1745).

2.1.1. Realizacja gminnych programów przeciwdziałania narkomanii

Zgodnie z art. 10. Ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii zadania własne gminy w tym zakresie obejmują:

1) zwiększanie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych i osób zagrożonych uzależnieniem;

2) udzielanie rodzinom, w których występują problemy narkomanii, pomocy psychospołecznej i prawnej;

3) prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej, edukacyjnej oraz szkoleniowej w zakresie rozwiązywania problemów narkomanii, w szczególności dla dzieci i młodzieży, w tym prowadzenie zajęć sportowo-rekreacyjnych dla uczniów, a także działań na rzecz dożywiania dzieci uczestniczących w pozalekcyjnych programach opiekuńczo-wychowawczych i socjoterapeutycznych;

4) wspomaganie działań instytucji, organizacji pozarządowych i osób fizycznych, służących rozwiązywaniu problemów narkomanii;

5) pomoc społeczną osobom uzależnionym i rodzinom osób uzależnionych dotkniętym ubóstwem i wykluczeniem społecznym i integrowanie ze środowiskiem lokalnym tych osób z wykorzystaniem pracy socjalnej i kontraktu socjalnego.

Powyższe zadania realizowane są w ramach opracowywanego przez gminę programu przeciwdziałania narkomanii. Zgodnie z ustawą program zawiera również kierunki działań wynikające z Krajowego Programu Przeciwdziałania Narkomanii, a jednocześnie stanowi część gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych.

Informacje na temat działań podejmowanych w zakresie przeciwdziałania narkomanii w gminach zawarte są w Sprawozdaniu Krajowego Biura ds. Przeciwdziałania Narkomanii z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Narkomanii w 2018 r. W roku sprawozdawczym 2 319 gmin z całej Polski przesłało ww. sprawozdanie, w tym 86 gmin z woj. lubelskiego. Systematycznie rośnie liczba gmin, które realizują programy rekomendowane. W 2018 r. było to 710 gmin (2017 r. – 618, 2016 r. – 443, 2015 r. – 314). Na terenie województwa lubelskiego około 60% gmin wspierało finansowo programy profilaktyki uniwersalnej, w tym 26% wspierało finansowo programy rekomendowane profilaktyki uniwersalnej. Najwięcej gmin realizujących tego typu programy było w województwach: warmińsko-mazurskim (43%), śląskim (41%), małopolskim (40%). Dzięki temu systematycznie rośnie liczba szkół, placówek systemu oświaty i liczba osób objętych tego typu wsparciem. Na Lubelszczyźnie tylko 7% gmin finansowało programy profilaktyki selektywnej i wskazującej. To jeden z najniższych wskaźników w kraju. Pocieszający jest fakt, że wśród nich 5% finansowało programy rekomendowane o potwierdzonej skuteczności. W roku 2017 82% gmin w skali kraju realizowało i finansowało działania edukacyjne i kampanie społeczne, w województwie lubelskim dotyczy to 77% gmin. Były to przeważnie działania edukacyjne adresowane do dzieci i młodzieży (76%), rodziców (46%) lub upowszechnienie informacji nt. dostępu do działań profilaktycznych, interwencyjnych lub pomocowych (46%). W 2018 r. wzrosła w Polsce liczba realizowanych programów redukcji szkód (100), w porównaniu do 2017 r, gdzie było ich 79. 22% gmin z terenu województwa lubelskiego realizowało lub dofinansowało w 2017 r. szkolenia. Tylko 7% gmin w kraju podejmowało działania w zakresie monitoringu.

Podsumowując, tendencje w województwie lubelskim są podobne jak w kraju. Wzrasta liczba realizowanych przez gminy programów rekomendowanych. Gminy najczęściej realizują programy profilaktyki uniwersalnej, natomiast programy profilaktyki selektywnej i wskazującej są realizowane marginalnie. Najczęściej wśród programów rekomendowanych profilaktyki uniwersalnej realizowano „Program Domowych Detektywów” i „Archipelag Skarbów”, a w profilaktyce selektywnej najchętniej korzystano z programu „Fred Goes Net” i „Szkolna

Interwencja Profilaktyczna”. Większość gmin finansuje działania edukacyjne, natomiast niewiele jest działań z zakresu redukcji szkód, badań oraz monitoringu.

2.1.2. Charakterystyka problemu narkomanii wśród dzieci i młodzieży

Charakterystyka problemu narkomanii wśród dzieci i młodzieży została opracowana na podstawie materiałów z badań przeprowadzonych w 2015 r. i 2019 r. za pomocą ankiety ESPAD. Badanie dostarcza miarodajnych wyników porównawczych zarówno w perspektywie longitudinalnej, jak też pomiędzy poszczególnymi obszarami kraju i Europy. Daje to ciekawą perspektywę dla obserwacji i planowania działań profilaktycznych, edukacyjnych i naprawczych.

Wzory używania narkotyków i NSP przez dzieci i młodzież

Miejsca zażywania narkotyków w porównaniu z poprzednimi latami nie zmieniły się. Młodzież najczęściej używa narkotyków w domach swoich kolegów i koleżanek, na imprezach, na podwórku i na dyskotekach, co potwierdza zasadność prowadzenia działań profilaktycznych, w miarę możliwości, w tych miejscach. Działania te powinny mieć charakter pracy partyworkerskiej i streetworkerskiej. Działania podejmowane w ramach streetworkingu, bądź jego odmiany partyworkingu stanowią ideę bezpośredniego docierania do grup docelowych, poprzez kontakt z grupą odbiorców w ich własnym środowisku tj. na ulicach, dworcach, miejscach zbiorowych imprez, dyskotekach. Streetworker dostosowując pomoc do danej grupy, może realizować skuteczny i efektywny program pomocowy. Działania podejmowane przez partyworkerów mają charakter profilaktyczno–edukacyjny, mający na celu promocję zdrowia oraz unikanie zachowań ryzykownych.

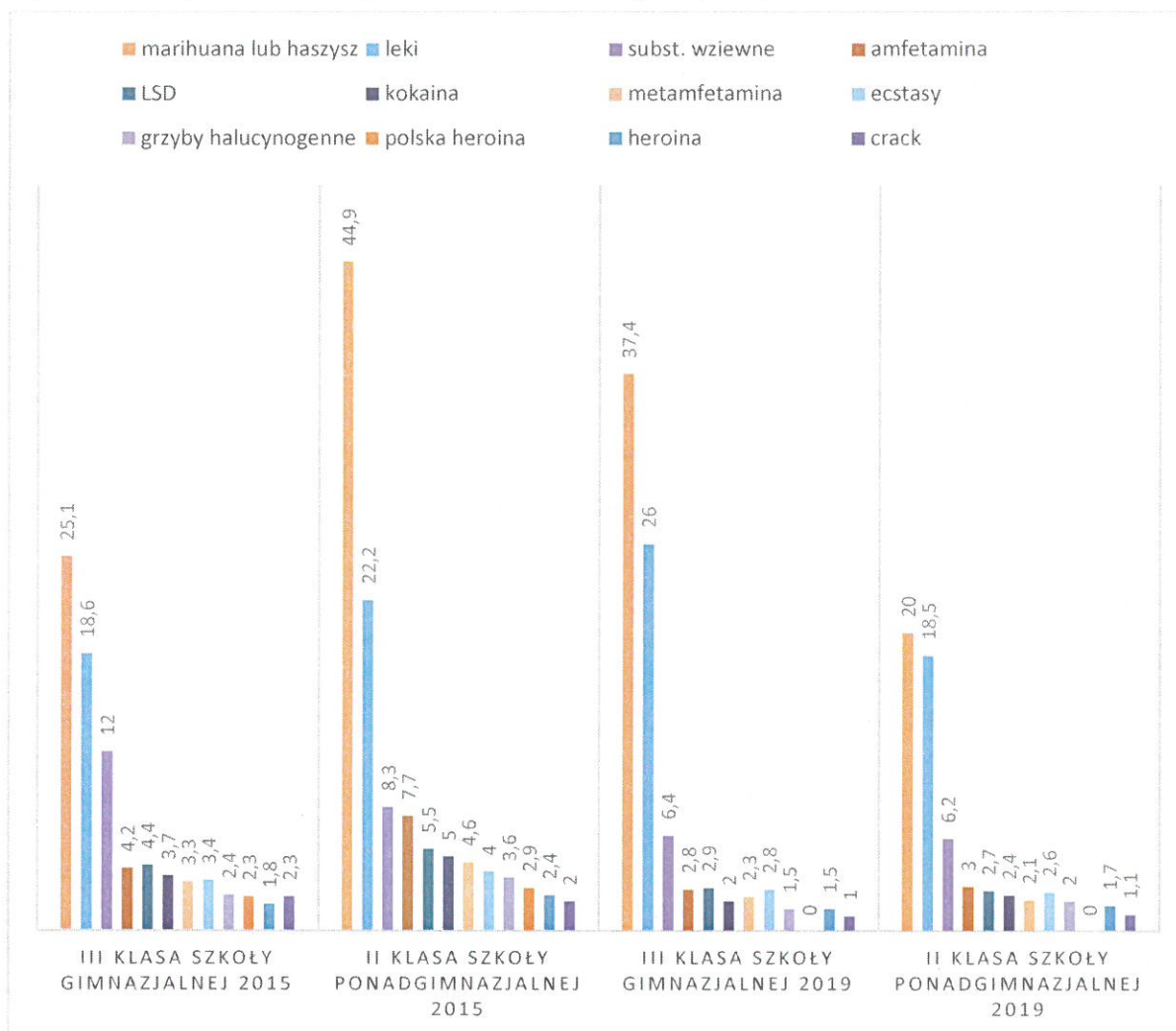
Wyniki badania ESPAD 2019 pokazały, że większość badanych nigdy nie sięgała po substancje nielegalne. Wśród tych, którzy mają za sobą takie doświadczenia większość stanowią osoby sięgające po marihuanę i haszysz. Do ich używania przynajmniej raz w życiu przyznało się w 2019 r. 20,0% młodzieży w wieku 15-16 lat i 37,4% 17 i 18-latków. W 2015 r. było to odpowiednio 25,1% i 45,0%, co oznacza tendencję spadkową w obu grupach wiekowych. Pod względem częstości używania substancji nielegalnych na drugim miejscu są substancje wziewne (6,2% w młodszej grupie i 6,4% w starszej). W poprzednim badaniu była to amfetamina. Dane dotyczące uczniów, którzy przynajmniej raz użyli poszczególnych narkotyków przedstawia wykres 1.

To, co może niepokoić, to fakt że poza marihuaną i haszyszem, o których wspomniano wcześniej wysokie wartości osiąga używanie leków uspokajających i nasennych bez przepisu lekarza. Chodzi o używanie legalnych, dostępnych substancji w sposób niezgodny z przeznaczeniem i/lub zaleceniem lekarza. Leki używało w ten sposób 18,5% młodszej kohorty i 26,0% starszej kohorty. To druga substancja pod względem używalności w ogóle. W porównaniu do roku 2015 poprawiła się nieznacznie sytuacja w młodszej grupie, spadek o 3,7%; natomiast w grupie starszej nastąpił wzrost o 7,4%.

Ogólne trendy w woj. lubelskim pokrywają się z trendami obserwowanymi w Polsce. Niewielkie różnice odnotować warto w wypadku leków używanych bez przepisu lekarza. Są one o ponad 2% wyższe niż w Polsce. W pozostałych wypadkach wyniki dla woj. lubelskiego są przeważnie porównywalne lub niższe od wyników w kraju o około 1-4%.

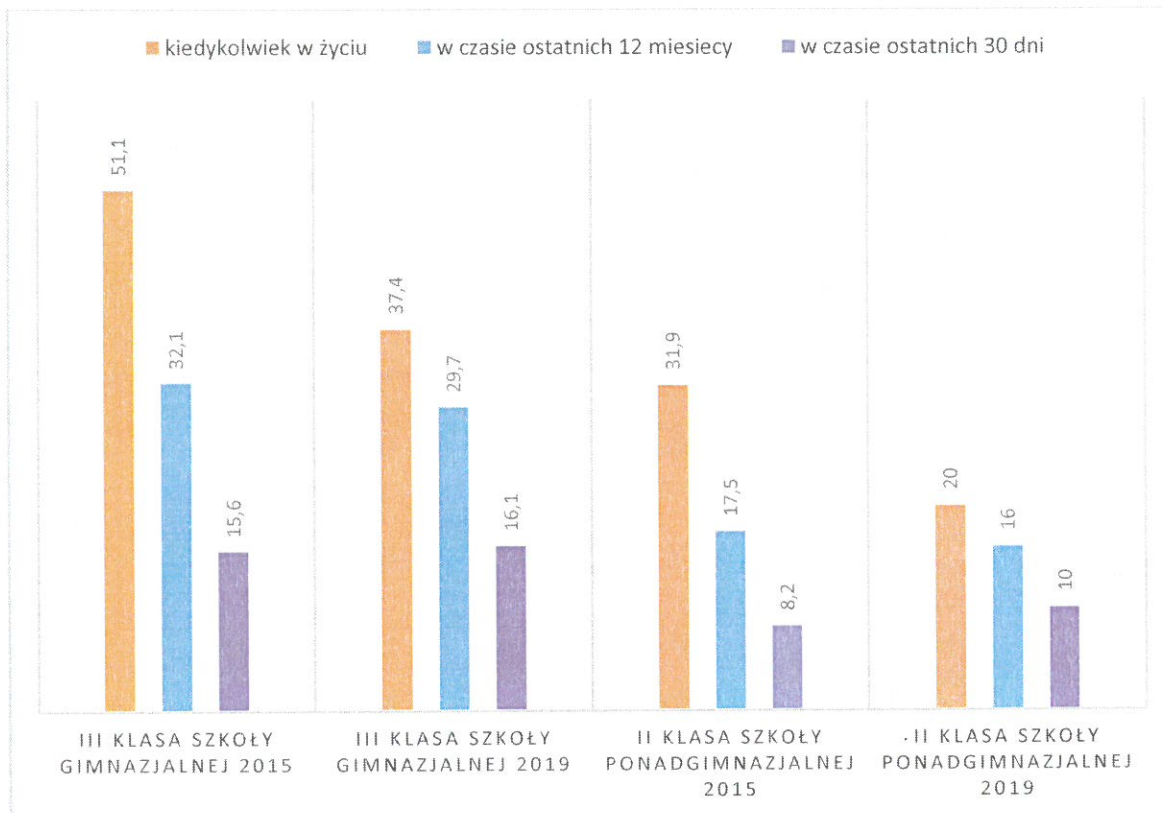
Wykres 1. Używanie narkotyków chociaż raz w życiu (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ESPAD 2015 i 2019

Używanie marihuany i haszyszu przez młodzież przedstawia wykres 2. Dane zawarte w poniższym wykresie pokazują, że marihuany lub haszyszu używało w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem 16% uczniów z młodziej grupy (w 2015 r. 17,5%) i 32,1% ze starszej (bez zmian w stosunku do roku 2015). Pozostałe substancje w obu grupach wiekowych są stosowane znacznie rzadziej niż przed 4 latami w obu grupach wiekowych. Najwyraźniej widać to na przykładzie substancji wziewnych, tj. 6,2% w młodziej grupie przy 12,0% w 2015 roku i 6,4% w starszej grupie przy 8,2% w 2015 r. Odsetki uczniów używających amfetaminy i ekstazy w obu grupach nie przekraczają 3%. Tu szczególnie widoczny spadek jest w grupie starszej.

Wykres 2. Udział procentowy młodzieży używającej marihuany lub haszyszu (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ESPAD 2015 i 2019

Dane z badania ESPAD pokazują, że rozpowszechnienie podejmowania prób z substancjami psychoaktywnymi jest zależne od płci. Związek między używaniem substancji a płcią występuje na obu poziomach nauczania. Chłopcy częściej deklarują próby używania substancji psychoaktywnych poza lekami uspokajającymi i nasennymi oraz lekami przeciwbólowymi używanymi w celu odurzenia się. Eksperymentowanie z tymi grupami leków bardziej rozpowszechnione jest wśród dziewcząt. Dziewczęta częściej sięgają po alkohol w połączeniu z lekami. Ta tendencja utrzymuje się od 2015 roku.

Określenie skali używania substancji psychoaktywnych w otoczeniu badanych dostarcza uzupełniającego wskaźnika rozpowszechnienia używania tych środków przez młodzież. Zarówno w klasach młodszych, jak i starszych przeważająca większość badanych twierdzi, że nikt z przyjaciół nie używa tych środków. Zgodnie z oczekiwaniami rozpowszechnienie używania poszczególnych substancji psychoaktywnych innych niż alkohol w otoczeniu respondentów nie jest jednakowe (tabela 1). Relatywnie najczęściej spotykamy tu marihuanę i haszysz. 47,9% badanych w młodszej grupie i 66,3% starszych uczniów odpowiedziało, że posiada wśród przyjaciół osoby palące te substancje. Na drugim miejscu wśród substancji zażywanych przez przyjaciół pojawiają się leki uspokajające i nasenne przyjmowane bez przepisu lekarza. 17,0% badanych w młodszej grupie i 22,8% starszych uczniów odpowiedziało, że posiada wśród przyjaciół osoby przyjmujące takie leki w ten sposób. Możemy zaobserwować tu znaczącą zmianę w porównaniu z rokiem 2015.

Tabela 1. Ocena rozpowszechnienia używania substancji wśród przyjaciół (w %)

Poziom klasy	Wyszczególnienie	Nikt	Kilka osób	Sporo	Większość	Wszyscy
III klasy gimnazjum	pali marihuanę lub haszysz	52,0	35,1	8,0	3,5	1,3
	bierze środki uspokajające lub nasenne (bez przepisu lekarza)	82,9	13,6	1,2	1,0	1,2
	bierze ecstasy	87,0	10,2	0,9	1,1	0,8
	używa środków wziewnych	87,8	8,3	1,4	1,1	1,4
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	pali marihuanę lub haszysz	33,7	48,4	13,3	3,7	0,9
	bierze środki uspokajające lub nasenne (bez przepisu lekarza)	77,3	19,2	2,2	0,8	0,6
	bierze ecstasy	86,8	10,5	1,6	0,5	0,7
	używa środków wziewnych	89,4	8,3	0,7	0,6	1,0

Źródło: Dane z badania ESPAD, 2019

Odrębny problem stanowią NSP i/lub ŚZ, odpowiadające za dynamiczne zmiany na rynku narkotykowym. Problem dopalaczy (smart drugs, legal highs) pojawił się w Europie w połowie poprzedniej dekady, natomiast w Polsce zaczął narastać w ostatnich latach.

Do używania dopalaczy w województwie lubelskim, chociaż raz w życiu, przyznało się w 2019 r. 4,5% gimnazjalistów i 5,8% uczniów szkół ponadgimnazjalnych, w roku 2015 było to odpowiednio: 10,6% i 16,0% (tabela 2). W czasie ostatnich 30 dni przed badaniem po substancje te sięgało 3,4% badanych z pierwszej grupy i 2,6% z drugiej grupy (w poprzednim badaniu odpowiednio: 4,1% i 3,8%). Warto zwrócić uwagę na to, że młodsi nieznacznie częściej deklarują kontakt z dopalaczami w czasie 30 dni przed badaniem, aniżeli ma to miejsce w przypadku uczniów starszych.

Warto zwrócić uwagę na fakt, że aktualnie znacznie obniżyła się grupa osób, które sięgnęły po dopalacze w stosunku do poprzedniej edycji badania, co jest pozytywnym trendem, jednak spłaszczyły się wyniki pomiędzy osobami używającymi dopalaczy regularnie i sporadycznie. Należy wziąć to pod uwagę przy konstruowaniu nowych programów profilaktycznych.

Tabela 2. Używanie dopalaczy (w%)

Poziom klasy	Używanie dopalaczy	Lubelskie		Polska	
		2015	2019	2015	2019
III klasy gimnazjum	Kiedykolwiek w życiu	10,6	4,5	10,3	5,2
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	6,5	4,2	6,9	3,6
	W czasie 30 dni przed badaniem	4,1	3,4	4,3	2,5
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Kiedykolwiek w życiu	16,0	5,8	12,6	5,3
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	8,7	3,5	6,0	3,5
	W czasie 30 dni przed badaniem	3,8	2,6	3,0	2,2

Zródło: Opracowanie własne na podstawie ESPAD 2015 i 2019

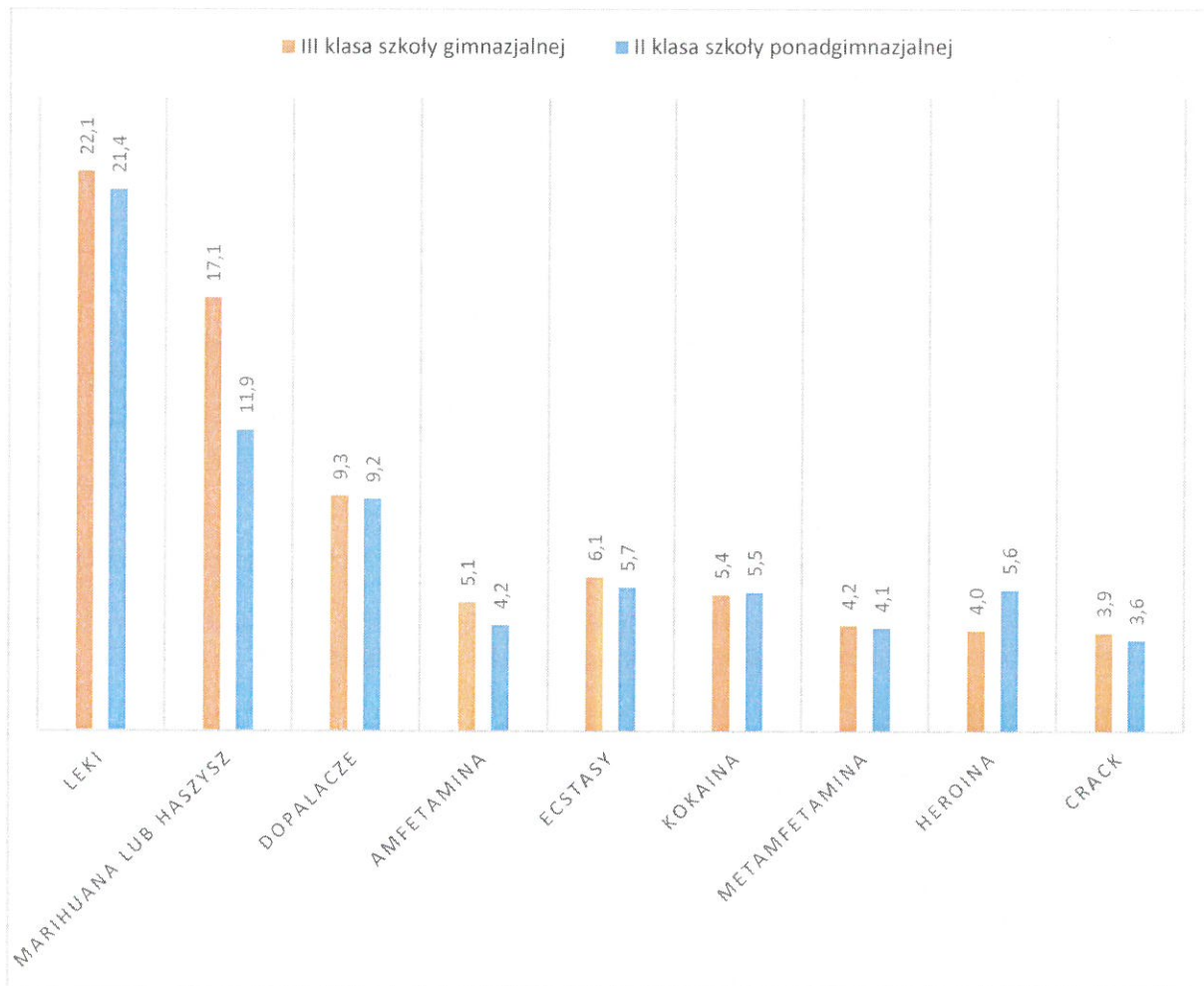
Dopalacze, bez względu na wiek, najchętniej przyjmowane są w postaci mieszanek ziołowych do palenia lub pod postacią proszku, kryształków, tabletek.

Ograniczanie dostępności

Najbardziej dostępną substancję psychoaktywną wśród młodzieży na Lubelszczyźnie uważany jest alkohol. Inne substancje (legalne i nielegalne) są zdecydowanie mniej dostępne. Jednak niepokojący jest wskaźnik dostępności w obu grupach leków uspokajających lub nasennych (21,4% i 22,1%). Najbardziej dostępnymi nielegalnymi środkami psychoaktywnymi są marihuana i haszysz (11,9% i 17,1%). To jednak nadal niższy wskaźnik niż deklarowana dostępność tych substancji w Polsce. W 2015 r. uczniowie klas III gimnazjum (37%) i uczniowie klas II klas średnich (53%) podaje, że łatwo można nabyć marihuanę lub haszysz. Odnotowujemy więc znaczny spadek dostępności na przestrzeni ostatnich 4 lat. Może to jednak tłumaczyć częstsze sięganie po substancje łatwiej osiągalne i legalne, tj. leki uspokajające i nasenne.

Innym wskaźnikiem dostępności jest sytuacja, w której osoby badane otrzymały propozycję użycia jakiejś substancji psychoaktywnej. Z propozycjami dotyczącymi substancji nielegalnych spotykają się mniej liczne frakcje badanych i stosunkowo najczęściej dotyczą one konopi. Otrzymało je chociaż raz w czasie ostatnich 12 miesięcy 22,2% uczniów z klas młodszych i 34,8% uczniów klas starszych. Odsetki uczniów, którym proponowano amfetaminę wynosiły w przypadku młodszej młodzieży – 3,9% i starszej – 3,8%. Ocenę dostępności do poszczególnych substancji jako bardzo łatwą obrazuje wykres 3.

Wykres 3. Ocena dostępności substancji psychoaktywnych – bardzo łatwa (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ESPAD 2019

O ile propozycje dotyczące marihuany nieznacznie się podwyższyły a amfetaminy nieco spadły w porównaniu do 2015 roku, to niepokojące są w województwie wysokie wskaźniki dotyczące leków uspokajających i nasennych. Leki proponowane były podobnym odsetkom młodzieży z grupy młodszej i starszej (ok. 7%). Znow należy zaznaczyć, że w przypadku grupy młodszej wyniki są niższe niż te odnotowane w skali kraju. W grupie starszej młodzieży różnice są niewielkie. Szczegółową ocenę dostępności poszczególnych substancji psychoaktywnych przedstawia poniższa tabela 3.

Obraz dostępności uzupełnia wiedza dotycząca znajomości miejsc gdzie można zakupić substancje nielegalne. Wielu respondentów orientuje się, gdzie można kupić marihuanę lub haszysz. Odsetek badanych nie znających takich miejsc jest wyższy wśród młodszej młodzieży (62,6%, w 2015 r. – 57,5%) niż starszej (58,3%, w 2015 r. – 51,2%). Wśród miejsc, które gimnazjaliści najczęściej wymieniali, jeśli chodzi o dokonanie zakupu jest ulica i park (21,1%), szkoła (11,8%), mieszkanie dealera (10,6%) oraz Internet (9,6%). Uczniowie szkół ponadgimnazjalnych uszeregowali podane miejsca w taki sam sposób: ulica i park (20,8%), mieszkanie dealera (14%), szkoła (13,1%) oraz dyskoteka lub bar (15,1%). Dane dotyczące województwa lubelskiego są zbieżne z danymi ogólnopolskimi. Wśród młodszych użytkowników wzrosła w porównaniu do 2015 r. rola internetu jako miejsca zakupu środków odurzających. Trendy te przedstawia tabela 4.

Tabela 3. Ocena dostępności poszczególnych substancji (w %)

Kohorta	Wyszczególnienie	Nie możliwe	Bardzo trudne	Dosyć trudne	Dosyć łatwe	Bardzo łatwe	Nie wiem
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Marihuana lub haszysz	20,7	13,8	14,3	23,1	11,9	16,3
	Amfetamina	36,2	17,0	11,6	8,3	4,2	22,6
	Metamfetamina	36,7	17,9	11,3	6,8	4,1	23,0
	Leki uspokajające lub nasenne	15,6	9,7	13,0	24,1	21,4	16,2
	Ecstasy	35,2	17,7	10,6	7,2	5,7	23,5
	Kokaina	34,6	18,7	11,1	8,0	5,5	22,3
	Crack	37,1	17,7	10,1	5,1	3,6	26,4
	Heroina	35,7	19,7	10,4	6,0	5,6	22,6
	Dopalacze	30,9	15,5	12,5	11,3	9,2	20,5
Starsza kohorta (17-18 lat)	Marihuana lub haszysz	10,3	9,1	14,5	35,0	17,1	14,0
	Amfetamina	26,9	16,5	15,3	12,2	5,1	24,0
	Metamfetamina	26,5	18,0	15,7	10,6	4,2	25,0
	Leki uspokajające lub nasenne	12,3	7,6	12,2	29,3	22,1	16,4
	Ecstasy	25,7	14,6	15,5	13,6	6,1	24,5
	Kokaina	27,0	15,9	17,9	9,8	5,4	24,0
	Crack	28,4	16,2	16,8	7,5	3,9	27,2
	Heroina	28,0	17,8	15,7	9,2	4,0	25,4
	Dopalacze	25,7	13,6	10,8	16,8	9,3	23,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ESPAD 2019

Kwestie dostępności to również w dużej mierze możliwość zakupu narkotyków, tj. możliwości finansowe, które są zwłaszcza ważne w kontekście dzieci i młodzieży szkolnej. Z danych Komendy Wojewódzkiej Policji w Lublinie (KWP w Lublinie) wynika, że ceny narkotyków na rynku lubelskim wahają się od 15 do 350 złotych. Po znacznym wzroście cen w 2017 r., ceny w 2019 utrzymały się na podobnym poziomie, co w 2018 lub w niektórych wypadkach staniały. Najpopularniejszy narkotyk – marihuanę można kupić w cenie 30-50 zł/gram (w 2018 r. – 40 zł). Wśród substancji stymulujących najdroższa jest kokaina – 350 zł/gram, metamfetamina – 150 zł/gram (w 2018 r. – 200-250 zł), amfetamina 50 zł/gram. Substancje halucynogenne kosztują: 1 tabletkę ecstacy – 5-10 zł (w 2018 r. – 15-35 zł), LSD – 15-25 zł (w 2018 r. – 30 zł), grzyby halucynogenne – 20-40 gr/sztukę, mefedron – 40 zł/gram, dopalacze – 40-50 zł/1 gram w zależności od sposobu i siły działania, skun (marihuana modyfikowana genetycznie) to koszt 30-40 zł/gram. Ceny wymienionych substancji mogą się wahać w zależności od źródła pochodzenia, jakości oraz miejsca i czasu dokonywania zakupu. Nową substancją na lubelskim rynku jest mefedron. Jednak badania prowadzone w 2019 r. nie potwierdzają, że jest to substancja popularna. Warto obserwować zmiany w tym zakresie w kolejnych latach.

Wzorem lat ubiegłych, również i w 2019 r. akcje prewencyjne Komendy Wojewódzkiej Policji w Lublinie realizowano w rejonie lokali rozrywkowych, dyskotek, pubów oraz miejsc przebywania młodzieży. W środowisku wszystkich grup wiekowych prowadzono czynności ukierunkowane na eliminowanie ośrodków dystrybucyjnych (sieci dilerskiej) poprzez ujawnianie prowadzenia tego rodzaju działalności przez sprawców nielegalnego wytwarzania, obrotu, handlu i posiadania narkotyków oraz dopalaczy. Przeciwdziałając zjawisku narkomanii, prowadzono rozpoznania grup młodzieżowych podejrzewanych o zażywanie środków

odurzających. Wzmoczone działania wykrywcze w tym zakresie prowadzono w okresie ferii i wakacji oraz tzw. „dnia wagarowicza”.

Tabela 4. Miejsca, w których można łatwo kupić marihuanę lub haszysz (w %)

Poziom klasy	Miejsca	Lubelskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie znam takich miejsc	62,6	62,2
	Ulica, park	21,1	20,9
	Szkoła	11,8	11,6
	Dyskoteka, bar	7,9	10,4
	Mieszkanie dealera	10,6	11,7
	Internet	9,6	10,2
	Inne miejsce	5,4	6,4
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie znam takich miejsc	58,3	54,5
	Ulica, park	20,8	24,8
	Szkoła	13,1	14,7
	Dyskoteka, bar	15,1	16,7
	Mieszkanie dealera	14,0	16,4
	Internet	11,3	11,0
	Inne miejsce	5,2	6,2

Zródło: Opracowanie własne na podstawie ESPAD 2019

Państwowa Inspekcja Sanitarna w celu ograniczania zagrożeń zdrowia publicznego z zakresu przeciwdziałania narkomani egzekwuje przestrzeganie przepisów dotyczących zakazu wytwarzania, przywozu i wprowadzania do obrotu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej środków zastępczych lub nowych substancji psychoaktywnych.

Skuteczniejsze radzenie sobie z tym problemem umożliwiły nowelizacje Ustawy z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii oraz niektórych innych ustaw, o którym pisano na początku diagnozy. W 2019 roku zaobserwowano na terenie województwa lubelskiego spadek podaży środków zastępczych i nowych substancji psychoaktywnych. Brak funkcjonowania punktów stacjonarnych sprzedaży środków zastępczych spowodował, że na terenie województwa lubelskiego dystrybucja „nowych narkotyków” nadal prowadzona jest w tzw. „podziemiu”, głównie w formie sprzedaży dilerskiej jak i przez Internet. Jednak w badaniu ESPAD 2019 młodzież wciąż wspomina o zakupach w sklepach z dopalaczami. Około 2,7% badanych z pierwszej grupy i podobny odsetek badanych z drugiej grupy było kiedykolwiek w sklepie z „dopalaczami”. Najbardziej popularny sposób nabywania to „inny sposób”. Można wnioskować, że chodzi tu o zakupy u dilera.

Postawy wobec narkotyków i ocena problemu

Według badań ankietowych ESPAD 2015 r. prowadzonych w województwie, badani częściej wskazywali na pozytywne konsekwencje palenia marihuany i haszyszu. Większość młodzieży używającej narkotyków miała subiektywne poczucie braku problemu. Tendencja ta utrzymuje się w badaniu prowadzonym w 2019 r. Na pierwszym miejscu w obu grupach znalazło się bardziej intensywne postrzeganie (odpowiednio 32,8% i 30,3%). Wśród młodszych na drugim miejscu lokuje się mniejsza nieśmiałość (29,2%), a na trzecim zmniejszenie zahamowań (28,7%). W starszej kohorcie jest na odwrót i na drugim miejscu lokuje zmniejszenie zahamowań z wynikiem 28,1%, a na trzecim mniejsza nieśmiałość (27,7%). Pokazuje to, że badani używają substancji głównie po to, by lepiej sobie radzić w relacjach społecznych.

Używanie substancji może zwiększać ryzyko doświadczania rozmaitych problemów. Jednak jak pokazują dane z ESPAD 2019, większość problemów doświadczanych przez młodzież nie ma związku z używaniem przez nich substancji psychoaktywnych. Najczęściej spodziewaną konsekwencją negatywną jest poczucie bycia prześladowanym przez innych (41,5% i 42,5%). W przypadku problemów związanych z narkotykami, w obydwu grupach na pierwszy plan wysuwają się problemy z policją. W starszej kohorcie powyżej jednego procenta badanych wskazało dodatkowo na uprawianie seksu bez zabezpieczenia i kierowanie pojazdem pod wpływem substancji psychoaktywnych, wypadek lub uszkodzenia ciała.

Istotnym problemem związanym z inicjacją narkotykową jest popularność e-papierosów. Ich używanie niejednokrotnie może stanowić wdrażający instrument do przyjmowania narkotyków drogą wziewną.

Skuteczność prowadzonych działań profilaktycznych w znaczącej mierze zależy od rodziny, a silna więź z rodzicami jest jednym z najważniejszych czynników chroniących młodych ludzi przed niebezpieczeństwami wynikającymi z używania narkotyków. Przyzwolenie ze strony rodziców lub brak zainteresowania stosunkiem dzieci do substancji psychoaktywnych może sprzyjać ich używaniu przez młodych ludzi a odpowiednio realizowana strategia wychowawcza może zapobiec podejmowaniu i ponawianiu doświadczeń z substancjami psychoaktywnymi. Bardzo ważna jest rola rodziców w przekazywaniu dzieciom informacji o szkodliwym działaniu środków psychoaktywnych i skutkach ich używania. W młodszej kohorcie badani zadeklarowali, że 50% rodziców rzadko lub prawie nigdy nie określa zasad panujących w domu rodzinnym i blisko 51% nie określa zasad dotyczących zachowania poza domem. W starszej kohorcie 51% rodziców rzadko lub prawie nigdy nie określa zasad domowych i blisko 56,1% nie określa zasad dotyczących zachowania poza domem. Około połowa rodziców wie, gdzie i z kim ich dzieci spędzają czas, jeśli chodzi o młodszą młodzież. W przypadku starszej młodzieży nieco mniejszy odsetek rodziców ma taką wiedzę. Młodzi ludzie oceniali relacje z rodzicami i przyjaciółmi na 7 punktowej skali. W obydwu grupach wiekowych średnia ocen była podobna i oscylowały wokół 5. Ten wysoki poziom wskaźnika, może wyjaśniać relatywnie niskie wskaźniki sięgania po substancje psychoaktywne i jest czynnikiem wysoce pożądanym.

2.1.3. Charakterystyka problemu narkomanii wśród osób dorosłych

Dane na temat wzorów używania substancji psychoaktywnych wśród dorosłych czerpiemy z badania: Diagnoza województwa lubelskiego w zakresie używania substancji psychoaktywnych wśród osób dorosłych oraz dostępności oferty pomocowej w obszarze przeciwdziałania uzależnieniu od substancji psychoaktywnych⁴. W roku 2017 przyznano w Polsce 4 500 świadczeń z pomocy społecznej z powodu narkomanii, czyli o 94 świadczenia więcej w stosunku do roku poprzedniego. Największa liczba przyznanych świadczeń z pomocy społecznej z powodu narkomanii charakterystyczna jest dla województw: mazowieckiego (738), dolnośląskiego (552) oraz wielkopolskiego (363). Natomiast województwo lubelskie znajduje się na 12 miejscu pod względem liczby przyznanych świadczeń z powodu narkomanii w roku 2017, gdzie przyznano o 8 świadczeń więcej w stosunku do roku 2016 z pomocy społecznej, z powodu narkomanii, tj. 153 świadczenia. Największa ich liczba przypada dla miasta Lublin (48), powiatu puławskiego (27) oraz miasta Biała Podlaska (12). W powiecie zamojskim we wskazanym czasie nie przyznano żadnego świadczenia z powodu narkomanii.

⁴ Diagnoza województwa lubelskiego w zakresie używania substancji psychoaktywnych (...) 2019 r. Badanie prowadzone w 2019 r. przez Grupę BST Sp. z o.o. ul. Mieczników 12, 40-748 Katowice, na zlecenie Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Lublinie

Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej, w której występuje problem narkomanii co roku zwiększa się i wynosi odpowiednio: 2015 rok – 148 rodzin, 2016 rok – 145 rodzin, 2017 rok – 153 rodziny.

Należy jednak zaznaczyć, że jest to stosunkowo niska liczba przyznanych świadczeń. Najwięcej świadczeń w województwie lubelskim we wszystkich latach przyznawanych jest z powodu ubóstwa, bezrobocia, potrzeby ochrony macierzyństwa, alkoholizmu.

Wzory używania wśród dorosłych

Dane zebrane z ankiety internetowej na potrzeby *Europejskiego Raportu Narkotykowego* wskazują, że wśród państw europejskich Polska plasowała się po 2016 roku na 4 miejscu pod względem spożycia marihuany, zaraz po Estonii, Łotwie oraz Litwie oraz na 3 miejscu (zaraz po Łotwie i Litwie) pod względem spożycia kokainy⁵. Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii w *Raporcie o stanie narkomanii w Polsce 2018* opisuje zachodzące zmiany w zażywaniu narkotyków, mające miejsce w ostatnich latach. Duże zmiany na rynku spowodowało pojawienie się nowych substancji psychoaktywnych. W 2016 roku aż 40% osób według danych z programów wymiany igieł i strzykawek sięgało po NSP. Dużą popularnością cieszy się także amfetamina, po którą sięga co trzeci użytkownik. Raport KBPN wskazuje także na kolejną zmianę, która dotyczy osób podejmujących leczenie z powodu nadużywania narkotyków. Dane pochodzące z *Raportu o stanie narkomanii w Polsce 2018*, dotyczące osób, które podjęły leczenie po raz pierwszy w życiu, ukazują, że w Polsce najczęściej podejmowano leczenie z powodu problemów z marihuaną (39%), a na drugim miejscu – amfetaminą (24%). Na przestrzeni ostatnich lat zauważalny jest też wzrost popularności metamfetaminy w Polsce⁶.

Według danych krajowych udostępnionych przez KBPN, wśród osób, które zgłosiły się po raz pierwszy na leczenie w 2017 roku, najpopularniejsza była marihuana i haszysz, które zażywało 39% osób, w dalszej kolejności zażywana była amfetamina (24,2%) oraz metamfetamina (7,5%). Szczegółowe dane prezentuje wykres 4 dotyczący zgłaszalności na leczenie z powodu narkotyków w podziale na narkotyk podstawowy w 2017 roku w Polsce. Natomiast według danych z programów wymiany igieł i strzykawek z 2016 roku aż 71% osób podczas zażywania narkotyków sięga także po alkohol⁷.

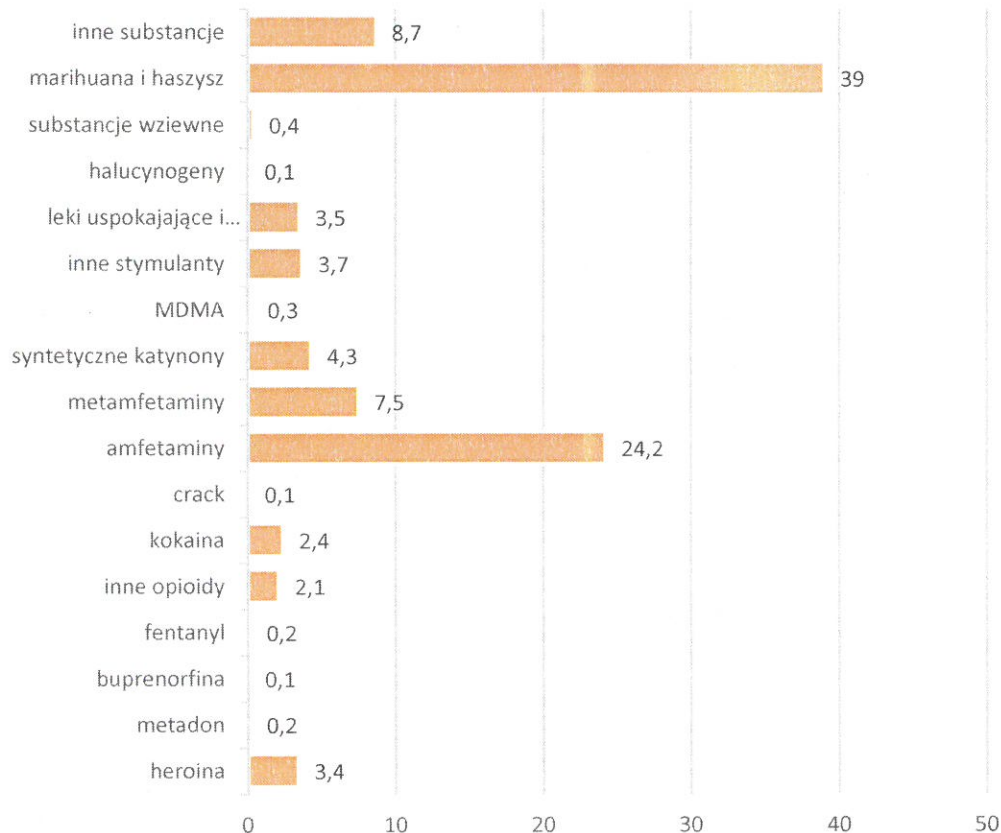
---

⁵ Europejski Raport Narkotykowy. Tendencje i osiągnięcia, Europejskie Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii, 2019.

⁶ Raport o stanie narkomanii w Polsce 2018, Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii, Warszawa 2018.

⁷ Ibidem.

Wykres 4. Zgłaszalność na leczenie z powodu narkotyków w podziale na narkotyki podstawowy w 2017 roku w Polsce (w %)

Źródło: Raport o stanie narkomanii w Polsce 2018, KBPN, Warszawa 2018.

Analizy wzorów spożywania substancji psychoaktywnych przez mieszkańców województwa lubelskiego pokazują, że wśród osób dorosłych podobnie jak wśród młodzieży najpopularniejszą substancją psychoaktywną jest zdecydowanie alkohol. Narkotyki i NSP stanowią znacznie mniejszy problem zarówno w skali kraju jak i województwa. Niemniej jednak nie należy go lekceważyć.

W województwie lubelskim w latach 2011-2014 systematycznie zwiększała się liczba osób zmagających się z problemem narkomanii. Problem narkomanii najczęściej występował wśród dorosłych mieszkańców pomiędzy 18 a 60 r.ż. (74%). Co czwarta osoba z tym problemem nie przekroczyła jeszcze 18 roku życia. Wśród osób, których dotyczył problem narkomanii, najwięcej było osób z wykształceniem podstawowym lub niepełnym, zasadniczym zawodowym: ok 70% z tych osób legitymowało się wykształceniem najwyżej zawodowym, tylko 3% posiadało wykształcenie wyższe. Analizując problem narkomanii pod kątem płci, problem ten dotyczył w niemalże równym stopniu kobiet i mężczyzn. Znaczne różnice wystąpiły ze względu na miejsce zamieszkania i status na rynku pracy – 89% osób zażywających narkotyki mieszka w miastach i 92% z nich jest biernych zawodowo⁸.

W tabeli 5 zaprezentowano dane⁹ dotyczące najczęściej zażywanych substancji psychoaktywnych przez mieszkańców województwa lubelskiego. Zauważyć można, że badani najczęściej sięgają po marihuanę, co ma miejsce 2-5 razy w roku. Mężczyźni sięgają po tę

⁸ Wojewódzki Program Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2017-2020.

⁹ Diagnoza województwa lubelskiego...2019 r.

substancję zdecydowanie częściej niż kobiety (73%). Osoby zażywające marihuanę mają najczęściej 35–44 lata. W następnej kolejności znajdują się osoby mieszczące się w przedziale wiekowym od 25 do 34 lat. Osoby te legitymują się najczęściej wykształceniem średnim oraz zasadniczym zawodowym.

Tabela 5. Odpowiedzi na pytanie: „Czy zdarzyło się Panu/Pani, że zażył Pan/Pani którąś z wymienionych substancji”

Nazwa substancji psychoaktywnej	codziennie lub prawie codziennie	1-2 razy w tygodniu	2-3 razy w tygodniu	1 raz w miesiącu	2-3 razy w miesiącu	2-5 razy w roku	6-11 raz w roku	raz w roku	jeszcze rzadziej	nigdy
marihuana N = 625	4	8	5	12	14	30	14	14	61	463
haszysz N = 644	2	3	3	4	6	1	1	1	18	605
LSD N = 642	0	4	0	5	4	2	2	2	17	606
grzyby halucynogenne N = 647	0	2	0	6	6	1	2	2	18	610
ecstasy N = 642	1	2	1	2	6	1	3	3	20	603
amfetamina N = 647	1	1	1	4	2	6	5	5	39	583
kokaina N = 650	1	2	0	2	5	5	5	5	25	600
crack N = 648	0	2	0	1	4	4	3	3	14	617
heroina N = 647	0	4	1	5	2	2	1	1	20	611
sterydy anaboliczne N = 650	1	3	0	2	6	2	4	4	21	607
GHB („pigułka gwałtu”) N = 647	0	2	0	3	4	2	3	3	17	613
tzw. dopalacze/nowe substancje psychoaktywne N = 645	1	3	0	6	5	7	4	4	44	571
leki/substancje uspakajające możliwe do stosowane jedynie z przepisu lekarza/specjalisty N= 647	1	2	0	4	6	3	1	1	16	613
leki/substancje uspakajające możliwe do stosowania bez przepisu lekarza/specjalisty N = 651	14	3	4	5	9	6	6	6	18	580
leki/substancje nasenne możliwe do stosowane jedynie z przepisu lekarza/specjalisty N = 647	1	2	1	5	5	4	1	1	12	615
leki/substancje nasenne możliwe do stosowane bez przepisu lekarza/specjalisty N = 652	18	3	6	5	6	5	7	7	17	578
Inne, jakie? N = 649	0	1	0	0	1	1	1	1	0	644

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania CAPI

W następnej kolejności dokonano analizy zażywania przez mieszkańców województwa lubelskiego środków psychoaktywnych z uwzględnieniem następujących zmiennych: płeć, wiek, grupa społeczno-zawodowa, wykształcenie, klasa miejsca zamieszkania oraz dochód gospodarstwa domowego¹⁰; informacja dotyczy okresu 2016-2018. W tabeli 6 zamieszczono szczegółowe dane dotyczące odsetka badanych, którzy zażywają poszczególne rodzaje

¹⁰ Diagnoza województwa lubelskiego ...2019 r.

środków psychoaktywnych z uwzględnieniem ich płci i wieku. Najczęściej stosowanym środkiem psychoaktywnym jest marihuana. Kobiety częściej niż mężczyźni sięgają po różnego rodzaju leki wymienione w tabeli. Po dopalacze/nowe substancje psychoaktywne oraz amfetaminę sięgają najczęściej osoby w wieku 25-34 lata oraz 35-44 lata. Natomiast wszelkiego rodzaju leki wymienione w tabeli 6 najrzadziej zażywane są przez osoby najmłodsze (18-24 lata) oraz osoby najstarsze (55-64 lata oraz powyżej 65 lat).

Tabela 6. Zażywanie substancji psychoaktywnych z uwzględnieniem płci i wieku

Wyszczególnienie	Płeć		Wiek					
	Kobieta	Mężczyzna	18-24 lat	25-34 lat	35-44 lat	45-54 lat	55-64 lat	65 i więcej lat
marihuana N = 625	25,1%	32,5%	25,0%	39,9%	41,4%	33,0%	6,7%	7,5%
haszysz N = 644	6,0%	7,6%	0,0%	15,5%	8,9%	4,7%	1,1%	1,1%
LSD N = 642	6,6%	6,7%	0,0%	14,2%	8,9%	5,7%	1,1%	1,1%
grzyby halucynogenne N = 647	5,7%	6,4%	1,8%	12,2%	8,9%	3,8%	1,1%	1,1%
ecstasy N = 642	6,6%	7,6%	7,1%	13,5%	8,3%	6,6%	1,1%	1,1%
amfetamina N = 647	9,9%	10,5%	8,9%	16,2%	15,9%	7,5%	2,2%	2,2%
kokaina N = 650	6,9%	8,3%	3,6%	15,5%	10,8%	4,7%	1,1%	1,1%
crack N = 648	5,7%	4,1%	1,8%	10,1%	6,4%	3,8%	1,1%	1,1%
heroina N = 647	6,3%	5,4%	1,8%	10,1%	8,9%	5,7%	1,1%	1,1%
sterydy anaboliczne N = 650	5,7%	7,3%	3,6%	12,2%	7,6%	6,6%	2,2%	1,1%
GHB („pigułka gwałtu”) N = 647	6,3%	4,8%	1,8%	10,1%	7,0%	6,6%	1,1%	1,1%
tzw. dopalacze/nowe substancje psychoaktywne N = 645	9,6%	14,6%	7,1%	18,2%	21,0%	11,3%	1,1%	1,1%
leki/substancje uspakajające możliwe do stosowane jedynie z przepisu lekarza /specjalisty N= 647	6,3%	4,8%	1,8%	8,8%	7,6%	6,6%	1,1%	2,2%
leki/substancje uspakajające możliwe do stosowania bez przepisu lekarza/specjalisty N = 651	11,6%	9,6%	3,6%	16,9%	11,5%	13,2%	4,5%	6,5%
leki/substancje nasenne możliwe do stosowane jedynie z przepisu lekarza /specjalisty N = 647	5,1%	5,4%	0,0%	9,5%	7,6%	5,7%	1,1%	1,1%
leki/substancje nasenne możliwe do stosowane bez przepisu lekarza /specjalisty N = 652	11,9%	9,9%	7,1%	16,9%	11,5%	11,3%	9,0%	4,3%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania CAPI

We wszystkich wymienionych grupach społeczno-zawodowych respondenci najczęściej sięgają po marihuanę (tabela 7). Zauważalny jest wysoki odsetek robotników niewykwalifikowanych oraz wykwalifikowanych, brygadzystów z wykształceniem zawodowym lub średnim, którzy sięgają po dopalacze/nowe substancje psychoaktywne. Równie popularna w niemal każdej grupie społeczno-zawodowej jest amfetamina.

Tabela 7. Zazywanie substancji psychoaktywnych z uwzględnieniem grupy społeczno-zawodowej

Wyszczególnienie	grupa społeczno-zawodowa										
	bezrobotni	dyrektorzy, kadra kierownicza i wolne zawody (np. lekarze, prawnicy)	emeryci i renciści	osoba pozostająca w domu - np. gospodynie domowe	pracownicy handlu i usług, listonosze, konduktorzy itp.	pracownicy umysłowi, urzędnicy, nauczyciele, pielęgniarki, kierownicy niższego szczebla	robotnicy niewykwalifikowani	robotnicy wykwalifikowani i brygadzisci z wykształceniem zawodowym lub średnim	rolnicy i członkowie ich rodzin	uczniowie i studenci	właściciele prywatnych zakładów rzemieślniczych, taksówkarze i członkowie ich rodzin
marihuana N = 625	31,6%	40,5%	5,2%	29,8%	36,5%	40,7%	37,7%	38,2%	15,8%	27,2%	39,0%
haszysz N = 644	5,3%	8,1%	0,0%	8,8%	8,1%	5,1%	16,4%	12,7%	10,5%	2,2%	7,3%
LSD N = 642	5,3%	5,4%	0,0%	8,8%	8,1%	5,1%	13,1%	12,7%	10,5%	3,3%	9,8%
grzyby halucynogenne N = 647	5,3%	10,8%	0,0%	7,0%	5,4%	5,1%	9,8%	12,7%	10,5%	3,3%	7,3%
ecstasy N = 642	5,3%	8,1%	0,0%	12,3%	8,1%	6,8%	8,2%	14,5%	10,5%	5,4%	7,3%
amfetamina N = 647	15,8%	16,2%	0,9%	15,8%	9,5%	10,2%	8,2%	21,8%	10,5%	7,6%	14,6%
kokaina N = 650	10,5%	8,1%	0,0%	15,8%	9,5%	5,1%	8,2%	16,4%	7,9%	3,3%	12,2%
crack N = 648	10,5%	2,7%	0,0%	5,3%	5,4%	5,1%	8,2%	12,7%	10,5%	1,1%	4,9%
heroina N = 647	10,5%	5,4%	0,0%	7,0%	6,8%	5,1%	6,6%	16,4%	10,5%	1,1%	9,8%
sterydy anaboliczne N = 650	5,3%	5,4%	0,0%	10,5%	8,1%	5,1%	8,2%	14,5%	10,5%	2,2%	12,2%
GHB („pigułka gwałtu”) N = 647	10,5%	5,4%	0,0%	10,5%	5,4%	5,1%	4,9%	12,7%	13,2%	1,1%	7,3%
nowe substancje psychoaktywne N = 645	15,8%	13,5%	0,0%	14,0%	12,2%	18,6%	21,3%	29,1%	10,5%	5,4%	9,8%
leki/substancje uspokajające możliwe do stosowane jedynie z przepisu lekarza N= 647	5,3%	5,4%	0,9%	10,5%	4,1%	6,8%	6,6%	9,1%	10,5%	1,1%	12,2%
leki/substancje uspokajające możliwe do stosowania bez przepisu lekarza N = 651	5,3%	21,6%	3,4%	21,1%	10,8%	11,9%	11,5%	14,5%	13,2%	3,3%	14,6%
leki/substancje nasenne możliwe do stosowane jedynie z przepisu lekarza N = 647	5,3%	10,8%	0,0%	8,8%	5,4%	6,8%	8,2%	9,1%	7,9%	0,0%	7,3%
leki/substancje nasenne możliwe do stosowane bez przepisu lekarza N = 652	10,5%	18,9%	5,2%	17,5%	13,5%	13,6%	13,1%	10,9%	10,5%	4,3%	14,6%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania CAPI

Uwzględniając wykształcenie badanych zauważyć można, że zażywanie różnego rodzaju leków jest domeną osób z wykształceniem wyższym. Również mieszkańcy miast powyżej 50 tys. mieszkańców chętnie je stosują. Zdecydowanie najczęściej po dopalacze/nowe substancje psychoaktywne sięgają osoby z wykształceniem podstawowym/gimnazjalnym oraz mieszkańcy wsi (tabela 8).

Tabela 8. Zażywanie substancji psychoaktywnych z uwzględnieniem wykształcenia oraz miejsca zamieszkania

Wyszczególnienie	Wykształcenie					Miejsce zamieszkania			
	podstawowe/ gimnazjalne	zasadnicze zawodowe	średnie	wyższe licencjackie	wyższe magisterskie	wieś	Miasto do 15 tys. mieszkańców	Miasto od 15 do 50 tys. mieszkańców	Miasto powyżej 50 tys. mieszkańców
marihuana N = 625	32,8%	23,2%	28,3%	28,0%	39,1%	29,1%	28,8%	33,7%	25,8%
haszysz N = 644	10,3%	4,4%	8,3%	5,9%	6,9%	9,2%	1,3%	5,6%	6,1%
LSD N = 642	10,3%	4,4%	7,3%	7,6%	5,7%	8,5%	2,5%	5,6%	6,1%
grzyby halucynogenne N = 647	6,9%	3,9%	6,8%	6,8%	6,9%	7,4%	1,3%	4,5%	6,6%
ecstasy N = 642	6,9%	5,5%	8,8%	5,9%	8,0%	8,9%	3,8%	4,5%	7,1%
amfetamina N = 647	6,9%	9,4%	11,2%	7,6%	14,9%	12,4%	8,8%	9,0%	8,1%
kokaina N = 650	6,9%	8,3%	8,3%	4,2%	9,2%	9,6%	7,5%	4,5%	6,1%
crack N = 648	5,2%	2,8%	6,8%	4,2%	5,7%	6,4%	1,3%	3,4%	5,1%
heroina N = 647	3,4%	3,9%	7,3%	6,8%	6,9%	7,1%	3,8%	5,6%	5,1%
sterydy anaboliczne N = 650	5,2%	4,4%	9,3%	5,1%	6,9%	8,2%	5,0%	2,2%	6,6%
GHB („pigulka gwałtu”) N = 647	5,2%	4,4%	7,3%	3,4%	6,9%	7,4%	1,3%	2,2%	6,1%
tzw. dopalacze/nowe substancje psychoaktywne N = 645	17,2%	9,9%	12,7%	10,2%	13,8%	14,2%	8,8%	12,4%	10,1%
leki/substancje uspakajające możliwe do stosowane jedynie z przepisu lekarza/specjalisty N= 647	5,2%	3,3%	7,8%	3,4%	8,0%	7,8%	3,8%	2,2%	4,5%
leki/substancje uspakajające możliwe do stosowania bez przepisu lekarza/specjalisty N = 651	8,6%	9,4%	10,7%	9,3%	16,1%	10,3%	6,3%	3,4%	16,2%
leki/substancje nasenne możliwe do stosowane jedynie z przepisu lekarza/specjalisty N = 647	1,7%	3,9%	5,9%	5,1%	9,2%	6,0%	2,5%	2,2%	6,6%
leki/substancje nasenne możliwe do stosowane bez przepisu lekarza/specjalisty N = 652	3,4%	9,9%	11,2%	10,2%	18,4%	8,9%	10,0%	2,2%	18,2%

Zródło: Opracowanie własne na podstawie badania CAPI

Analizując zażywanie substancji psychoaktywnych z uwzględnieniem dochodu gospodarstwa domowego, zauważyć można, że mieszkańcy województwa lubelskiego zarabiający najwięcej, czyli ponad 10 tys. zł, dominują pod względem zażywania wszystkich wymienionych w tabeli substancji psychoaktywnych. Osoby zarabiające poniżej 1500 zł sięgają najczęściej po marihuanę, a następnie po amfetaminę oraz kokainę. Natomiast osoby

zarabiające od 1501 – do 3000 zł oraz od 3001 – do 5000 zł zaraz po marihuanie najczęściej zażywają dopalacze/nowe substancje psychoaktywne, zaś osoby zarabiające od 5001 zł do 10 tys. stosują leki uspokajające lub nasenne bez przepisu lekarza. Dane zaprezentowano w tabeli 9.

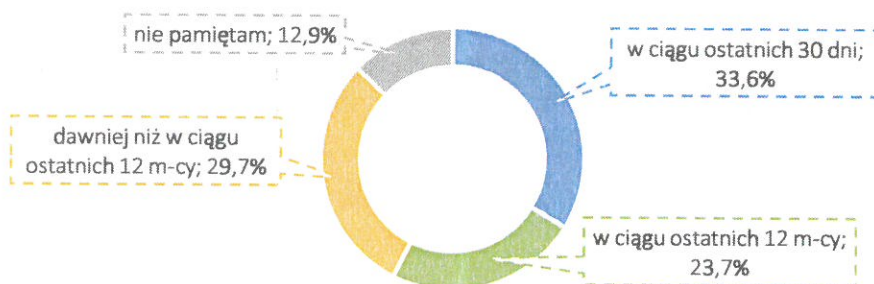
Tabela 9. Zażywanie substancji psychoaktywnych z uwzględnieniem dochodu gospodarstwa domowego

Wyszczególnienie	Dochód gospodarstwa domowego				
	poniżej 1500zł	od 1501 – do 3000 zł	od 3001 – do 5000 zł	od 5001 zł do 10 tys.	ponad 10 tysięcy zł
marihuana N = 625	22,0%	31,6%	27,0%	32,7%	50,0%
haszysz N = 644	3,0%	9,1%	5,9%	5,5%	25,0%
LSD N = 642	3,0%	9,5%	5,5%	3,6%	25,0%
grzyby halucynogenne N = 647	6,0%	7,9%	4,6%	1,8%	25,0%
ecstasy N = 642	8,0%	7,9%	6,3%	3,6%	25,0%
amfetamina N = 647	14,0%	10,3%	9,7%	3,6%	25,0%
kokaina N = 650	10,0%	9,1%	5,1%	3,6%	50,0%
crack N = 648	5,0%	7,1%	3,4%	0,0%	25,0%
heroina N = 647	5,0%	7,9%	4,2%	3,6%	25,0%
sterydy anaboliczne N = 650	6,0%	8,3%	5,1%	3,6%	25,0%
GHB („pigulka gwałtu”) N = 647	5,0%	6,7%	4,6%	3,6%	25,0%
tzw. dopalacze/nowe substancje psychoaktywne N = 645	8,0%	14,6%	11,0%	10,9%	25,0%
leki/substancje uspakajające możliwe do stosowane jedynie z przepisu lekarza/specjalisty N= 647	6,0%	6,3%	4,6%	3,6%	25,0%
leki/substancje uspakajające możliwe do stosowania bez przepisu lekarza/specjalisty N = 651	5,0%	11,9%	10,5%	14,5%	25,0%
leki/substancje nasenne możliwe do stosowane jedynie z przepisu lekarza/specjalisty N = 647	2,0%	7,1%	4,2%	3,6%	50,0%
leki/substancje nasenne możliwe do stosowane bez przepisu lekarza/specjalisty N = 652	5,0%	12,3%	10,5%	14,5%	50,0%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania CAPI

Respondenci najczęściej spożywali substancje psychoaktywne w ciągu ostatnich 30 dni. Takiej odpowiedzi udzielił niemal co trzeci badany (33,6%). W następnej kolejności badani wskazywali, że zażywali substancje psychoaktywne dawniej niż w ciągu ostatnich 12 miesięcy (29,7%). 12,9% nie pamięta, kiedy ostatnio spożywała substancje psychoaktywne. Warto zauważyć, że kobiety częściej niż mężczyźni podawały, że zażywały substancje psychoaktywne w ciągu ostatnich 30 dni. Osoby w przedziale wiekowym 18-24 lata, 25-34 lata, 55-64 lata udzielały odpowiedzi, świadczącej, że zażywały substancje psychoaktywne w ciągu ostatnich 30 dni. Natomiast osoby mające 35-44 lata oraz 45-55 lat zaznaczały, że miało to miejsce dawniej niż w ciągu ostatnich 12 miesięcy. Biorąc pod uwagę wykształcenie ankietowanych, osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym, średnim oraz wyższym magisterskim najczęściej spożywały substancje psychoaktywne w ciągu ostatnich 30 dni (wykres 5).

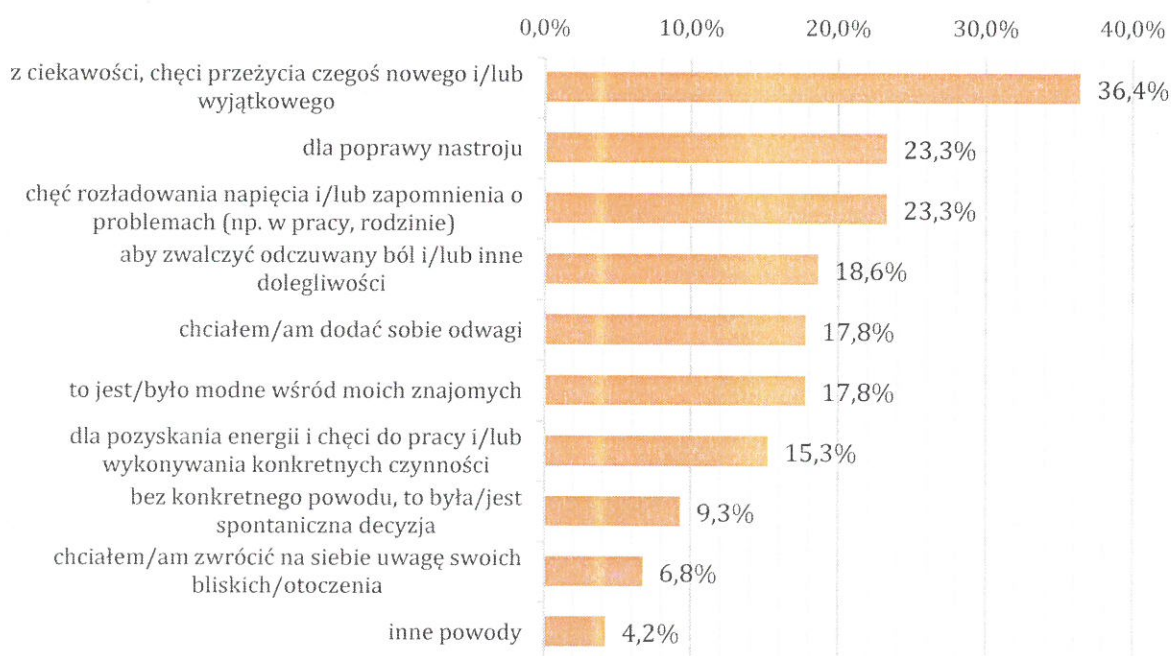
Wykres 5. Odpowiedzi na pytanie: „Kiedy ostatnio spożywał Pan/Pani substancje psychoaktywne?” [N=232]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania CAPI

Analizie poddano także powody, dla których mieszkańcy województwa lubelskiego sięgali po substancje psychoaktywne (inne niż alkohol). Najczęstszą przyczyną okazała się ciekawość, chęć przeżycia czegoś nowego i/lub wyjątkowego (36,4%). Następnie badani podawali jako powód chęć poprawy nastroju (23,3%) oraz chęć rozładowania napięcia i/lub zapomnienia o problemach, np. w pracy, rodzinie (23,3%). Co ciekawe, kobiety najczęściej sięgają po substancje psychoaktywne z powodu chęci rozładowania napięcia i/lub zapomnienia o problemach np. w pracy, rodzinie, natomiast mężczyzn bardziej motywuje do tego ciekawość, chęć przeżycia czegoś nowego i/lub wyjątkowego. Ciekawe tendencje zaobserwowano w przypadku osób najstarszych biorących udział w badaniu (w wieku 55-64 lata oraz powyżej 65 roku życia). Wskazane osoby podawały chęć zwalczania odczuwanego bólu i/lub innych dolegliwości jako najczęstszy powód sięgania po substancje psychoaktywne. Mieszkańcy województwa lubelskiego najrzadziej odpowiadali, że powodem zażywania substancji psychoaktywnych była chęć zwrócenia na siebie uwagi bliskich lub otoczenia (6,8%) lub wskazywali na inne powody (4,2% osób), co obrazuje wykres 6.

Wykres 6. Odpowiedzi na pytanie: „Z jakich powodów sięgnął/sięgnęła lub sięga Pan/Pani po substancje psychoaktywne inne niż alkohol?” [N = 232]

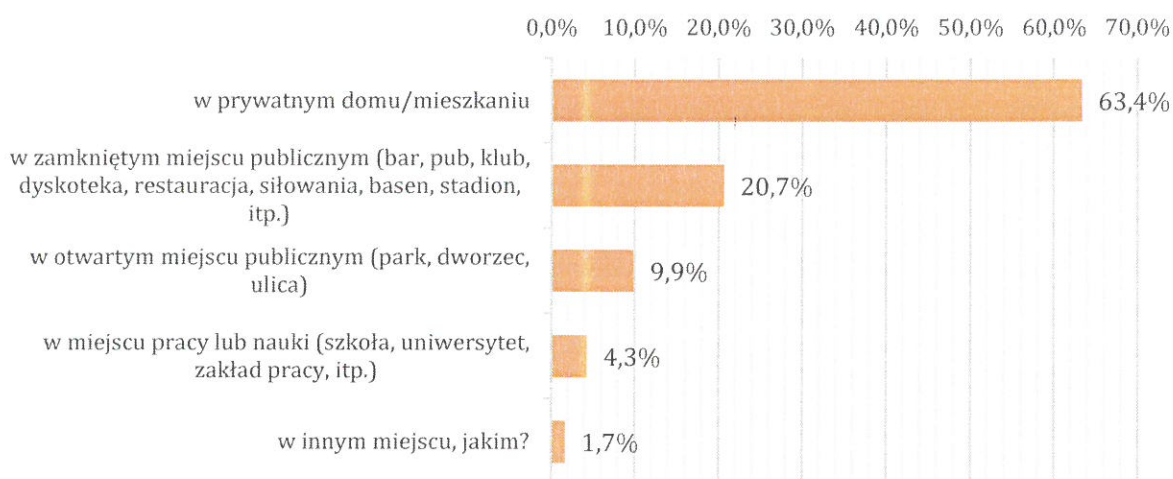

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania CAPI

Najczęściej miejscem, gdzie badani sięgają po substancje psychoaktywne inne niż alkohol jest prywatny dom/mieszkanie. Takiej odpowiedzi udzieliła ponad połowa badanych – 63,4%. W następnej kolejności mieszkańcy województwa lubelskiego wskazywali na miejsca zamknięte, takie jak: bar, pub, klub, dyskoteka, restauracja, siłownia, basen czy też stadion (20,7%) oraz otwarte miejsca publiczne – park, dworzec, ulica (9,9%). Jedynie 4,3% zażywa substancje psychoaktywne w miejscu pracy lub nauki.

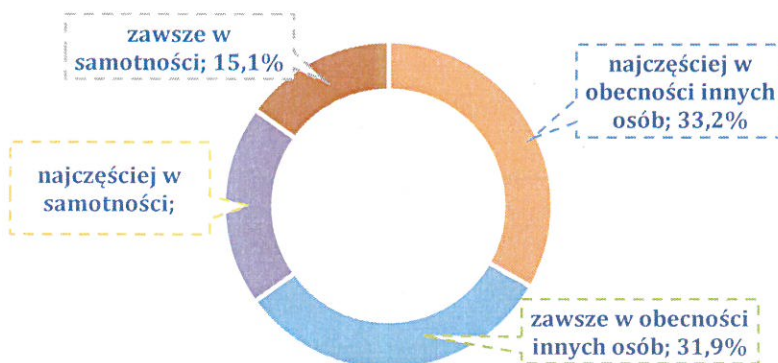
Wykres 7. Odpowiedzi na pytanie: „Gdzie sięgał/a lub sięga Pan/Pani po substancje psychoaktywne inne niż alkohol?” [N = 232]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania CAPI

Spożywanie substancji psychoaktywnych innych niż alkohol najczęściej lub zawsze odbywa się w towarzystwie osób innych. Takiej odpowiedzi udzieliło kolejno 33,2% oraz 31,9% respondentów. Zdecydowanie rzadziej badani wskazywali, że ma to miejsce w samotności. Co ciekawe, osoby powyżej 65 roku życia zaznaczały najczęściej, że zażywają substancje psychoaktywne zawsze w samotności.

Wykres 8. Odpowiedzi na pytanie: „Jeżeli zdarzyło się lub zdarza, że sięgał/a lub sięga Pan/Pani po substancje psychoaktywne inne niż alkohol, to w jakich okolicznościach?” [N = 232]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania CAPI

Badanych poproszono o ustosunkowanie się do zawartych w tabeli stwierdzeń, dotyczących zażywania substancji psychoaktywnych. W każdym przypadku odnotowano, że ankietowani najczęściej nigdy nie byli w sytuacji, w której zażywaliby jednocześnie kilka substancji psychoaktywnych dla spotęgowania efektów ich działania, zażywania kilku (co najmniej dwóch) substancji psychoaktywnych w niewielkich odstępach czasu (do kilku godzin)

dla utrzymania efektów ich działania lub też zażywania substancji psychoaktywnych, aby zniwelować odczuwanie dolegliwości/dyskomfortu z powodu wcześniejszego zażycia innej substancji psychoaktywnej. Jedynie w przypadku stwierdzenia *Jednoczesne zażywanie kilku (co najmniej dwóch) substancji psychoaktywnych dla spotęgowania efektów ich działania* odnotowano największy odsetek, świadczący o tym, że 19,4% respondentów doświadczyła takiej sytuacji raz w życiu.

Tabela 10. Odpowiedzi na pytanie: „Czy zdarzyły się w Pana/Pani życiu poniższe sytuacje?” [N = 232]

Wyszczególnienie	wiele razy	jeden raz	kilka razy	nigdy	nie pamiętam
Jednoczesne zażywanie kilku (co najmniej dwóch) substancji psychoaktywnych dla spotęgowania efektów ich działania.	2,2%	19,4%	12,5%	53,9%	12,1%
Zażywanie kilku (co najmniej dwóch) substancji psychoaktywnych w niewielkich odstępach czasu (do kilku godzin) dla utrzymania efektów ich działania.	1,7%	14,2%	9,5%	59,5%	15,1%
Zażywanie substancji psychoaktywnych aby zniwelować odczuwanie dolegliwości/dyskomfortu z powodu wcześniejszego zażycia innej substancji psychoaktywnej.	1,7%	14,2%	7,3%	62,9%	13,8%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania CAPI

Ciekawych informacji dostarcza też część badania – Indywidualne wywiady pogłębione (IDI) – prowadzona wśród osób, które przyznały że mają problem z uzależnieniem oraz ze specjalistami, którzy zawodowo zajmują się pomocą osobom uzależnionym – Zogniskowany wywiad grupowy (FGI).

Przeprowadzone wśród osób uzależnionych wywiady IDI wykazały dwie tendencje dotyczące zażywania substancji psychoaktywnych. Z jednej strony badani wskazywali, że zażywali substancje psychoaktywne w samotności lub tylko w towarzystwie. Natomiast z drugiej strony odpowiadali, że na początku robili to zawsze w towarzystwie znajomych oraz przyjaciół, potem jednak nałóg spowodował, że sięgali po substancje psychoaktywne również w samotności.

Badanie jakościowe FGI dostarczyło informacji na temat grup ryzyka. Uczestnicy wywiadu wymienili grupy, które mogą być zagrożone uzależnieniem od substancji psychoaktywnych, do których należą: dzieci z rodzin dysfunkcyjnych, pracownicy korporacji, pracoholicy, osoby niżej sytuowane, żyjące z transferów socjalnych, osoby samotne, często starsze, niepełnosprawni, chorzy, grupy zawodowe, w których jest kultura picia, na przykład budowlańcy, ubodzy.

Badanie jakościowe IDI wykazało, że w głównej mierze to nieprawidłowe relacje w rodzinie prowadzą do uzależnienia od substancji psychoaktywnych. Ponadto badani podkreślali, że niskie poczucie własnej wartości, kompleksy, lęki oraz stany depresyjne także wpływały na sięganie po te substancje.

Ekspertki uczestniczący w wywiadzie grupowym FGI potwierdzili ww. opinie. Wśród czynników, które prowadzą do uzależniania wymienili: złą sytuację w rodzinie i złe relacje w rodzinie, a przede wszystkim mało empatyczne traktowanie dziecka, osłabianie jego poczucia wartości, emocjonalna czy fizyczna przemoc. Potencjał do uzależnienia powstaje w domu rodzinnym, w procesie wychowania. Ponadto wśród czynników ryzyka wskazano: stres, normy w grupach rówieśniczych, normy społeczne związane z kulturą picia. Według respondentów cała kultura konsumpcjonizmu prowadzi do indywidualizacji, rozbicia siatki społecznej, rywalizacji, co zwiększa podatność na uzależnienia. W Polsce potrzebna jest

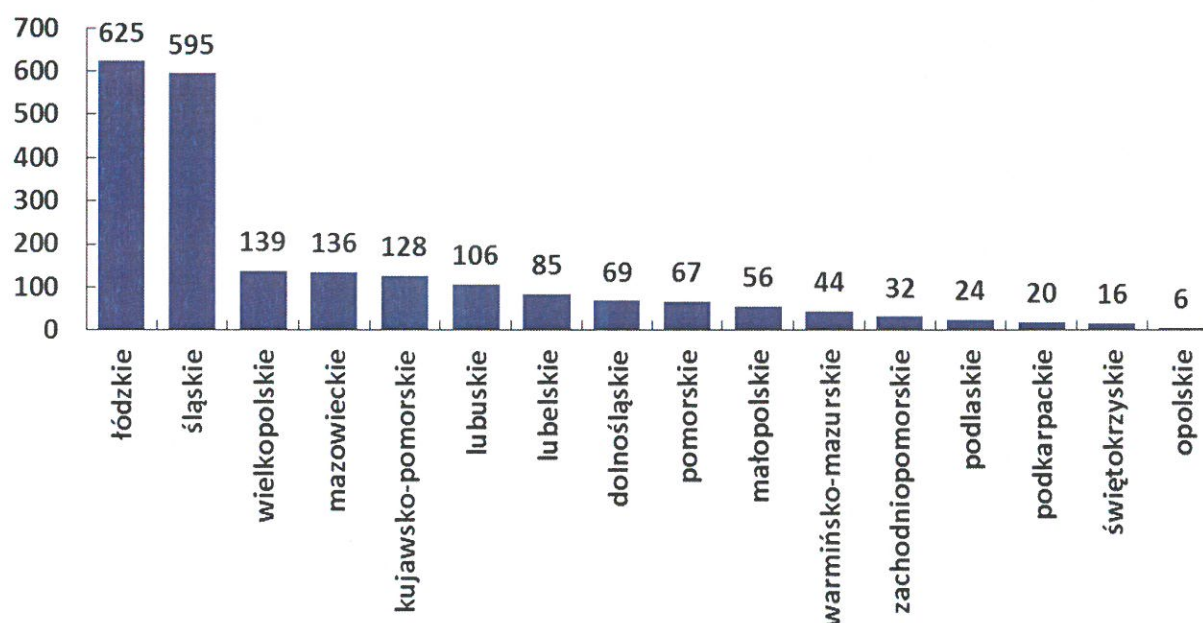

zmiana kulturowa: odbudowa lokalnych relacji społecznych, rodzinnych, odbudowa autorytetów społecznych. Wszystkie pozostałe działania są doraźne, usuwają objawy, a nie przyczyny.

ZAGROŻENIA

Poważnym problemem związanym z używaniem substancji psychoaktywnych są zatrucia i zgony z powodu przedawkowania. Epidemiologia przypadków zatruc środkami zastępczymi prowadzona jest przez Główny Inspektorat Sanitarny (GIS), a lokalnie – Lubelski Państwowy Wojewódzki Inspektorat Sanitarny (PIS) oraz jednostki jej podległe tj. Wojewódzką Stację Sanitarno-Epidemiologiczną w Lublinie (WSSE w Lublinie) i Powiatowe Stacje Sanitarno-Epidemiologiczne (PSSE). Z danych Państwowego Inspektoratu Sanitarnego¹¹ wynika, że w 2019 r. odnotowano 2 148 zatruc NSP/ŚZ w Polsce, z czego 85 w województwie lubelskim (wykres 9).

Wykres 9. Liczba zatruc NSP/ŚZ w Polsce w 2019 r. z podziałem na województwa

Źródło: Raport Głównego Inspektora Sanitarnego dotyczący zatruc środkiem zastępczym lub nową substancją psychoaktywną w Polsce. Państwowy Inspektorat Sanitarny. Warszawa 2020 r.

Jak wypada województwo lubelskie na tle innych województw pokazuje tabela 11 prezentująca dane GIS¹². W okresie 2015-2019 największa liczba przypadków zatruc została zgłoszona z województw śląskiego i łódzkiego oraz wielkopolskiego. Warto podkreślić, że liczba zgłoszeń z tych województw stanowiła prawie 59% wszystkich zgłoszeń w tym okresie, a uwzględniając dane z pozostałych województw, w tym z województwa mazowieckiego, obejmowały one 65% wszystkich zgłoszeń w tym okresie. Najniższa liczba w analogicznym okresie miała miejsce w województwie opolskim. Można zauważyć, że województwo lubelskie, plasuje się wśród województw o raczej niskiej liczbie zatruc, jednak sytuacja pokazuje ciekawą tendencję na przestrzeni ostatnich kilku lat. W roku 2015 i 2018 odnotowujemy znaczne skoki w tej kwestii (tabela 11). Może to być spowodowane opisywanymi wyżej nowelizacjami ustawy o narkomanii i co za tym idzie gwałtownym zmianom

¹¹ Raport Głównego Inspektora Sanitarnego dotyczący zatruc środkiem zastępczym lub nową substancją psychoaktywną w Polsce. Państwowy Inspektorat Sanitarny. Warszawa 2020 r.

¹² Tamże.

na rynku narkotykowym, który zareagował na planowane zmiany prawne wyrzuceniem na rynek znacznych ilości tanich środków.

Tabela 11. Liczba zatruc NSP/ŚZ w Polsce w latach 2015-2019 r. z podziałem na województwa

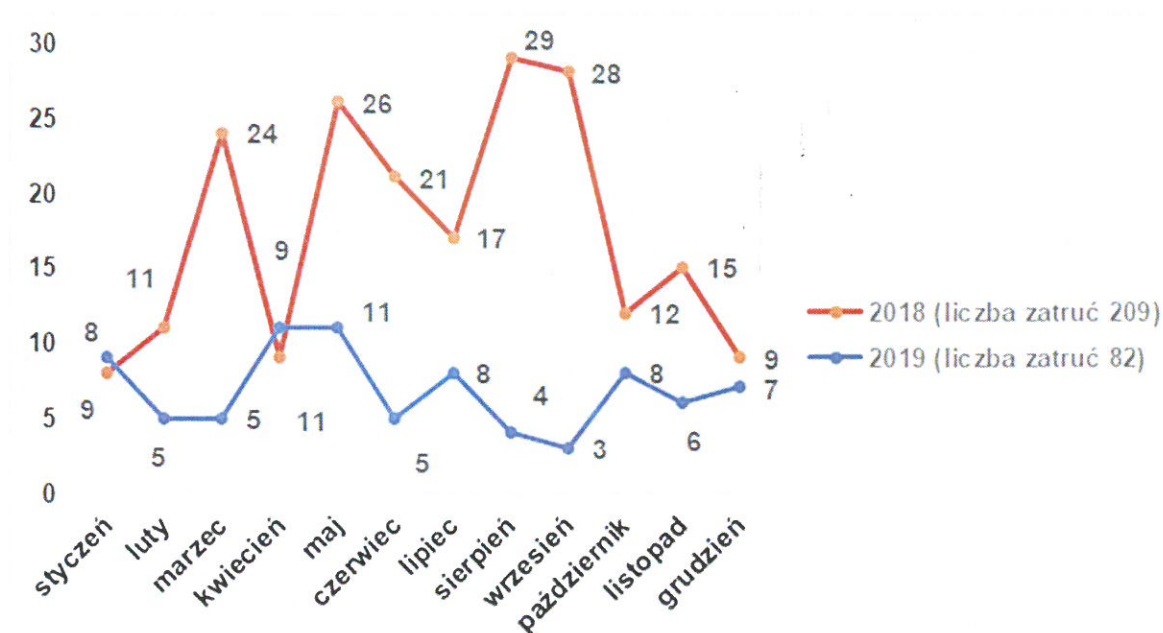
Województwo	2015	2016	2017	2018	2019	Razem
dolnośląskie	280	114	110	141	69	714
kujawsko-pomorskie	480	208	250	262	129	1328
lubelskie	206	189	190	274	85	944
lubuskie	412	143	63	157	105	881
łódzkie	1499	1441	961	1094	625	5620
małopolskie	149	112	279	150	56	746
mazowieckie	433	203	271	304	136	1347
opolskie	30	6	12	16	6	70
podkarpackie	143	39	21	52	20	275
podlaskie	142	48	54	52	24	320
pomorskie	390	253	176	110	67	996
śląskie	1854	987	1266	1114	595	5816
świętokrzyskie	132	142	106	63	16	459
warmińsko-mazurskie	308	98	118	94	44	662
wielkopolskie	712	324	395	290	139	1860
zachodniopomorskie	187	62	52	85	32	418
RAZEM	7357	4369	4324	4258	2148	22456

Źródło: Raport Głównego Inspektora Sanitarnego dotyczący zatruc środkiem zastępczym lub nową substancją psychoaktywną w Polsce. Państwowy Inspektorat Sanitarny. Warszawa 2020 r.

Środki zastępcze stwarzają poważne zagrożenie dla zdrowia i bezpieczeństwa publicznego przede wszystkim ze względu na brak pewności co do składu danego środka, i co za tym idzie, braku możliwości określenia ryzyka jakie niesie dana substancja dla zdrowia. Należy stwierdzić znaczne wahania w zakresie zatruc NSP. Z danych zebranych w Wojewódzkiej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Lublinie wynika, iż w 2019 r. na terenie województwa lubelskiego odnotowano 82 przypadki zatruc lub podejrzeń zatruc środkami zastępczymi i NSP. W poprzednich latach było to: w 2018 r. 209, w 2017 r. 115, w 2016 r. 115, w 2015 r. 220. Pamiętajmy, że wzrost zatruc środkami zastępczymi w 2015 r. stosunku do 2014 r. mogło mieć związek ze zbliżającym się w tym czasie terminem zmiany w/w przepisów. Podobne zjawisko odnotowano w 2018 r. Różnice w zakresie danych zawartych w tabeli 6 mogą wynikać z różnic metodologicznych przy kwalifikowaniu zgłoszeń zatruc NSP/ŚZ.

Wykres 10. Liczba zatruc lub podejrzeń zatruc środkami zastępczymi w latach 2018–2019

Źródło: Lubelski Państwowy Wojewódzki Inspektorat Sanitarny w Lublinie

Liczba zgłoszeń w poszczególnych grupach wiekowych w skali kraju przedstawiona jest w tabeli 12¹³. Poniższa tabela (12) wskazuje grupy wiekowe, w których doszło do zatruc. Jak można zauważyć dotyczy to przede wszystkim grup osób dorosłych: 19-24 lat, 16-18 lat, 30-39 lat. W ostatnich czterech latach zatrucia przekroczyły tu 4 000. Co ważne w tym samym okresie odnotowano spadek zatruc w grupach młodszych, tj. 7-12 lat, 13-15 lat, 16-18 lat. Zwiększa się liczba zatruc w grupie wiekowej 30-39 oraz powyżej 40 r.ż. w latach 2013-2018. Systematycznie spada udział dzieci i młodzieży do 18 r.ż. o ogólnej liczbie zatruc NSP. Podsumowując można stwierdzić, że zatrucia to głównie problem młodych dorosłych w wieku 19-29 lat. Warto też zwrócić uwagę na osoby w wieku 30-39 lat. Świadczy to o potrzebie pracy profilaktycznej wśród m.in. studentów lub osób uczących się, które osiągnęły dojrzałość. Druga grupa – osoby 30-39 lat i starsze, najczęściej należą do osób, które uzależniły się będąc w młodym wieku. W 2019 roku w województwie lubelskim rozpoznano 64 przypadki zatruc u mężczyzn oraz 18 przypadków u kobiet. Najwięcej osób sięgających po nowe narkotyki odnotowano w przedziale wiekowym 19–23 lata – 28 przypadków, podobnie było w roku ubiegłym. Duży procent w województwie lubelskim stanowiły w 2019 roku także osoby niepełnoletnie w przedziale wiekowym 15–18 lat – 17 przypadków. Ta grupa nie była tak liczna w ubiegłym roku, gdzie przeważali młodzi dorośli i osoby do 40 r.ż.

Tabela 12. Liczba zgłoszeń zatruc w grupach wiekowych w skali kraju w okresie 2015-2018

Wiek	2015	2016	2017	2018	Razem
0-6	2	0	0	2	4
7-12	29	26	16	11	82
13-15	526	254	248	146	1168
16-18	1517	758	622	527	3424
19-24	2484	1385	1397	1251	6517

¹³ Raport Głównego Inspektora Sanitarnego dotyczący zatruc środkiem zastępczym lub nową substancją psychoaktywną w Polsce. Państwowy Inspektorat Sanitarny. Warszawa 2020 r.

Wiek	2015	2016	2017	2018	Razem
25-29	1231	858	815	814	3718
30-39	1245	837	872	1065	4019
pow. 40 r.ż	185	160	160	209	714
nieustalony	147	100	194	235	676
Razem	7369	4369	4324	4260	20322

Źródło: Raport Głównego Inspektora Sanitarnego dotyczący zatruc środkami zastępczym lub nową substancją psychoaktywną w Polsce. Państwowy Inspektorat Sanitarny. Warszawa 2020 r.

Poza zatruciami ważnym problemem są zgony z powodu przedawkowania. Zgodnie z raportem GIS¹⁴ w 2019 roku najwięcej zgonów stwierdzono w województwie mazowieckim (72), śląskim (41) oraz dolnośląskim (13) i kujawsko-pomorskim (11). Pełny rozkład zgonów z podziałem na województwa zaprezentowano w tabeli 13. W latach 2015-2018 liczba zgłoszonych zgonów w skali kraju wygląda następująco: 2015 r. 22, 2016 r. 2, 2017 r. 27, 2018 r. 162. Podsumowując, w przeciwieństwie do danych dotyczących zatruc, których wielkość od kilku lat ustabilizowała się, dane dotyczące zgonów nie pozwalają jeszcze, jak się wydaje, na jednoznaczne sądy dotyczące dynamiki tego zjawiska. Jak pokazuje wspomniany powyżej przykład dotyczący województwa mazowieckiego, ograniczenia pozyskanych danych (niedoszacowanie) można stopniowo niwelować poprzez systematyczne zbieranie informacji w kolejnych latach.

Tabela 13. Liczba zgonów przy udziale NSP/ŚZ w 2019 r. w Polsce z podziałem na województwa

Lp.	Województwo	2019
1	dolnośląskie	13
2	kujawsko-pomorskie	11
3	lubelskie	2
4	lubuskie	2
5	łódzkie	7
6	małopolskie	6
7	mazowieckie	72
8	opolskie	2
9	podkarpackie	1
10	podlaskie	1
11	pomorskie	8
12	śląskie	41
13	świętokrzyskie	1
14	warmińsko-mazurskie	5
15	wielkopolskie	5
16	zachodniopomorskie	7
	Razem	184

Źródło: Raport Głównego Inspektora Sanitarnego dotyczący zatruc środkami zastępczym lub nową substancją psychoaktywną w Polsce. Państwowy Inspektorat Sanitarny. Warszawa 2020 r.

W informacji udostępnionych przez Komendę Wojewódzką Policji w Lublinie wynika, że w latach 2016-2018, jedynie w 2018 r. odnotowano jeden wypadek spowodowany przez osobę będącą po spożyciu substancji psychoaktywnej, w którym zginęła jedna osoba. Nie jest

¹⁴ Raport Głównego Inspektora Sanitarnego dotyczący zatruc środkami zastępczym lub nową substancją psychoaktywną w Polsce. Państwowy Inspektorat Sanitarny. Warszawa 2020 r.

to jeszcze poważny problem w naszym województwie. Niemniej jednak warto zwrócić uwagę na reakcje respondentów na pytanie, czy zdarzyło im się lub osobie z najbliższego otoczenia prowadzić samochód pod wpływem substancji psychoaktywnej innej niż alkohol. 91,7% badanych udzieliło negatywnej odpowiedzi na to pytanie. Spośród osób, które odpowiedziały twierdząco, takiej odpowiedzi udzieliło po 15,9% osób. 44,4% respondentów wskazało, że zdarzyło się im 6-10 razy prowadzić samochód pod wpływem substancji psychoaktywnych. W przypadku osób z rodziny respondenta można zauważyć wysoki odsetek odpowiedzi świadczących o prowadzeniu pojazdu pod wpływem substancji psychoaktywnych (6-10 razy - 33,3% osób, 2-5 razy - 22,2% osób).

Kolejnym problemem jest praca po użyciu substancji psychoaktywnych. Mieszkańcy województwa lubelskiego odpowiadali na pytanie, czy zdarzyło im się lub osobie najbliższej rodziny być w pracy pod wpływem substancji psychoaktywnej. 92,6% osób udzieliła negatywnej odpowiedzi na to pytanie. Oznacza to, że nie zdarzała im się lub komuś z ich otoczenia taka sytuacja. W przypadku substancji psychoaktywnych co trzeciemu ankietowanemu zdarzyło się to 1 raz lub 2-5 razy. Co trzeci ankietowany zaznaczył, iż osoby z jego rodziny nie przebywały w pracy pod wpływem substancji psychoaktywnych. Potwierdza to również badanie IDI, gdzie żadna z osób nigdy nie była w pracy pod wpływem substancji psychoaktywnych innych niż alkohol.

W badaniu prowadzonym na zlecenie ROPS w Lublinie, jednym z poruszanych tematów było zażywanie substancji psychoaktywnych przez kobiety w ciąży. Zapytano mieszkańców województwa lubelskiego o to, czy kiedykolwiek wiedzieli, aby kobieta w ciąży zażywała substancje psychoaktywne (w tym alkohol). Zdecydowana większość (83,1%) osób udzieliła odpowiedzi przeczącej. 9,3% ankietowanych wskazało, że miało to miejsce 1 raz, 5,0% spotkało się z taką sytuacją 2-5 razy. Jedynie 1,1% badanych odpowiedziało, że często widziało kobietę w ciąży zażywającą substancje psychoaktywne (w tym alkohol). Natomiast według ekspertów biorących udział w wywiadzie grupowym FGI używanie substancji psychoaktywnych przez kobiety w ciąży jest częste. Brak jest wśród kobiet świadomości na temat skutków zażywania substancji psychoaktywnych w ciąży. Ponadto, osoby uzależnione biorące udział w IDI wskazało wśród problemów społecznych: alienację społeczną, destrukcję więzi rodzinnych oraz śmierć. Uczestnicy wywiadu grupowego FGI wśród problemów społecznych wymienili: przemoc domową, choroby, kalectwo, wyższe koszty służby zdrowia, rozpad rodziny, przestępczość, wykluczenie społeczne.

2.1.4. Profilaktyka, leczenie i działania interwencyjne w zakresie przeciwdziałania narkomanii

Profilaktyka

Działania profilaktyczne prowadzone są na wszystkich szczeblach samorządowych, tj. od jednostek wojewódzkich, przez powiatowe do gminnych. Na terenie województwa lubelskiego prowadzone są działania na wszystkich trzech szczeblach profilaktyki, tj. uniwersalnej, selektywnej i wskazującej. W województwie lubelskim istnieje szereg instytucji i organizacji pozarządowych zajmujących się problematyką narkomanii.

Działania z zakresu profilaktyki uniwersalnej prowadzi m.in. ROPS w Lublinie, samodzielnie lub we współpracy z innymi instytucjami lub organizacjami pozarządowymi. Wśród akcji, programów, przedsięwzięć profilaktycznych i edukacyjnych można wymienić wspólne przedsięwzięcie KMP w Lublinie z ROPS w Lublinie, tj. kampanię pn.: „Odpal myślenie nie wchodzi w uzależnienie”. Głównym obszarem tematycznym programu są narkotyki, dopalacze, środki odurzające. Program adresowany jest do uczniów szkół podstawowych, ponadpodstawowych, kadry pedagogicznej oraz rodziców. W 2019 r.

zrealizowano dwie edycje programu, którego odbiorcami było ok. 700 uczniów, 130 rodziców, 72 pedagogów z 13 placówek oświatowo-wychowawczych. Choć należy wspomnieć, że działania profilaktyczno-edukacyjne z dziećmi i młodzieżą szkolną, nauczycielami oraz rodzicami prowadzone są przez wszystkie jednostki Policji. ROPS w Lublinie prowadzi też działania edukacyjne, m.in. poprzez organizację szkoleń. W poszczególnych latach uczestniczyły w nich osoby pracujące z osobami uzależnionymi lub zagrożonymi uzależnieniem. Było to odpowiednio: w 2019 r. – 82 osoby, w 2018 r. – 40 osób. Działania edukacyjne podejmowane są również przez organizacje pozarządowe w ramach zadań zleconych.

Otwarty konkurs ofert na realizację zadań z zakresu ochrony i promocji zdrowia – zapobieganie zakażeniom HIV i zwalczania AIDS w ramach dotacji celowej z budżetu państwa ogłosił Wojewoda Lubelski.

Zadania z zakresu profilaktyki uniwersalnej na terenie woj. lubelskiego prowadziła też WSSE w Lublinie. Wśród tych zadań wymienić można działania adresowane do młodzieży, grup zawodowych i do ogółu społeczeństwa. Zróżnicowani odbiorcy determinują określone formy działań. Oto przykłady działań skierowanych do młodzieży. Były to: szkolenia, pogadanki, prelekcje, ćwiczenia i pokazy, konkursy plastyczne, konkursy wiedzy i olimpiady, akcje profilaktyczne oraz stoiska informacyjne. Dla ogółu społeczeństwa wymienić można kampanię społeczną: Mam czas rozmawiać, imprezy masowe, obchody Światowego Dnia AIDS, czy publikacje tematyczne dostępne na stronach www, portalach społecznościowych i w środkach masowego przekazu.

Działania w zakresie profilaktyki uniwersalnej w województwie lubelskim prowadzone były również przez organizacje pozarządowe. Można tu wymienić np. Towarzystwo Nowa Kuźnia. W 2019 r. zrealizowano:

1. Program rekomendowany: Program Wzmacniania Rodziny.
2. Program rekomendowany Środowiskowa Profilaktyka Uzależnień.
3. Edukacja uczniów szkół średnich.
4. Przeciwdziałanie uzależnieniu od leków. Zwiększenie wiedzy na temat szkodliwości używania środków leczniczych w celach pozamedycznych, wśród osób w wieku senioralnym – pensjonariuszy Domów Pomocy Społecznej w Lublinie, a co za tym idzie zmniejszenie ilości używanych leków oraz ryzyka lekozależności.
5. Szkolenie kadry przedszkolnej i wczesnoszkolnej wraz z rodzicami. Wczesna profilaktyka – zwiększenie kompetencji wychowawczych oraz zachowań prozdrowotnych rodziców i osób pracujących z dziećmi i młodzieżą ze szczególnym uwzględnieniem dojrzałości emocjonalno-społecznej.
6. Szkolenie kadry pedagogicznej w zakresie realizacji działań profilaktycznych w zakresie przeciwdziałania narkomanii w placówkach oświatowych.

Jeżeli chodzi o profilaktykę selektywną i wskazującą, to w 2019 r., jak co roku, ROPS w Lublinie ogłosił otwarty konkurs ofert dla organizacji pozarządowych na realizację zadań z zakresu przeciwdziałania narkomanii i profilaktyki w zakresie HIV/AIDS. W ramach udzielonych dotacji cztery podmioty zorganizowały działania w ramach profilaktyki wskazującej.

Programy profilaktyczne realizuje także Ośrodek Leczenia Uzależnień Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Lublinie. Są to: program rekomendowany „Fred Goes Net” i program o potwierdzonej skuteczności CANDIS.

Wśród innych działań w zakresie profilaktyki selektywnej i wskazującej prowadzonej w województwie lubelskim wymienić można dwie wiodące organizacje pozarządowe. Towarzystwo Nowa Kuźnia, które w 2019 r. prowadziło następujące działania:

1. Program rekomendowany Fred Goes Net.
2. Streetworking.
3. Żyj na luzie. Ograniczenie ilości zachowań ryzykownych, polegających na okazjonalnym używaniu narkotyków oraz zachowań związanych z tym używaniem, u dzieci i młodzieży w wieku szkoły podstawowej i początków szkoły średniej.
4. Punkt konsultacyjny (Lublin i Puławy). Niesienie specjalistycznej pomocy psychologicznej osobom używającym substancji psychoaktywnych w sposób okazjonalny oraz ich rodzinom.

Stowarzyszenie MONAR Poradnia Profilaktyki, Leczenia, i Terapii Uzależnień w Lublinie, realizowało w 2019 r. następujące projekty:

1. Udzielanie świadczeń zdrowotnych w Poradni. Celem było świadczenie terapii uzależnienia od substancji psychoaktywnych innych niż alkohol.
2. Rozwijanie dostępu do leczenia ambulatoryjnego dla osób używających szkodliwie i uzależnionych od środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych.
3. Programy reintegracji społecznej i zawodowej adresowane do osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych.
4. Program ograniczania szkód zdrowotnych i społecznych ukierunkowanych na profilaktykę HIV, HCV, HBV i innych chorób zakaźnych wśród osób używających narkotyków.
5. Realizacja programów wsparcia dla rodzin.
6. Realizacja programów profilaktyki selektywnej.
7. Realizacja programów profilaktyki wskazującej.

Leczenie

Informacja nt. zabezpieczenia świadczeń zdrowotnych dla osób uzależnionych, dotkniętych problemem narkomanii realizowanych przez Lubelski Oddział Wojewódzki Narodowego Funduszu Zdrowia dotyczy leczenia uzależnień od środków psychoaktywnych. Powyższe świadczenia były realizowane: w warunkach ambulatoryjnych, w ramach leczenia szpitalnego, w warunkach stacjonarnych w ośrodkach rehabilitacyjno-readaptacyjnych. Na terenie województwa lubelskiego nie funkcjonuje żaden zakład realizujący świadczenia w warunkach oddziału/ośrodka dziennego oraz hostelu dla pacjentów uzależnionych od środków psychoaktywnych.

Informacje udostępnione przez Lubelski Oddział NFZ pozwalają na oszacowanie liczby osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych w województwie lubelskim w latach 2016 -2018¹⁵. Liczba osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych w roku 2018 wzrosła w stosunku do lat poprzednich. Odnotowano liczbę 1 705 osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych, co stanowi przyrost tej liczby o 25 osób w stosunku do roku poprzedniego. Również liczba osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych leczących się w placówkach leczenia odwykowego wzrosła na przestrzeni omawianego okresu. W roku 2018 odnotowano wzrost liczby pacjentów o 117 osób w stosunku do roku 2017. Liczba osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych leczących się w placówkach leczenia odwykowego wynosiła zatem 2 212. W roku 2018 z programów substytucyjnych korzystało w województwie lubelskim 157 osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych. Liczba osób korzystających z tego typu leczenia utrzymuje się w zaprezentowanym czasie na podobnym poziomie. Uwzględniając rodzaj uzależnienia, należy zauważyć, że

---

¹⁵ Diagnoza województwa lubelskiego w zakresie używania substancji psychoaktywnych (....) 2019 r.

w województwie lubelskim przeważają osoby z uzależnieniem mieszanym, a ich liczba w latach 2016-2018 stopniowo wzrastała. Natomiast w przypadku osób z uzależnieniem krzyżowym zaobserwować można odwrotną prawidłowość. Liczba osób na przestrzeni zaprezentowanego okresu malała. Zauważyć także można przyrost liczby osób współuzależnionych (tabela 14).

Tabela 14. Charakterystyka osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych w województwie lubelskim w latach 2016-2018

Wyszczególnienie	2016	2017	2018
Liczba osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych	1 702	1 680	1 705
Liczba osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych leczących się w placówkach leczenia odwykowego	2 124	2 095	2 212
Liczba osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych korzystających z programów terapeutycznych ponadpodstawowych	brak danych	brak danych	brak danych
Liczba osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych korzystających z programów substytucyjnych	153	159	157
Liczba osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych z uzależnieniem mieszanym ¹⁶	1 473	1 495	1 581
Liczba osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych z uzależnieniem krzyżowym ¹⁷	187	183	157
Liczba osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych z syndromem DDA	brak danych	brak danych	brak danych
Liczba osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych (współuzależnionych)	552	620	619

Źródło: Dane Lubelskiego OW NFZ

W 2019 r. świadczenia obejmujące leczenie uzależnień od środków psychoaktywnych udzielone były w:

- 8 poradniach leczenia uzależnień, leczono 904 osoby (w 2018 r. 724 osoby) uzależnione od substancji psychoaktywnych innych niż alkohol oraz 112 osób współuzależnionych,
- 7 poradniach leczenia uzależnień od substancji psychoaktywnych, leczono 1 209 osób (w 2018 r. 808 osób) uzależnionych,
- w 1 oddziale detoksykacji od substancji psychoaktywnych innych niż alkohol, terapii poddano 276 osób (w 2018 r. 278 osób),
- w 2 oddziałach detoksykacji od alkoholu terapii poddano 24 osoby uzależnione od substancji psychoaktywnych i alkoholu,
- w 2 oddziałach leczenia uzależnień terapii poddano 38 osób (w 2018 r. 46 osób),
- w 3 oddziałach terapii uzależnienia od alkoholu terapii poddano 102 pacjentów uzależnionych od alkoholu i substancji psychoaktywnych,
- w 2 ośrodkach rehabilitacyjno-readaptacyjnych, terapią objęto 115 osób (w 2018 r. 128 osób),
- Programu leczenia substytucyjnego realizuje 1 ośrodek, liczba objętych programem wynosi 156 osób (tak jak w 2018 r.),

Brak danych z poradni zdrowia psychicznego i oddziałów ogólnopsychiatrycznych za 2019 r. Łącznie zakresem powyższych świadczeń w 2019 r. objęto 3 092 osoby. Dla

¹⁶ Uzależnienie mieszane – uzależnienie od kilka substancji psychoaktywnych na raz [w:] Z. Michalczyk: *Zażywanie substancji psychoaktywnych w okresie dorastania. Zrozumieć i pomóc rodzinie z dzieckiem zażywającym substancje psychoaktywne*, Wydanie II, Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej Warszawa.

¹⁷ Uzależnienie krzyżowe – uzależnienie od kilku substancji psychoaktywnych stosowanych naprzemiennie [w:] Z. Michalczyk: *Zażywanie substancji psychoaktywnych w okresie dorastania. Zrozumieć i pomóc rodzinie z dzieckiem zażywającym substancje psychoaktywne*, Wydanie II, Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej Warszawa.

porównania w 2018 r. – 3 446 osób, w 2017 r. – 2 906 osób, w 2016 r. - 1 986 osób, w 2015 r. – 2 259 osób¹⁸.

Leczenie substytucyjne to farmakologiczna metoda leczenia osób uzależnionych od opioidów, która w połączeniu z opieką socjalną, medyczną oraz psychologiczną daje największe prawdopodobieństwo skuteczności leczenia spośród wszystkich innych dostępnych form leczenia. Z informacji Krajowego Biura ds. Przeciwdziałania Narkomanii wynika, że w chwili obecnej na terenie kraju w 14 województwach działa program leczenia substytucyjnego. W Polsce liczba pacjentów leczenia substytucyjnego wg stanu na grudzień 2019 r. wyniosła łącznie 2 471 osób. Tabela 15 wskazuje na liczbę pacjentów w poprzednich latach. Jak widać liczba ta rosła do 2018 r. aktualnie nieco się obniżyła.

Tabela 15. Liczba pacjentów leczonych substytucyjnie w Polsce

Rok	2015	2016	2017	2018
Liczba pacjentów	2564	2601	2685	2797

Źródło: Raport o stanie narkomanii w Polsce 2018, KBPN, Warszawa 2018.

Zgodnie z Krajowym Programem Przeciwdziałania Narkomanii, rekomenduje się zapewnienie dostępu do leczenia substytucyjnego dla co najmniej 30% populacji osób uzależnionych od opioidów w każdym województwie. W woj. lubelskim program leczenia substytucyjnego prowadzony jest przez dwa podmioty: Ośrodek Leczenia Uzależnień Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Lublinie oraz Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej (w warunkach penitencjarnych).

Ośrodek Leczenia Uzależnień Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Lublinie z siedzibą przy ul. Karłowicza 1, 20-027 w Lublinie¹⁹ oferuje pacjentom usługi o charakterze medyczno-terapeutycznym. Oferta skierowana jest do osób borykających się z problemem uzależnienia i ich rodzin. Ponadto Ośrodek zajmuje się działalnością profilaktyczną z zakresu rozwiązywania problemów uzależnień pacjentów, zamieszkałych na terenie Lublina, województwa lubelskiego i kraju.

W strukturze organizacyjnej Ośrodka wyodrębnione zostały poradnie specjalizujące się w pracy z pacjentami wymagającymi diagnostyki i leczenia poszczególnych uzależnień. Program Terapii Substytucyjnej prowadzi działania terapeutyczne z zakresu readaptacji osób uzależnionych, mające na celu poprawę stanu somatycznego i psychicznego pacjentów, a także ograniczenie rozprzestrzeniania się zakażeń HIV i innych. Liczba osób objętych programem leczenia substytucyjnego w 2019 r. wyniosła 160 osób, w 2018 r. - 153 osoby, w 2017 r. – 155, w 2016 r. - 146 osób, można powiedzieć że utrzymała się ona niemal na tym samym poziomie co w roku ubiegłym. Ponadto w 2019 r. zakontraktowany był następujący zakres świadczeń zdrowotnych (bez uwzględniania świadczeń z zakresu terapii uzależnienia od alkoholu):

1. 5 466 świadczeń zdrowotnych w formie porad, sesji psychoterapii indywidualnej i grupowej dla 1 143 osób uzależnionych, używających szkodliwie oraz członków rodzin z problemem w ramach Poradni Leczenia Uzależnień.
2. 1 446 świadczeń dla 547 osób uzależnionych, używających szkodliwie oraz członków rodzin z problemem w ramach Poradni Terapii Uzależnienia od Środków Psychoaktywnych dla Dzieci.

¹⁸ Raport Wojewódzki pn. Monitorowanie problemu narkotyków i narkomanii na terenie województwa lubelskiego w roku 2019

¹⁹ RAPORT WOJEWÓDZKI Monitorowanie problemu narkotyków i narkomanii na terenie województwa lubelskiego w roku 2019

Jak wygląda województwo lubelskie na tle innych województw w leczeniu substytucyjnym? Dwa województwa nie uruchomiły programu leczenia substytucyjnego – podkarpackie i podlaskie. Wydatki woj. lubelskiego w ciągu ostatnich pięciu lat plasują nasze województwo w pierwszej piątce w kraju. Ośrodek zaspokaja potrzeby pacjentów w 100%, przyjmując wszystkich pacjentów, którzy się zgłosili. W województwie brak jest pacjentów nie objętych leczeniem substytucyjnym. Nakłady na leczenie substytucyjne w Polsce zaprezentowano w tabeli 16.

Tabela 16. Nakłady na leczenie substytucyjne w Polsce

Oddział NFZ	Wartość umów (zł)				
	2015	2016	2017	2018	2019
Dolnośląski	2 738 800	2 532 248	2 989 976	3 287 888	2 390 808
Kujawsko-Pomorski	778 473	975 307	1 295 069	1 346 638	1 210 366
Lubelski	977 314	1 040 809	1 251 552	1 244 737	1 231 780
Lubuski	1 465 659	1 685 718	1 745 514	1 646 838	694 980
Łódzki	669 819	698 809	906 017	1 243 682	887 178
Małopolski	610 907	662 307	690 238	702 646	721 231
Mazowiecki	9 420 354	8 932 131	9 236 510	9 430 677	9 892 449
Opolski	353 776	328 965	335 324	352 407	225 715
Podkarpacki	0	0	0	0	0
Podlaski	0	0	0	0	0
Pomorski	414 758	404 632	494 993	642 014	682 130
Śląski	1 514 196	1 571 112	1 633 239	1 690 362	1 647 666
Świętokrzyski	330 152	350 680	338 552	352 554	366 333
Warmińsko-Mazurski	295 562	311 808	297 804	260 175	315 202
Wielkopolski	388 541	414 625	418 291	433 833	480 000
Zachodniopomorski	624 682	628 065	671 228	662 992	673 821
Razem	20 582 992	20 537 216	22 304 306	23 297 442	21 419 657

Zródło: Uzależnienia nr1/2020

Z informacji uzyskanych z Okręgowego Inspektoratu Służby Więziennej wynika, że w okręgu lubelskim w jednostkach penitencjarnych programy metadonowe funkcjonują od stycznia 2007 r. W programach tych w 2019 r. uczestniczyło 22 osadzonych (w 2018 r. – 19, w 2017 r. – 24, w 2016 r. – 25, w 2015 r. – 44).

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego za lata 2016-2017 w poradniach dla osób z zaburzeniami psychicznymi rejestruje się coraz większa liczba osób. W tabeli 17 zaprezentowano dane dotyczące liczby osób uzależnionych od środków psychoaktywnych ogółem oraz z uwzględnieniem rodzaju zaburzeń (ostre zatrucia i używanie szkodliwe, zespół uzależnienia i zespół abstynencyjny, zaburzenia psychotyczne oraz inne zaburzenia). Dane z lat 2016-2017 wskazują, że wzrosła liczba rejestrujących się z powodu zaburzeń psychicznych spowodowanych używaniem środków psychoaktywnych. W roku 2016 w Polsce odnotowano 38 980 zarejestrowanych osób, natomiast w roku następnym liczba ta wzrosła o 8% i wynosiła 42 448. Również w województwie lubelskim obserwuje się wzrost liczby osób rejestrujących się w poradniach z powodu używania środków psychoaktywnych. Największy przyrost zauważalny jest w przypadku kategorii: „inne zaburzenia”. W roku 2016

w województwie lubelskim zarejestrowało się w poradniach 17 osób, natomiast rok później było ich już 1 269. Najczęstszą przypadłością, która dotyka osoby uzależnione od środków psychoaktywnych, zarówno w skali kraju, jak i dla poszczególnych województw, jest zespół uzależnienia oraz zespół abstynencji.

Tabela 17. Zarejestrowani w poradniach dla osób z zaburzeniami psychicznymi, uzależnionych od substancji psychoaktywnych

Województwo	zaburzenia psychiczne spowodowane używaniem środków psychoaktywnych ogółem		zaburzenia psychiczne spowodowane używaniem środków psychoaktywnych - ostre zatrucia i używanie szkodliwe		zaburzenia psychiczne spowodowane używaniem środków psychoaktywnych - zespół uzależnienia i zespół abstynencyjny		zaburzenia psychiczne spowodowane używaniem środków psychoaktywnych - zaburzenia psychotyczne		zaburzenia psychiczne spowodowane używaniem środków psychoaktywnych - inne zaburzenia	
	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
Polska	38980	42 448	6 586	6 688	30 110	32 509	942	1 014	1 342	2 237
dolnośląskie	4 484	4 582	563	399	3 466	3 783	92	116	363	284
kujawsko-pomorskie	1 929	1 802	459	477	1 416	1 284	23	16	31	25
lubelskie	2 123	3 594	317	446	1 753	1 828	36	51	17	1 269
lubuskie	2 445	2 135	347	320	1 990	1 766	45	18	63	31
łódzkie	2 676	2 609	450	559	1 909	1 705	206	197	111	148
małopolskie	2 492	2 460	262	208	2 019	2 068	42	51	169	133
mazowieckie	6 268	6 808	1 369	1 289	4 674	5 190	151	241	74	88
opolskie	714	725	104	89	602	617	6	11	2	8
podkarpackie	954	979	44	47	875	884	15	18	20	30
podlaskie	944	963	332	318	580	620	25	21	7	4
pomorskie	2 147	2 060	263	253	1 585	1 777	15	10	284	20
śląskie	3 889	3 972	528	468	3 206	3 346	88	111	67	47
świętokrzyskie	915	979	212	183	683	767	5	3	15	26
warmińsko-mazurskie	1 268	1 143	366	334	872	777	16	24	14	8
wielkopolskie	3 797	5 596	464	837	3 212	4 647	80	47	41	65
zachodniopomorskie	1 935	2 041	506	461	1 268	1 450	97	79	64	51

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl>

Działania interwencyjne, oferta pomocy i postawy społeczne wobec substancji psychoaktywnych i osób je stosujących

Na podstawie danych przesłanych przez Prezesów Sądów Rejonowych województwa lubelskiego w roku 2019 liczba skazanych ogółem wyniosła 17 426, w tym liczba skazanych na podstawie ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii wyniosła 1 065 osób. W roku 2018 było to analogicznie 16 885 i 592, w 2017 r. – 15 295 i 801, w 2016 r. – 15 878 i 840, w 2015 r. – 17 127 i 709.

Warto także zwrócić uwagę na wyniki badań jakościowych, w których zapytano o skuteczność oferty pomocy dla osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych. Osoby uzależnione od substancji psychoaktywnych wykazywały się znajomością oferty pomocy placówek specjalistycznych na terenie województwa lubelskiego.

W trakcie wywiadu grupowego FGI zapytano ekspertów o dostępność oferty pomocy dla osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych. Według uczestników oferta pomocy

dla osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych w województwie lubelskim jest dość szeroka. Istnieje wiele placówek pomocowych, jednak w ich opinii brakuje ludzi, specjalistów. Natomiast osoby pracujące z uzależnionymi są często przepracowane i za słabo opłacane. Brakuje też placówek klinicznych całodobowych, długoterminowych, o wysokim standardzie.

Na podstawie badania CAPI wśród mieszkańców województwa lubelskiego określono wiek inicjacji w używaniu substancji psychoaktywnych. Respondentów zapytano w jakim wieku po raz pierwszy zażyli substancje psychoaktywne. Najwięcej osób wskazało, że miało wtedy 20 lat (18,4%). Następnie podawano, że miało to miejsce w wieku 17 lat (13,8%) oraz 25 lat (9,2%). Badanie jakościowe IDI oraz FGI wykazało, że można dostrzec tendencję obniżania się wieku inicjacji w zażywaniu środków psychoaktywnych. Dodatkowo warto także zauważyć, że w badaniu jakościowym IDI respondenci najczęściej wskazywali na występowanie długoletniego problemu z nadużywaniem środków psychoaktywnych. Obecnie wiek inicjacji jest niski i wynosi najczęściej 10-12 lat. Eksperci przyznali, że dzieci piją alkohol, palą marihuanę, papierosy elektroniczne, używają dopalaczy oraz różnych narkotyków „domowej produkcji”. Dostęp do środków nie jest problemem, ponieważ zawsze mogą poprosić o to starszych kolegów, a w szkołach są dilerzy.

3. Podsumowanie

Na podstawie diagnozy województwa lubelskiego oraz uwag specjalistów pracujących nad Programem, rekomenduje się stosowanie następujących strategii profilaktycznych:

- ⇒ edukacyjnej, mającej na celu przekazanie aktualnej wiedzy o przyczynach, skutkach i konsekwencjach używania narkotyków, która wciąż jest na niskim poziomie,
- ⇒ interwencyjnej, skoncentrowanej na udzielaniu pomocy osobom zagrożonym uzależnieniem, używających substancji psychoaktywnych, w tym używających substancji w sposób problemowo–patologiczny,
- ⇒ alternatywnej, ukazującej zamiennie wobec używania substancji psychoaktywnych sposoby osiągania pożądanych stanów psychicznych i zaspokajania potrzeb,
- ⇒ rówieśniczej, angażującej młodzież w oddziaływania mające na celu np. promowanie zdrowego stylu życia przez liderów młodzieżowych.

Szczególną uwagę należy zwrócić na inicjowanie i wspieranie działań w środowiskach wiejskich oraz w małych miastach, ponieważ odnotowuje się tam wzrost używania narkotyków. Szczególnie ważne jest aby jakość realizowanych programów była na wysokim poziomie, dlatego rekomenduje się nawiązanie ścisłej współpracy pomiędzy Samorządem Województwa Lubelskiego a samorządami lokalnymi w zakresie współtworzenia i wspierania działań lokalnych realizowanych, np. w świetlicach socjoterapeutycznych lub innych placówkach zatrudniających wyspecjalizowaną kadrę realizującą profesjonalne programy profilaktyczne, w tym programy rekomendowane. Zaleca się zwiększenie zakresu oddziaływań profilaktycznych, szczególnie o programy uniwersalne, dostosowane do poziomu zagrożenia związanego z używaniem substancji psychoaktywnych, uwzględniające możliwość przeciwdziałania użycia substancji po raz pierwszy lub opóźnienia inicjacji. Programy powinny być uruchamiane również dla dzieci oraz rodzin dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym.

Ważne jest uzupełnianie tych działań o programy z zakresu profilaktyki selektywnej i wskazującej, jak również rozwój programów realizowanych bezpośrednio w środowisku lokalnym (miejsca rekreacji, ulice, kluby, dyskoteki). Istnieje duża potrzeba wspierania nowych specjalistycznych programów profilaktyki selektywnej, adresowanych do konkretnych grup osób tj. m.in. użytkowników nowych substancji psychoaktywnych, marihuany, amfetaminy i jej pochodnych oraz kokainy, w tym młodzieży i dorosłych. Szczególne znaczenie mają tu działania skierowane do osób eksperymentujących lub używających szkodliwie. Zwłaszcza że badania wykazywały problem osób, które z rekreacyjnego sięgania po narkotyki szybko przechodzą do używania regularnego.

Jeśli chodzi o działania wobec tzw. grup podwyższonego ryzyka, rekomenduje się objęcie programami profilaktycznymi:

- a) Dzieci z rodzin dysfunkcyjnych – programy aktywizujące, organizujące czas dzieciom, pokazujące zdrowe sposoby spędzania czasu, wspierające rozwój. Szczególnie brakuje takich programów na wsiach. Programy powinny być realizowane przez organizacje lokalne.
- b) Pracowników korporacji, pracoholików – edukacja o skutkach i narkomanii, angażowanie w wolontariat związany z pracą z uzależnionymi, oferowanie zdrowych sposobów radzenia sobie ze stresem. Programy powinny być realizowane przez organizacje lokalne i pracodawców.
- c) Osoby niżej sytuowane, żyjące z transferów socjalnych – w opinii ekspertów bardzo trudna grupa, pasywna. Tutaj potrzebna jest zmiana kulturowa. Bardzo ważnym

- elementem jest praca z ich dziećmi. Programy powinny być realizowane przez organizacje lokalne.
- d) Osoby samotne, często starsze – programy związane z animacją życia kulturalnego, lokalnego, stworzenie roli sąsiadów-opiekunów społecznych otrzymujących wynagrodzenie, wolontariat wspierający osoby samotne. Programy powinny być realizowane przez organizacje lokalne.
  - e) Niepełnosprawni, chorzy – głównie wolontariat polegający na odwiedzaniu tych osób oraz grupy wsparcia. Programy powinny być realizowane przez organizacje lokalne.
  - f) Grupy zawodowe, w których istnieje tzw. *niekorzystna kultura picia* lub sięgania po środki psychoaktywne na przykład budowlańcy. Należy podkreślić, że picie alkoholu w takich grupach jest rzeczą naturalną.
  - g) Ubodzy – aktywizacja zawodowa, działania socjalne. Programy powinny być realizowane przez organizacje lokalne.

W budowanych programach powinno się uwzględniać wszystkie strategie profilaktyczne, jednocześnie pamiętając o przeniesieniu akcentu ze sfery poznawczo-intelektualnej na emocjonalno-społeczną. Ważne są również działania, które prawnie ograniczają podaż legalnych substancji psychoaktywnych przez badanie środowisk młodzieżowych, zwiększanie świadomości zagrożeń oraz skuteczniejsze egzekwowanie przepisów. W celu właściwej realizacji tych działań istotne jest zadbanie o zwiększenie profesjonalizmu szkolnych oddziaływań profilaktycznych przez odpowiednie przygotowanie kadry pedagogicznej oraz osób odpowiedzialnych w strukturze organów prowadzących placówki. Należy zainicjować też oddziaływania profilaktyczne wykorzystujące Internet oraz w miarę możliwości zwiększyć zakres oddziaływań na rodzinę poprzez realizację programów adresowanych do rodziców, w szczególności programów rekomendowanych przez Krajowe Biuro Przeciwdziałania Narkomanii ze względu na ich dużą skuteczność i efektywność.

W trosce o właściwe wykorzystanie środków, a także jakość realizowanych działań przedmiotem szczególnej uwagi należy objąć wspieranie systemu rekomendacji, a także inne narzędzia zwiększające możliwość oceny realizowanych działań.

Na uwagę zasługuje też analiza możliwości w zakresie zadań, które ze względu na swój charakter (np. programy terapeutyczne, lecznicze, rehabilitacyjne itp.), wymagają ciągłości działań. System finansowania w trybie jednego roku budżetowego nie zapewnia właściwej realizacji działań, w których ważna jest stała, długofalowa praca z klientem uzależnionym, eksperymentującym lub zagrożonym uzależnieniem. W związku z powyższym rekomenduje się opracowanie mechanizmu umożliwiającego finansowanie realizacji zadań kluczowych dla omawianego Programu w systemie umów wieloletnich (min. 2-3 lata), w celu zapewnienia ciągłości finansowania wybranych zadań.

4. Ewaluacja Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii oraz Profilaktyki w Zakresie HIV/AIDS na rok 2016

Wojewódzki Program Przeciwdziałania Narkomanii oraz Profilaktyki w Zakresie HIV/AIDS na rok 2016 był III edycją programu koordynowanego przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie. I edycja programu obejmowała lata 2008-2010, II edycja lata 2011-2015. Program określał obszary, cele i kierunki działań w zakresie przeciwdziałania narkomanii, a także w dziedzinie profilaktyki zakażeń HIV i ograniczania rozprzestrzeniania się AIDS w województwie lubelskim. Podczas realizacji programu w 2016 roku podejmowano szereg inicjatyw, które służyły realizacji celów operacyjnych. Realizacja programu odbywała się przy współpracy z partnerami krajowymi: Krajowym Biurem ds. Przeciwdziałania Narkomanii, Krajowym Centrum ds. AIDS, Ministerstwem Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwem Zdrowia i lokalnymi: samorządami gminnymi i powiatowymi, organizacjami pozarządowymi, jednostkami realizującymi działania w zakresie profilaktyki przeciwdziałania narkomanii i HIV/AIDS.

Wojewódzki Program Przeciwdziałania Narkomanii oraz Profilaktyki w Zakresie HIV/AIDS na rok 2016 obejmował następujące obszary:

Obszar I. Profilaktyka

Obszar II. Leczenie, rehabilitacja i ograniczanie szkód zdrowotnych

Obszar III. Zapobieganie zakażeniom HIV wśród ogółu społeczeństwa (profilaktyka pierwszorzędowa)

Obszar IV. Zapobieganie zakażeniom HIV wśród osób o zwiększonym poziomie zachowań ryzykownych (profilaktyka drugorzędowa)

Obszar V. Wsparcie i opieka zdrowotna dla osób zakażonych HIV i chorych na AIDS (profilaktyka trzeciorzędowa)

Obszar VI. Rozwój współpracy międzynarodowej

Obszar VII. Badania, monitoring i ewaluacja

Realizacja programu przedstawia tabela 18, a szczegółowe informacje na temat podjętych działań znajdują się w załączniku nr 1.

Tabela 18. Realizacja działań z zakresu narkomanii i HIV/AIDS w roku 2016

Cel szczegółowy	Działanie	Realizacja TAK / NIE
Obszar I. Profilaktyka		
Cel główny: Zmniejszenie popytu na narkotyki w województwie lubelskim		
Cel szczegółowy 1. Wsparcie rozwoju programów profilaktyki uniwersalnej	1. Wsparcie programów profilaktycznych na wszystkich poziomach edukacji: przedszkola, szkoły podstawowe, gimnazja, szkoły ponadgimnazjalne, w szczególności programów, które uzyskały rekomendację Krajowego Biura ds. Przeciwdziałania Narkomanii, Ministerstwa Edukacji Narodowej lub Instytutu Psychiatrii i Neurologii w tym wsparcie oferty pozaszkolnych zajęć dla dzieci i młodzieży, z uwzględnieniem w programach cyklicznego charakteru spotkań z odbiorcami.	NIE
	2. Wsparcie programów profilaktyki narkomanii adresowanych do rodziców, z uwzględnieniem kwestii dotyczących podwyższenia kompetencji wychowawczych rodziców.	TAK
Cel szczegółowy 2. Wsparcie rozwoju programów profilaktyki selektywnej i wskazującej	1. Wsparcie działalności profilaktyczno – wychowawczej świetlic socjoterapeutycznych i innych podmiotów realizujących programy skierowane do dzieci i młodzieży z grup ryzyka.	TAK
	2. Wsparcie programów wczesnej interwencji lub innych programów rekomendowanych przez Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii, Instytut Psychiatrii i Neurologii lub Ministerstwo Edukacji Narodowej, adresowanych do młodzieży używającej eksperymentalnie lub okazjonalnie środków odurzających.	TAK

Cel szczegółowy	Działanie	Realizacja TAK / NIE
	3. Wspieranie programów profilaktyki selektywnej w miejscach o zwiększonym narażeniu na kontakt z narkotykami (kluby, dyskoteki, imprezy masowe).	TAK
	4. Wspieranie inicjatyw w zakresie pomocy psychologicznej i prawnej rodzinom, w których występuje problem narkomanii oraz problem przemocy.	NIE
Cel szczegółowy 3. Zwiększenie wiedzy społeczeństwa na temat problemów związanych z używaniem z substancji psychoaktywnych i możliwości zapobiegania zjawisku	1. Opracowanie i upowszechnianie materiałów informacyjno-edukacyjnych z zakresu promocji zdrowia i profilaktyki narkomanii.	TAK
	2. Prowadzenie działań edukacyjnych, w tym m.in. konferencji, szkoleń, kampanii medialnych i innych.	TAK
Cel szczegółowy 4. Podnoszenie kwalifikacji zawodowych osób zaangażowanych w działalność profilaktyczną	1. Wspieranie szkoleń podnoszących kwalifikacje osób zaangażowanych w konstruowanie programów profilaktycznych, opartych na podstawach naukowych, zaangażowanych w prowadzenie monitoringów na poziomie wojewódzkim oraz lokalnym.	NIE
	2. Wspieranie szkoleń rozwijających umiejętności zawodowe realizatorów programów profilaktycznych w tym wspieranie superwizji osób realizujących działania profilaktyczne.	NIE
	3. Wspieranie szkoleń w zakresie profilaktyki narkomanii adresowanych do pracowników różnych grup zawodowych	TAK
Obszar II. Leczenie, rehabilitacja i ograniczanie szkód zdrowotnych		
Cel główny: Poprawa jakości życia osób używających narkotyków szkodliwie i osób uzależnionych		
Cel szczegółowy 1. Zwiększenie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacji dla osób używających szkodliwie i uzależnionych od narkotyków	1. Wspieranie programów pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej.	TAK
	2. Upowszechnianie informacji na temat placówek i programów dla osób uzależnionych.	TAK
	3. Wspieranie programów edukacyjno-informacyjnych nt. dostępności pomocy terapeutycznej, rehabilitacji, programów ograniczania szkód zdrowotnych dla osób używających szkodliwie i uzależnionych od narkotyków kierowanych do specyficznych grup odbiorców	TAK
Cel szczegółowy 2. Zwiększenie dostępności programów ograniczania szkód zdrowotnych dla osób używających szkodliwie i uzależnionych od narkotyków	1. Inicjowanie i wspieranie stacjonarnych i ulicznych programów wymiany igieł i strzykawek oraz zwiększenie dostępności do bezpłatnych prezerwatyw.	NIE
	2. Inicjowanie i wspieranie programów profilaktyki HIV, HBV, HCV wśród osób uzależnionych.	NIE
Cel szczegółowy 3. Zapewnienie w województwie dostępności leczenia substytucyjnego dla co najmniej 25% populacji osób uzależnionych od opiatów.	1. Wspieranie, promowanie leczenia substytucyjnego, w tym m.in. wsparcie programów, działań edukacyjnych i szkoleń.	NIE
Cel szczegółowy 4. Zmniejszenie marginalizacji społecznej wśród osób używających narkotyków szkodliwie oraz osób uzależnionych	1. Wspieranie szkoleń zawodowych dla osób używających narkotyków szkodliwie lub uzależnionych.	NIE

Cel szczegółowy	Działanie	Realizacja TAK / NIE
Cel szczegółowy 5. Wsparcie rozwoju zawodowego pracowników zatrudnionych w placówkach prowadzących leczenie i rehabilitację osób uzależnionych od narkotyków oraz innych grup zawodowych mających styczność z osobami uzależnionymi od narkotyków	1. Dofinansowanie szkoleń podnoszących kwalifikacje zawodowe osób prowadzących leczenie i rehabilitację osób uzależnionych od narkotyków oraz szkoleń w zakresie problematyki narkomanii podnoszących kwalifikacje innych grup zawodowych mających styczność z osobami uzależnionymi od narkotyków.	NIE
	2. Dofinansowanie superwizji terapeutów uzależnień.	NIE
Obszar III. Zapobieganie zakażeniom HIV wśród ogółu społeczeństwa (profilaktyka pierwszorzędowa)		
Cel główny: Ograniczenie rozprzestrzeniania się zakażeń HIV wśród ogółu społeczeństwa		
Cel szczegółowy 1. Wzrost poziomu wiedzy na temat HIV/AIDS u ogółu społeczeństwa oraz zmiany postaw, rozwój i wzmocnienie oferty edukacyjnej skierowanej do różnych grup społecznych i zawodowych	1. Promocja i uczestnictwo w kampaniach edukacyjnych, skierowanych do odpowiednio wybranych grup docelowych, zgodnie z potrzebami i oceną aktualnej sytuacji epidemiologicznej.	NIE
	2. Podniesienie poziomu akceptacji społecznej wobec osób żyjących z HIV/AIDS, ich rodzin i bliskich poprzez inicjatywy mające na celu przeciwdziałanie stygmatyzacji i dyskryminacji osób żyjących z HIV/AIDS, ich rodzin i bliskich promujące postawy wolne od uprzedzeń i lęków.	NIE
	3. Opracowanie, wydawanie i dystrybucja różnorodnych materiałów informacyjnych adresowanych do grup docelowych.	TAK
Cel szczegółowy 2. Zapewnienie odpowiedniego dostępu do informacji, edukacji i usług w zakresie profilaktyki HIV/AIDS	1. Poszerzenie oferty informacyjnej, edukacyjnej dostosowanej do potrzeb indywidualnego odbiorcy, m. in. poprzez: strony internetowe, telefony zaufania i informacyjne, internetowe poradnie, biuletyny informacyjne, itp.	TAK
	2. Wspieranie działalności stacjonarnych i niestacjonarnych punktów konsultacyjnych.	NIE
	3. Zapobieganie zakażeniom wertykalnym, poprawa opieki nad kobietami w wieku prokreacyjnym i w ciąży, w tym: promowanie wiedzy o możliwości wykonania testu w kierunku zakażenia HIV, szkolenia dla personelu medycznego w zakresie specjalistycznej opieki podczas ciąży, porodu i położu, w zakresie psychospołecznych i medycznych aspektów epidemii HIV/AIDS, oraz wspieranie poradnictwa okołotestowego, dystrybucja materiałów informacyjno-edukacyjnych.	TAK.
Obszar IV. Zapobieganie zakażeniom HIV wśród osób o zwiększonym poziomie zachowań ryzykownych (profilaktyka drugorzędowa)		
Cel główny: Ograniczenie rozprzestrzeniania się zakażeń HIV wśród osób o zwiększonym poziomie zachowań ryzykownych		
Cel szczegółowy 1. Wzrost poziomu wiedzy na temat HIV/AIDS w celu zmniejszenia poziomu zachowań ryzykownych.	1. Promocja postaw i zachowań na rzecz realizacji redukcji szkód, z uwzględnieniem działań edukacyjnych prowadzonych w środowisku osób o wysokim poziomie zachowań ryzykownych.	NIE
	2. Edukacja w zakresie ochrony przed zakażeniami przenoszonymi drogą płciową i/lub drogą krwi (w tym spowodowanymi przyjmowaniem substancji psychoaktywnych drogą iniekcji) ze szczególnym uwzględnieniem HIV w środowisku osób o wysokim poziomie zachowań ryzykownych.	TAK.

Cel szczegółowy	Działanie	Realizacja TAK / NIE
Cel szczegółowy 2. Rozbudowa zakresu usług i wsparcie punktów konsultacyjno-diagnostycznych (PKD) wykonujących anonimowe i bezpłatne testy w kierunku HIV połączone z poradnictwem okołotestowym	1. Poprawa jakości i dostępności do diagnostyki zakażeń HIV dla osób narażonych na zakażenie HIV, poprzez wspieranie sieci punktów konsultacyjno–diagnostycznych wykonujących anonimowe i bezpłatne testy w kierunku HIV połączone z poradnictwem okołotestowym, wg obowiązujących standardów Krajowego Centrum ds. AIDS, w tym promocja punktów prowadzących anonimowe i bezpłatne testowanie w kierunku HIV.	NIE
	2. Zwiększenie dostępności do anonimowego i bezpłatnego testowania w kierunku HIV, w tym działania mające na celu promocję punktów prowadzących anonimowe i bezpłatne testowanie w kierunku HIV, połączone z profesjonalnym poradnictwem okołotestowym, promocja punktów wśród różnych grup odbiorców.	NIE
	3. Poszerzenie oferty diagnostycznej PKD o inne zakażenia przenoszone drogą płciową i krwiopochodną oraz rozwój poradnictwa specjalistycznego przy PKD, z uwzględnieniem usług: psychologa, psychiatry, seksuologa, ginekologa, wenerologa, prawnika, pracownika socjalnego.	NIE
Cel szczegółowy 3. Zapewnienie odpowiedniego dostępu do informacji, edukacji i usług w zakresie profilaktyki drugorzędowej HIV/AIDS	1. Wspieranie działań z zakresu redukcji szkód zdrowotnych, w tym rozwój programów o charakterze ograniczania szkód zdrowotnych i społecznych ze szczególnym uwzględnieniem: programów wymiany igieł strzykawek, programów readaptacji społecznej, programów wsparcia psychologicznego, programów leczenia substytucyjnego i innych.	NIE
Obszar V. Wsparcie i opieka zdrowotna dla osób zakażonych HIV i chorych na AIDS (profilaktyka trzeciorzędowa)		
Cel główny: Poprawa jakości życia w sferze psychospołecznej osób zakażonych HIV i chorych na AIDS, ich rodzin i bliskich		
Cele szczegółowy 1. Poprawa jakości życia i funkcjonowania osób żyjących z HIV/AIDS, ich rodzin i bliskich	1. Działania zmierzające do podniesienia poziomu wiedzy w zakresie HIV/AIDS skierowane do osób zakażonych HIV, chorych na AIDS, ich rodzin i bliskich oraz oferta programowa przydatna do pracy w kontakcie z osobami zakażonymi HIV, chorymi na AIDS, ich rodzinami i bliskimi.	TAK
	2. Wspieranie programów dla osób zakażonych HIV w zakresie kształtowania postaw samoakceptacji, zrozumienia oraz akceptacji w środowisku osób najbliższych.	NIE
	3. Realizacja programów wspierających aktywizację zawodową osób zakażonych HIV.	NIE
	4. Opracowanie, wydawanie, dystrybucja materiałów informacyjno-edukacyjnych dotyczących problematyki HIV/AIDS z wykorzystaniem różnych mediów, skierowanych do osób zakażonych HIV, ich rodzin i bliskich.	TAK.
Cel szczegółowy 2. Zwiększenie poziomu akceptacji społecznej wobec osób żyjących z HIV/AIDS, ich rodzin i bliskich.	1. Przeciwdziałanie stygmatyzacji i dyskryminacji osób zakażonych HIV i chorych na AIDS, ich rodzin i bliskich poprzez realizację programów promujących postawy wolne od uprzedzeń i lęków.	NIE
	2. Współdziałanie, rzecznictwo i pomoc w przestrzeganiu praw osób zakażonych HIV i chorych na AIDS, ich rodzin i bliskich przez instytucje rządowe, samorządowe placówki medyczne oraz media.	NIE
Obszar VI. Współpraca międzynarodowa		
Cel główny: Rozwój współpracy międzynarodowej		

Cel szczegółowy	Działanie	Realizacja TAK / NIE
Cel szczegółowy 1. Poszerzenie współpracy międzynarodowej	1. Podejmowanie inicjatyw międzynarodowych mających na celu wymianę doświadczeń w zakresie dobrych praktyk, działań profilaktycznych, edukacyjnych, badawczych itp. w obszarze przeciwdziałania narkomanii.	NIE
	2. Podejmowanie inicjatyw międzynarodowych mających na celu wymianę doświadczeń w zakresie dobrych praktyk, działań profilaktycznych, edukacyjnych, badawczych itp. w obszarze HIV/AIDS.	NIE
	3. Współpraca transgraniczna mająca na celu ograniczenie rozprzestrzeniania się narkomanii i zakażeń HIV.	NIE
Obszar VII. Badania, monitoring i ewaluacja		
Cel główny: Wsparcie analityczne realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Narkomanii i Krajowego Programu Zapobiegania Zakażeniom HIV i Zwalczania AIDS poprzez prowadzenie badań oraz monitorowanie przebiegu Programów		
Cel szczegółowy 1. Monitorowanie problemu narkotyków i narkomanii na szczeblu wojewódzkim	1. Zbieranie i analiza danych, badania dotyczące problemu narkotyków i narkomanii, problematyki HIV/AIDS na poziomie wojewódzkim.	TAK
	2. Badania ankietowe w populacji generalnej oraz wśród młodzieży szkolnej w gminach miejskich i województwach przeprowadzane co 4 lata zgodnie z metodologią zalecaną przez Europejskie Centrum Informacji o Narkotykach i Narkomanii.	NIE
	3. Monitorowanie postaw społecznych na temat problemu narkotyków i narkomanii oraz problematyki HIV/AIDS.	TAK
	4. Oszacowanie liczby problemowych użytkowników narkotyków, w tym opiatów, na poziomie wojewódzkim realizowane co cztery lata.	NIE
	5. Realizacja corocznych monitoringów wojewódzkich.	TAK
Cel szczegółowy 2. Współpraca podmiotów realizujących programy przeciwdziałania narkomanii i programy zapobiegania zakażeniom HIV na poziomie województwa	1. Udział w pracach Wojewódzkiego Zespołu do spraw Zapobiegania Zakażeniom HIV i Zwalczania AIDS oraz Przeciwdziałania Narkomanii.	TAK
	2. Wsparcie informacyjne realizacji programu poprzez pozyskiwanie, gromadzenie i udostępnianie informacji o zjawisku HIV/AIDS ze źródeł własnych i wtórnych	TAK.
	3. Ewaluacja realizacji Programu w wybranych grupach docelowych, w tym m.in.: badania wiedzy i postaw społecznych w zakresie HIV/AIDS, badania jakości życia osób żyjących z HIV/AIDS, inne badania (w grupach celowych, kohortach wiekowych, itp. dostosowane do potrzeb realizacji Programu), prowadzenie innych badań własnych z zakresu problematyki HIV/AIDS.	TAK

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Raportu z wykonania Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii oraz Profilaktyki w Zakresie HIV/AIDS na rok 2016 przez ROPS w Lublinie.

5. Ewaluacja Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2017 – 2020

Wojewódzki Program Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2017-2020 był IV edycją programu koordynowanego przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie. I edycja programu obejmowała lata 2008-2010, II edycja lata 2011-2015, a III rok 2016.

Program określał obszary, cele i kierunki działań w zakresie przeciwdziałania narkomanii, i po raz pierwszy wyłączono z niego zagadnienia związane z profilaktyką zakażeń HIV i ograniczania rozprzestrzeniania się AIDS w województwie lubelskim. Podczas realizacji programu w latach 2017 – 2019 podejmowano szereg inicjatyw, które służyły realizacji celów operacyjnych. Realizacja programu odbywała się przy współpracy z partnerami krajowymi: Krajowym Biurem ds. Przeciwdziałania Narkomanii, Krajowym Centrum ds. AIDS, Ministerstwem Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwem Zdrowia i lokalnymi: samorządami gminnymi i powiatowymi, organizacjami pozarządowymi, jednostkami realizującymi działania w zakresie profilaktyki przeciwdziałania narkomanii.

W ramach Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2017–2020 w latach 2017-2019 realizowano działania opisane w tabeli 19. Szczegółowe dane w tym zakresie przedstawiono w załączniku 2.

Tabela 19. Realizacja działań z zakresu narkomanii w latach 2017-2019

Obszar / działanie	Realizacja TAK / NIE		
	2017	2018	2019
Obszar 1. Zadania na rzecz ograniczania stosowania środków odurzających, substancji psychotropowych, środków zastępczych i nowych substancji psychoaktywnych			
1.1. Edukacja zdrowotna: prowadzenie działań edukacyjnych, w tym kampanii społecznych, adresowanych do różnych grup docelowych, w szczególności do dzieci, młodzieży i rodziców na temat zagrożeń wynikających z używania środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych.	TAK	TAK	TAK
1.2. Upowszechnianie informacji na temat dostępu do działań profilaktycznych interwencyjnych, pomocowych i placówek leczenia dla osób zagrożonych uzależnieniem lub uzależnionych od środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych oraz ich rodzin przez bieżącą aktualizację baz danych i ich udostępnianie.	TAK	TAK	TAK
Obszar 2. Rozwój kadr uczestniczących w realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania narkomanii			
2.1. Prowadzenie doskonalenia kompetencji osób pracujących z dziećmi i młodzieżą dotyczącego wczesnego rozpoznawania zagrożenia używania środków odurzających, substancji psychotropowych, środków zastępczych, nowych substancji psychoaktywnych oraz umiejętności podejmowania interwencji profilaktycznej.	TAK	TAK	TAK
2.2. Szkolenie grup zawodowych, w szczególności takich jak: lekarze psychiatry, lekarze podstawowej opieki zdrowotnej, pielęgniarki i położne podstawowej opieki zdrowotnej, specjaliści terapii uzależnień i psychologowie w zakresie tematyki uzależnień od środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych oraz skutecznych interwencji i programów profilaktycznych i leczniczych.	NIE	NIE	TAK
2.3. Prowadzenie działań edukacyjnych i szkoleniowych dotyczących strategii rozwiązywania problemów wynikających z używania środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych, kierowanych w szczególności do przedstawicieli organizacji pozarządowych i JST.	TAK	TAK	TAK
Obszar 3. Profilaktyka			
3.1. Profilaktyka uniwersalna, w tym:			
3.1.1. Poszerzanie i udoskonalanie oferty, upowszechnianie oraz wdrażanie programów profilaktyki o naukowych podstawach lub o potwierdzonej skuteczności adresowanych do dzieci i młodzieży w wieku	NIE	NIE	TAK

szkolnym, osób dorosłych, w tym programów profilaktyki, które biorą pod uwagę wspólne czynniki chroniące i czynniki ryzyka używania substancji psychoaktywnych i innych zachowań ryzykownych, w szczególności zalecanych w ramach Systemu rekomendacji programów profilaktycznych i promocji zdrowia psychicznego.			
3.1.2. Poszerzanie i udoskonalanie oferty, upowszechnianie oraz wdrażanie programów o naukowych podstawach lub o potwierdzonej skuteczności rozwijających kompetencje wychowawcze i profilaktyczne rodziców i osób pracujących z dziećmi i młodzieżą sprzyjające kształtowaniu postaw i zachowań prozdrowotnych dzieci i młodzieży.	NIE	TAK	TAK
3.2. Profilaktyka selektywna, w tym:			
3.2.1. Poszerzanie i udoskonalanie oferty i wspieranie realizacji programów o naukowych podstawach lub o potwierdzonej skuteczności realizowanych m.in. przez organizacje pozarządowe i lokalnie działające podmioty publiczne w miejscach o zwiększonym ryzyku używania środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych (np. miejsca rekreacji, imprezy muzyczne, kluby).	NIE	NIE	TAK
3.2.2. Poszerzanie i udoskonalanie oferty i wspieranie realizacji programów wczesnej interwencji i profilaktyki selektywnej, w szczególności zalecanych w ramach Systemu rekomendacji programów Profilaktycznych i promocji zdrowia psychicznego, adresowanych do środowisk zagrożonych, w szczególności dzieci i młodzieży ze środowisk zmarginalizowanych, zagrożonych demoralizacją, wykluczeniem społecznym oraz osób używających środków odurzających, substancji i nowych substancji psychoaktywnych w sposób okazjonalny.	TAK	TAK	TAK
3.3. Profilaktyka wskazująca, w tym: poszerzanie i udoskonalanie oferty i wspieranie realizacji programów profilaktyki wskazującej o naukowych podstawach lubo potwierdzonej skuteczności adresowanych do jednostek lub grup wysoce narażonych na czynniki ryzyka, w szczególności do osób używających środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych w sposób szkodliwy, w tym w szczególności zalecanych w ramach Systemu rekomendacji programów profilaktycznych i promocji zdrowia psychicznego.	NIE	TAK	TAK
3.4. Ewaluacja zadań oraz aktualizacja i upowszechnianie standardów profilaktyki, w tym upowszechnianie standardów jakości w zakresie profilaktyki narkomanii.	NIE	TAK	TAK
Obszar 4. Redukcja szkód, rehabilitacja i reintegracja społeczna			
4.1. Zwiększanie dostępności do opieki zdrowotnej i programów podnoszących jakość życia osób używających szkodliwie i uzależnionych, w tym:			
4.1.1. Wspieranie realizacji programów redukcji szkód zdrowotnych i społecznych wśród osób używających szkodliwie i uzależnionych od środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych, obejmujące m.in. działalność edukacyjną, wsparcie społeczne i socjalne, programy wymiany igieł i strzykawek (zapobieganie zakażeniom przenoszonym drogą krwi - HIV, HBV i HCV itd.) oraz testowanie w kierunku zakażeń krwiopochodnych (HIV, HBV i HCV).	NIE	TAK	TAK
4.1.2. Rozwijanie i wspieranie sieci hosteli i mieszkań readaptacyjnych dla osób w trakcie leczenia lub po jego zakończeniu.	NIE	NIE	NIE
4.1.3. Rozwijanie dostępu do leczenia ambulatoryjnego dla osób używających szkodliwie i uzależnionych od środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych.	NIE	NIE	NIE
4.1.4. Wspieranie programów reintegracji społecznej i zawodowej osób uzależnionych od środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych.	NIE	NIE	NIE
4.1.5. Zwiększanie oferty działań zmierzających do aktywizacji zawodowej i społecznej osób uzależnionych od środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych lub zwiększanie dostępności do istniejących form wsparcia.	TAK	NIE	NIE
Obszar 5. Monitorowanie sytuacji epidemiologicznej w zakresie używania środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych oraz postaw społecznych i reakcji instytucjonalnych			
5.1. Realizacja badań ilościowych w populacji generalnej oraz wśród młodzieży szkolnej (m.in.: ESPAD, Młodzież"), prowadzonych co najmniej co cztery lata według metodologii EMCDDA.	NIE	NIE	TAK

5.2. Analiza danych na temat aktywności JST w obszarze ograniczania popytu na środki odurzające, substancje psychotropowe i nowe substancje psychoaktywne.	NIE	NIE	TAK
5.3. Rozwój i konsolidacja monitoringów wojewódzkich oraz lokalnych.	TAK	TAK	TAK

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Raportu z wykonania Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2017-2020 w latach 2017-2019 przez ROPS w Lublinie.

6. ANALIZA SWOT

Mocne strony	Słabe strony
<p>Prowadzenie badań i analiz dotyczących problematyki narkomanii na poziomie województwa.</p> <p>Badanie i znajomość zasobów instytucjonalnych w zakresie rozwiązywania problemów uzależnień.</p> <p>Aktywna współpraca z organizacjami pozarządowymi.</p> <p>Duża liczba profesjonalnej, wykształconej kadry.</p> <p>Wspieranie i realizacja programów profilaktyki uniwersalnej, selektywnej i wskazującej oraz programów redukcji szkód.</p> <p>Wspieranie programów leczniczych, terapeutycznych i readaptacyjnych w warunkach wolnościowych i penitencjarnych.</p> <p>Wsparcie organizacji obozów i turnusów rehabilitacyjnych.</p> <p>Realizacja programów terapeutyczno-rehabilitacyjnych na rzecz osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych nielegalnych i ich rodzin, nierefundowanych przez Narodowy Fundusz Zdrowia.</p> <p>Zapewnienie w województwie dostępności leczenia substytucyjnego dla co najmniej 25% populacji osób uzależnionych od opiatów.</p> <p>Podjęcie działań na rzecz aktywizacji i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu.</p> <p>Aktywny udział samorządu województwa w kampaniach profilaktycznych.</p> <p>Zatrzymanie (lekki spadek) odsetka młodzieży używającej marihuany lub haszyszu.</p> <p>Prowadzenie corocznie szkoleń dla kadry w obszarze uzależnień.</p>	<p>Ograniczone środki finansowe na realizację zadań związanych z przeciwdziałaniem uzależnieniom.</p> <p>Brak mieszkań chronionych dla osób po zakończeniu programu terapii uzależnień.</p> <p>Jakość zadań zleczanych do realizacji organizacjom pozarządowym uzależniona od możliwości i kompetencji podmiotów zewnętrznych.</p> <p>Brak skutecznych narzędzi pomiaru efektywności i skuteczności realizowanych działań.</p> <p>Niewielka liczba programów profilaktyki narkomanii adresowana do rodziców i opiekunów.</p> <p>Niewielka liczba programów profilaktycznych adresowanych do dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym.</p> <p>Niewielka liczba programów profilaktyki narkomanii adresowanych do młodych dorosłych (np. studenci, osoby pracujące, osoby przeżywające kryzys wieku średniego).</p> <p>Niewielka liczba programów edukacyjnych skierowanych do kobiet informujących o skutkach zażywania substancji psychoaktywnych w okresie ciąży.</p> <p>Niewielka liczba programów profilaktycznych realizowanych w środowisku (programy party- i streetworkingu) zwłaszcza w małych miastach i gminach.</p> <p>Niewielka liczba działań nastawionych na zmianę kulturową w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom, tj. skierowanych na budowę lokalnych relacji społecznych, wolontariatu sąsiedzkiego, liderów rówieśniczych itp.</p> <p>Brak systemowej współpracy z samorządami lokalnymi dotyczącej profesjonalizacji pomocy profilaktycznej realizowanej poprzez np. świetlice socjoterapeutyczne lub inne podmioty.</p> <p>Nierównomierne rozłożenia placówek leczenia i terapii uzależnień od substancji psychoaktywnych na terenie województwa.</p> <p>Stygmatyzacja problemu uzależnienia od narkotyków.</p> <p>Obciążenie nauczycieli dodatkowymi obowiązkami (programy profilaktyczne) przy jednoczesnym braku wiedzy dotyczącej profilaktyki oraz zastosowania</p>

Mocne strony	Słabe strony
	procedur dotyczących wystąpienia problemu narkotykowego w szkole.
Szanse	Zagrożenia
<p>Korzystanie przez szkoły z zewnętrznego wsparcia innych jednostek i podmiotów przy realizacji działań profilaktycznych np. poradni, kuratorów sądowych, terapeutów rodzinnych, psychologów, organizacji pozarządowych.</p> <p>Realizacja programów profilaktycznych opierających się na długotrwałym i intensywnym kontakcie wychowawców z dziećmi i młodzieżą, w tym ich indywidualizacja.</p> <p>Dostosowanie przepisów prawa do bieżącej sytuacji w zakresie problematyki związanej z substancjami psychoaktywnymi (Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 875) zalicza dopalacze do narkotyków i poszerza listę nielegalnych substancji psychoaktywnych) – grupy generyczne</p> <p>Dostępność poradnictwa i leczenia w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom.</p> <p>Utrzymywanie się średniego wieku inicjacji na stałym poziomie (ok. 15 r.ż.).</p> <p>Zwiększająca się świadomość zagrożeń związanych z uzależnieniami.</p> <p>Niższe wskaźniki używania marihuany wśród młodzieży szkolnej w porównaniu do innych województw.</p>	<p>Dynamiczne zmiany sceny narkotykowej m. in. substancji wchodzących w skład „dopalaczy”.</p> <p>Rosnące przekonanie o łatwej dostępności i nieszkodliwości „lekkich” narkotyków wśród uczniów.</p> <p>Możliwość zakupu narkotyków przez Internet.</p> <p>Normalizacja używania narkotyków wśród młodzieży. Traktowanie używania narkotyków jako normy rozwojowej i deklarowanie pozytywnych odczuć po zażyciu narkotyków.</p> <p>Niska efektywność programów profilaktycznych, szczególnie tych realizowanych w gminach.</p> <p>Mała liczba programów rekomendowanych realizowanych na terenie województwa.</p> <p>Mała liczba działań mających na celu ograniczenie czynników ryzyka w wzmocnienie czynników chroniących, adresowanych do dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym. Dotyczy szczególnie obszarów wiejskich, małych miast i miejscowości.</p> <p>Wysoki wskaźnik stosowania leków nasennych i uspokajających niezgodnie z zaleceniem lekarza.</p> <p>Niewystarczająca wiedza uczniów nt. zagrożeń wynikających ze stosowania leków nasennych i uspokajających niezgodnie z przeznaczeniem.</p> <p>Niewielka liczba działań skierowanych do osób eksperymentujących z narkotykami, lub używających szkodliwie. Ograniczona możliwość realizacji działań dla tej grupy osób.</p> <p>Obawa przed stygmatyzacją.</p> <p>Niska świadomość wśród uczniów i rodziców o funkcjonowaniu programów profilaktycznych.</p> <p>Brak ciągłości finansowania działań podejmowanych przez organizacje pozarządowe. Realizacja działań uzależniona od trybu konkursowego.</p>

7. Cele, działania, wskaźniki i rezultaty Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2021-2024

Podstawowym założeniem Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2021-2024 jest podejmowanie kompleksowych działań na rzecz promocji zdrowego stylu życia wolnego od uzależnień. Celem Programu jest dążenie do uruchomienia zasobów instytucjonalnych, kadrowych, społecznych, finansowych w zakresie redukcji szkód rodzinnych, społecznych, zdrowotnych wywołanych stosowaniem substancji psychoaktywnych. Sukces w tej dziedzinie możliwy jest przy jednoczesnym zastosowaniu z jednej strony działań edukacyjnych, profilaktycznych (profilaktyka uniwersalna, selektywna, wskazująca), aktywizujących (aktywizacja społeczna i zawodowa) a z drugiej strony pomocy osobom bądź rodzinom z problemem uzależnienia od substancji psychoaktywnych. Przez pomoc rozumiemy tu działania w zakresie dostępu do specjalistów wspierających zasoby społeczne i osobowościowe osób uzależnionych, oraz możliwość leczenia i/lub terapii. Problem uzależnienia od substancji psychoaktywnych to również szerzej rozumiane problemy społeczne, które współwystępują z problemem uzależnień i mają negatywne konsekwencje dla grup społecznych niewykłanych bezpośrednio w uzależnienie. Stąd potrzeba realizacji programów redukcji szkód.

Problemy związane z uzależnieniem od substancji psychoaktywnych są bardzo złożone, dlatego Program nie pozwala na rozwiązanie wszystkich kwestii związanych z uzależnieniem. Niezbędne jest więc przedstawienie kluczowych problemów i wyzwań, na które Program odpowie. W Programie określono cel główny i cztery cele operacyjne, w ramach których realizowane będą poszczególne zadania. W Programie wskazano ponadto wskaźniki dotyczące oceny realizacji programu oraz rezultaty.

Adresatami Programu będą mieszkańcy województwa lubelskiego, w szczególności:

- ⇒ dzieci, młodzież, rodzice i opiekunowie, różne grupy zawodowe,
- ⇒ różne grupy zawodowe, w tym specjaliści terapii uzależnień, psychologowie, realizatorzy programów profilaktycznych,
- ⇒ osoby zagrożone uzależnieniem, używające narkotyków szkodliwie, uzależnione i członkowie ich rodzin.

Głównym realizatorem Programu będzie Samorząd Województwa Lubelskiego poprzez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie. Osiągnięcie założonych celów będzie wymagało współdziałania realizatora z partnerami: administracją rządową, administracją samorządową i jej jednostkami organizacyjnymi, organizacjami pozarządowymi, Krajowym Biurem ds. Przeciwdziałania Narkomanii, Policją, Wojewódzką Stacją Sanitarno-Epidemiologiczną.

Cel główny:

Wzmacnianie działań profilujących zdrowy styl życia ze szczególnym uwzględnieniem ograniczania problemów społecznych i zdrowotnych wynikających z używania substancji psychoaktywnych.

Na poziomie programu wojewódzkiego cel ten realizowany będzie poprzez następujące cele operacyjne:

Cel Operacyjny 1. Podnoszenie poziomu wiedzy i umiejętności mieszkańców województwa lubelskiego i kształcenie profesjonalnej kadry uczestniczącej w realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania narkomanii.

Cel Operacyjny 2. Wspieranie działań profilaktycznych.

Cel Operacyjny 3. Wspieranie systemu pomocy osobom uzależnionym od narkotyków i innych substancji psychoaktywnych w zakresie redukcji szkód, rehabilitacji, reintegracji społeczno-zawodowej oraz dostępu do leczenia.

Cel Operacyjny 4. Badanie i monitorowanie sytuacji epidemiologicznej w zakresie używania środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych oraz postaw społecznych i reakcji instytucjonalnych.

Cel operacyjny 1. Podnoszenie poziomu wiedzy i umiejętności mieszkańców województwa lubelskiego i kształcenie profesjonalnej kadry uczestniczącej w realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania narkomanii.

Opis działań:

- 1.1 Wspieranie działalności edukacyjnej i informacyjnej organizacji pozarządowych i innych podmiotów w obszarze profilaktyki narkomanii, w tym: edukacja zdrowotna, kampanie informacyjne, społeczne, adresowane do różnych grup docelowych, na temat zagrożeń wynikających z używania środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych, a także z pozamedycznego stosowania produktów leczniczych, których używanie może prowadzić do uzależnienia
- 1.2 Gromadzenie i udostępnienie informacji na temat działań profilaktycznych interwencyjnych, pomocowych i placówek leczenia dla osób zagrożonych uzależnieniem lub uzależnionych od środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych oraz ich rodzin przez bieżącą aktualizację baz danych i ich udostępnianie na stronie internetowej ROPS w Lublinie
- 1.3 Opracowanie i udostępnianie materiałów edukacyjnych z zakresu promocji zdrowego stylu życia, promocji zdrowia i profilaktyki narkomanii
- 1.4 Rozwijanie oferty szkoleniowej Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Lublinie, organizacji pozarządowych skierowanej do osób pracujących z dziećmi i młodzieżą, rodziców i opiekunów dotyczącej wczesnego rozpoznawania zagrożenia używania środków odurzających, substancji psychotropowych, środków zastępczych, nowych substancji psychoaktywnych oraz umiejętności podejmowania interwencji profilaktycznej
- 1.5 Rozwijanie oferty szkoleniowej Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Lublinie, organizacji pozarządowych w zakresie tematyki uzależnień od środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych oraz skutecznych interwencji i programów profilaktycznych i leczniczych, w tym m.in. wpływu na funkcjonowanie bliskich oraz problemów społecznych związanych z uzależnieniem skierowanych m.in. do młodych dorosłych, różnych grup zawodowych, specjalistów pracujących w obszarze uzależnień
- 1.6 Prowadzenie i wspieranie działań edukacyjnych, w tym organizacja i/lub uczestnictwo w konferencjach, seminariach, pracach grup roboczych dotyczących strategii rozwiązywania problemów wynikających z używania środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych, skierowanych w szczególności do przedstawicieli organizacji pozarządowych i JST służących zdobywaniu nowej wiedzy i wymianie doświadczeń

Wskaźniki:	Wskaźnik bazowy	Wskaźnik docelowy
liczba działań informacyjno-edukacyjnych wspieranych przez ROPS w Lublinie lub zrealizowanych przez organizacje pozarządowe lub inne podmioty przy współpracy z ROPS w Lublinie	109	200
liczba i nakład materiałów informacyjno-edukacyjnych opracowanych /rozdystrybuowanych przez Samorząd Województwa Lubelskiego w tym przy współpracy z organizacjami pozarządowymi lub innymi podmiotami	3 7000	6 11 000
liczba projektów realizowanych w ramach konkursu ofert dla organizacji pozarządowych	7	13
liczba pozostałych projektów realizowanych przy współpracy z organizacjami pozarządowymi lub innymi podmiotami	62	70
liczba publikacji nt. kampanii społecznych, edukacyjnych, informacyjnych na stronie internetowej ROPS w Lublinie (i / lub innych mediach w tym mediach społecznościowych)	4	12
liczba podmiotów, które otrzymały materiały	95	220
liczba szkoleń zrealizowanych przez ROPS w Lublinie	1	4
liczba szkoleń zrealizowanych przez organizacje pozarządowe lub inne podmioty przy wsparciu ROPS w Lublinie	7	12
liczba uczestników szkoleń	144	200
liczba opracowanych materiałów szkoleniowych	8	16
Rezultaty:		
<ol style="list-style-type: none"> 1. Podniesienie poziomu wiedzy w różnych grupach zawodowych i/lub wśród ogółu społeczeństwa 2. Wzrost poziomu wiedzy i umiejętności w grupie m.in. młodych dorosłych, specjalistów pracujących w obszarze uzależnień 3. Zwiększenie ilości materiałów informacyjno-edukacyjnych przekazanych do różnych grup społecznych 4. Integracja społeczna osób uzależnionych, członków ich rodzin oraz szeroko rozumianego otoczenia społecznego 5. Promocja trzeźwego, zdrowego i aktywnego trybu życia 6. Promocja wśród dzieci i młodzieży aktywnego wypoczynku na świeżym powietrzu i nabycie przez nie wzorców aktywnego spędzania czasu 7. Wzrost poziomu kompetencji społecznych (intrapSYchicznych i interpersonalnych) 8. Wzmocnienie postaw trzeźwego, zdrowego i aktywnego trybu życia wśród rodzin osób uzależnionych i społeczności lokalnej 9. Promocja ROPS w Lublinie na zewnątrz jako jednostki samorządowej realizującej zadania związane z profilaktyką zdrowotną i promowaniem alternatywnych form spędzania wolnego czasu 		

Cel operacyjny 2. Wspieranie działań profilaktycznych.

Opis działań:

2.1. Profilaktyka uniwersalna, w tym:

2.1.1. Wspieranie działalności organizacji pozarządowych i innych podmiotów w zakresie udoskonalania oferty, upowszechniania oraz wdrażania programów profilaktyki o naukowych podstawach lub o potwierdzonej skuteczności adresowanych do dzieci i młodzieży w wieku szkolnym, osób dorosłych, w tym programów profilaktyki, które biorą pod uwagę wspólne czynniki chroniące i czynniki ryzyka używania substancji psychoaktywnych i innych zachowań ryzykownych, w szczególności zalecanych w ramach Systemu rekomendacji programów profilaktycznych i promocji zdrowia psychicznego

2.1.2. Wspieranie działalności organizacji pozarządowych i innych podmiotów w zakresie upowszechniania oraz wdrażania programów rozwijających kompetencje

wychowawcze i profilaktyczne rodziców i osób pracujących z dziećmi i młodzieżą sprzyjające kształtowaniu postaw i zachowań prozdrowotnych dzieci i młodzieży, w szczególności programów o naukowych podstawach lub o potwierdzonej skuteczności

2.2. Profilaktyka selektywna, w tym:

2.2.1. Wspieranie działalności organizacji pozarządowych i lokalnie działających podmiotów publicznych innych podmiotów w zakresie programów realizowanych w miejscach o zwiększonym ryzyku używania środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych (np. miejsca rekreacji, imprezy muzyczne, kluby)

2.2.2. Wspieranie działalności organizacji pozarządowych i innych podmiotów w zakresie realizacji programów wczesnej interwencji i profilaktyki selektywnej, w szczególności zalecanych w ramach Systemu rekomendacji programów profilaktycznych i promocji zdrowia psychicznego, adresowanych do środowisk zagrożonych, w szczególności dzieci i młodzieży ze środowisk zmarginalizowanych, zagrożonych demoralizacją, wykluczeniem społecznym oraz osób używających środków odurzających, substancji i nowych substancji psychoaktywnych w sposób okazjonalny

2.3. Profilaktyka wskazująca, w tym: wspieranie działalności organizacji pozarządowych i innych podmiotów w realizacji programów profilaktyki wskazującej o naukowych podstawach lub o potwierdzonej skuteczności adresowanych do jednostek lub grup wysoce narażonych na czynniki ryzyka, w szczególności do osób używających środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych w sposób szkodliwy, w tym w szczególności zalecanych w ramach Systemu rekomendacji programów profilaktycznych i promocji zdrowia psychicznego.

2.4. Prowadzenie i inicjowanie kampanii edukacyjnych skierowanych do organizacji pozarządowych w zakresie ewaluacji działań oraz aktualizacja i udostępnianie standardów profilaktyki, w tym upowszechnianie standardów jakości w zakresie profilaktyki narkomanii.

Wskaźniki:	Wskaźnik bazowy	Wskaźnik docelowy
liczba programów profilaktyki uniwersalnej dofinansowanych przez ROPS w Lublinie	62	72
liczba odbiorców tych programów	2 496	250
liczba programów profilaktyki narkomanii adresowanych do rodziców i osób pracujących z dziećmi i młodzieżą dofinansowanych przez ROPS w Lublinie	3	8
liczba odbiorców tych programów	1 202	2 400
liczba programów profilaktyki selektywnej dofinansowanych przez ROPS w Lublinie	2	6
liczba odbiorców tych programów	2 420	3 500
liczba programów profilaktyki wskazującej dofinansowanych przez ROPS w Lublinie	3	8
liczba odbiorców tych programów	179	380
liczba programów rekomendowanych lub o potwierdzonej skuteczności dofinansowanych przez ROPS w Lublinie	1	6
liczba odbiorców objętych ww. programami	20	80
liczba działań edukacyjnych dotyczących standardów profilaktyki realizowanych przez / lub przy współpracy z ROPS w Lublinie	1	6
liczba uczestników działań edukacyjnych dotyczących standardów profilaktyki	65	120
liczba działań poddanych ewaluacji dofinansowanych przez ROPS w Lublinie	4	9

Wskaźniki:	Wskaźnik bazowy	Wskaźnik docelowy
Rezultaty:		
<ol style="list-style-type: none"> 1. Zwiększenie liczby działań na wszystkich poziomach profilaktyki 2. Zwiększenie liczby osób uczestniczących w ww. działaniach 3. Zwiększenie liczby programów rekomendowanych lub o potwierdzonej skuteczności 4. Zwiększenie liczby działań dotyczących standardów profilaktyki 5. Zwiększenie liczby działań dotyczących ewaluacji realizowanych działań 6. Scalenie systemów rodzinnych rodzin osób uzależnionych od narkotyków, poprzez udział w działaniach profilaktycznych 7. Integracja społeczna osób uzależnionych, członków ich rodzin oraz szeroko rozumianego otoczenia społecznego 8. Podniesienie zdolności percepcyjno–poznawczych, emocjonalno–społecznych, socjalizacji 9. Promocja trzeźwego, i aktywnego trybu życia 10. Dostarczenie specjalistycznych form wsparcia m.in. psychoterapeutycznego, psychologicznego, osobom wykluczonym lub zagrożonym wykluczeniem społecznym ze względu na uzależnienie 11. Poprawa funkcjonowania uczestników specjalistycznych form psychopomocy 12. Wzmocnienie relacji w rodzinach, w których jest osoba uzależniona 13. Wzmocnienie systemów rodzinnych rodzin osób uzależnionych 14. Minimalizowanie ryzyka izolacji społecznej i jej wtórnych skutków 		

Cel operacyjny 3. Wspieranie systemu pomocy osobom uzależnionym od narkotyków i innych substancji psychoaktywnych w zakresie redukcji szkód, rehabilitacji, reintegracji społeczno-zawodowej oraz dostępu do leczenia.

Opis działań:

- 3.1. Poprawa dostępności do opieki zdrowotnej i programów podnoszących jakość życia osób używających szkodliwie i uzależnionych, w tym:
  - 3.1.1. Wspieranie działalności organizacji pozarządowych i innych podmiotów w realizacji programów redukcji szkód zdrowotnych i społecznych wśród osób używających szkodliwie i uzależnionych od środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych, obejmujące m.in. aktywność edukacyjną, realizację programów w zakresie wsparcia społecznego i socjalnego, programów wymiany igieł i strzykawek (zapobieganie zakażeniom przenoszonym drogą krwi - HIV, HBV i HCV itd.) oraz testowanie w kierunku zakażeń krwiopochodnych (HIV, HBV i HCV),
  - 3.1.2. Rozwijanie i wspieranie działań prowadzonych w ośrodkach leczenia i pobytu dla osób używających szkodliwie i uzależnionych od środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych w tym m.in.: hosteli, mieszkań readaptacyjnych dla osób w trakcie leczenia lub po jego zakończeniu, lub rozwijanie dostępu do informacji o leczeniu, w tym: ambulatoryjnym, substytucyjnym,
- 3.2. Wspieranie działalności organizacji pozarządowych i innych podmiotów w realizacji programów reintegracji i aktywizacji społecznej i zawodowej osób uzależnionych od środków odurzających, substancji psychotropowych nowych substancji psychoaktywnych lub zwiększanie dostępności do istniejących form wsparcia.

Wskaźniki:	Wskaźnik bazowy	Wskaźnik docelowy
liczba programów redukcji szkód zdrowotnych i społecznych wśród osób używających szkodliwie i uzależnionych od środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych dofinansowanych przez ROPS w Lublinie	1	2
liczba osób objętych tymi programami	364	500

Wskaźniki:	Wskaźnik bazowy	Wskaźnik docelowy
liczba stacjonarnych i ulicznych programów wymiany igieł i strzykawek, programów profilaktyki HIV, HBV, HCV wśród osób uzależnionych dofinansowanych przez ROPS w Lublinie	1	2
liczba osób objętych tymi programami	364	500
liczba programów w zakresie testowania w kierunku zakażeń krwiopochodnych (HIV, HBV i HCV) dofinansowanych przez ROPS w Lublinie	1	1
liczba osób objętych tymi programami	364	350
liczba programów reintegracji społecznej i zawodowej osób uzależnionych od środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych dofinansowanych przez ROPS w Lublinie	2	6
liczba osób objętych tymi programami	146	280
liczba informacji na temat ośrodków leczenia i pobytu udostępnionych przez ROPS w Lublinie	1	4
liczba działań zmierzających do aktywizacji zawodowej i społecznej osób uzależnionych od środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych lub działań zwiększających dostępność do istniejących form wsparcia	2	6
liczba uczestników tych działań	146	280
Rezultaty:		
<ol style="list-style-type: none"> 1. Realizacja programów redukcji szkód zdrowotnych i społecznych wśród osób używających szkodliwie i uzależnionych od środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych i ich uczestników 2. Wzrost liczby stacjonarnych i ulicznych programów wymiany igieł i strzykawek, programów profilaktyki HIV, HBV, HCV wśród osób uzależnionych i ich uczestników 3. Realizacja programów w zakresie testowania w kierunku zakażeń krwiopochodnych (HIV, HBV i HCV) i ich uczestników 4. Wzrost liczby programów reintegracji społecznej i zawodowej osób uzależnionych od środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych i ich uczestników Poprawa standardów w placówkach stacjonarnych i ambulatoryjnych działających na terenie województwa 5. Aktywizacja społeczno-zawodowa osób uzależnionych 6. Wzrost liczby osób/świadczeń dla osób leczących się w placówkach stacjonarnych i ambulatoryjnych 7. Rejestr placówek dla dzieci i młodzieży 8. Rejestr osób w tych placówkach 9. Rejestr programów leczenia substytucyjnego 10. Wzrost liczby osób uczestniczących w programach leczenia substytucyjnego 11. Wzrost liczby działań zmierzających do aktywizacji zawodowej i społecznej osób uzależnionych od środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych lub działań zwiększających dostępność do istniejących form wsparcia 12. Wzrost liczby uczestników tych działań 		

Cel operacyjny 4. Monitorowanie sytuacji epidemiologicznej w zakresie używania środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych oraz postaw społecznych i reakcji instytucjonalnych

Opis działań:

- 4.1. Realizacja badań ilościowych w populacji generalnej oraz wśród młodzieży szkolnej (m.in.: ESPAD, „Młodzież”), prowadzonych co najmniej co cztery lata według metodologii EMCDDA,
- 4.2. Rozwój i konsolidacja monitoringów wojewódzkich oraz lokalnych.

Wskaźniki:	Wskaźnik bazowy	Wskaźnik docelowy
liczba raportów i publikacji z wynikami badań i analiz dotyczących zjawiska narkotyków i narkomanii, problematyki HIV/AIDS na poziomie krajowym i lokalnym opublikowanych na stronie internetowej ROPS w Lublinie	7	14
liczba przeprowadzonych badań ankietowych w populacji generalnej oraz wśród młodzieży szkolnej w gminach i województwach przeprowadzane co cztery lata zgodnie z metodologią zalecaną przez Europejskie Centrum Informacji o Narkotykach i Narkomanii	1	1
liczba działań podjętych w zakresie analizy danych na temat aktywności JST w obszarze ograniczania popytu na środki odurzające, substancje psychotropowe i nowe substancje psychoaktywne	2	4
liczba działań podjętych na rzecz rozwoju i konsolidacji monitoringów wojewódzkich i lokalnych	4	6
Rezultaty <ol style="list-style-type: none"> 1. Wzrost liczby badań/diagnoz prowadzonych w województwie lubelskim w obszarze polityki narkotykowej 2. Wzrost liczby publikacji wyników badań, publikacji, ekspertyz naukowych itp. udostępnianych ogółowi społeczeństwa 3. Poprawa współpracy pomiędzy ROPS w Lublinie a innymi JST w zakresie profilaktyki uzależnień 4. Prowadzenie regularnych monitoringów 		

8. Zasady realizacji i finansowania Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2021-2024

1. Program realizowany będzie poprzez wspomaganie działalności organizacji pozarządowych i udzielanie pomocy merytorycznej instytucjom realizującym zadania objęte tym Programem oraz współpracę Wojewódzkiego Eksperta ds. Informacji o Narkotykach i Narkomanii z jednostkami samorządu terytorialnego, instytucjami zajmującymi się rozwiązywaniem problemów uzależnienia od środków psychoaktywnych.
2. Nadzór i kontrolę nad realizacją zadań objętych Programem sprawuje Samorząd Województwa Lubelskiego.
3. Środki finansowe na realizację ww. Programu uchwała corocznie Sejmik Województwa Lubelskiego w uchwale budżetowej. Podstawowym źródłem finansowania zadań Programu zaplanowanych dla Województwa Lubelskiego są opłaty pozyskiwane za wydawane przez Marszałka Województwa Lubelskiego zezwolenia na obrót hurtowy napojami o zawartości alkoholu do 18% - w wysokości i na zasadach określonych w ustawie z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi. Finansowanie zadań realizowanych przez Samorząd Województwa Lubelskiego objętych WPPN uwarunkowane będzie wysokością środków finansowych przewidzianych w każdym roku budżetowym, dlatego też zachodzi konieczność corocznego, szczegółowego określania zadań realizowanych w ramach WPPN i związanych z tym wydatków na dany rok. W związku z powyższym plan rzeczowo-finansowy przedstawiany będzie Zarządowi Województwa Lubelskiego w każdym kolejnym roku obowiązywania WPPN. Realizacja Programu na lata 2021-2024 będzie miała charakter ciągły, zatem nie narzuca się działań na poszczególne lata jego obowiązywania. Odrębne źródło finansowania zadań Programu mogą stanowić środki budżetu państwa oraz środki funduszy strukturalnych Unii Europejskiej.
4. Monitorowanie celów Programu będzie procesem systematycznego, corocznego zbierania informacji o efektach wdrażanych zadań, zgodnie z przepisami prawa. Monitorowanie realizowane będzie poprzez zbieranie informacji, które można będzie pozyskać z analizy sprawozdań, informacji z instytucji/organizacji pozarządowych zaangażowanych w prowadzenie działań na rzecz przeciwdziałania narkomanii w województwie lubelskim.

Analizie poddane zostaną następujące dokumenty:

- ⇒ coroczne sprawozdania ROPS w Lublinie, w tym w szczególności:
  - sprawozdanie dotyczące współpracy Województwa Lubelskiego z organizacjami pozarządowymi,
  - kwestionariusz sprawozdawczy wypełniany przez Samorząd Województwa Lubelskiego w ramach corocznej realizacji zadań samorządu województwa dotyczących zadań z zakresu przeciwdziałania narkomanii (we współpracy z KBPN),
  - kwestionariusz sprawozdawczy dotyczący realizacji zadań wynikających z NPZ,
- ⇒ dane nt. stanu leczenia odwykowego,
- ⇒ inne dane statystyczne dotyczące problematyki narkotykowej pozyskane przez Wojewódzkiego Eksperta ds. Informacji o Narkotykach i Narkomanii z instytucji działających w tym obszarze, tj. z policji, stacji sanitarno-epidemiologicznej, sądów rejonowych, służby więziennej, straży granicznej, prokuratury i innych.

Analiza danych zebranych w ww. dokumentach pozwoli ocenić czy założone działania potwierdzają realizację celów opisanych w WPPN. Pomoże to również w analizie ewentualnych nowych problemów i zagrożeń związanych z rynkiem narkotykowym. Tak prowadzony monitoring będzie podstawą do stworzenia corocznych rekomendacji i ewentualnej korekty przyjętych działań, wypracowania nowych wniosków i przyczynią się do efektywniejszej realizacji założonych wskaźników.

5. Program jest dokumentem otwartym i może być wzbogacony o nowe treści, zgodnie z przepisami prawa.

Spis wykresów i tabel

Wykres 1. Używanie narkotyków chociaż raz w życiu (w %)	9
Wykres 2. Udział procentowy młodzieży używającej marihuany lub haszyszu (w %)	10
Wykres 3. Ocena dostępności substancji psychoaktywnych – bardzo łatwa (%)	13
Wykres 4. Zgłaszalność na leczenie z powodu narkotyków w podziale na narkotyk podstawowy w 2017 roku w Polsce (w %)	18
Wykres 5. Odpowiedzi na pytanie: „Kiedy ostatnio spożywał Pan/Pani substancje psychoaktywne?” [N=232]	24
Wykres 6. Odpowiedzi na pytanie: „Z jakich powodów sięgnął/sięgnęła lub sięga Pan/Pani po substancje psychoaktywne inne niż alkohol?” [N = 232]	24
Wykres 7. Odpowiedzi na pytanie: „Gdzie sięgnął/a lub sięga Pan/Pani po substancje psychoaktywne inne niż alkohol?” [N = 232]	25
Wykres 8. Odpowiedzi na pytanie: „Jeżeli zdarzyło się lub zdarza, że sięgnął/a lub sięga Pan/Pani po substancje psychoaktywne inne niż alkohol, to w jakich okolicznościach?” [N = 232]	25
Wykres 9. Liczba zatruc NSP/ŚZ w Polsce w 2019 r. z podziałem na województwa	27
Wykres 10. Liczba zatruc lub podejrzeń zatruc środkami zastępczymi w latach 2018–2019	29
Tabela 1. Ocena rozpowszechnienia używania substancji wśród przyjaciół (w %)	11
Tabela 2. Używanie dopalaczy (w%)	12
Tabela 3. Ocena dostępności poszczególnych substancji (w %)	14
Tabela 4. Miejsca, w których można łatwo kupić marihuanę lub haszysz (w %)	15
Tabela 5. Odpowiedzi na pytanie: „Czy zdarzyło się Panu/Pani, że zażył Pan/Pani którąś z wymienionych substancji”	19
Tabela 6. Zażywanie substancji psychoaktywnych z uwzględnieniem płci i wieku	20
Tabela 7. Zażywanie substancji psychoaktywnych z uwzględnieniem grupy społeczno-zawodowej	21
Tabela 8. Zażywanie substancji psychoaktywnych z uwzględnieniem wykształcenia oraz miejsca zamieszkania	22
Tabela 9. Zażywanie substancji psychoaktywnych z uwzględnieniem dochodu gospodarstwa domowego	23
Tabela 10. Odpowiedzi na pytanie: „Czy zdarzyły się w Pana/Pani życiu poniższe sytuacje?” [N = 232]	26
Tabela 11. Liczba zatruc NSP/ŚZ w Polsce w latach 2015-2019 r. z podziałem na województwa	28
Tabela 12. Liczba zgłoszeń zatruc w grupach wiekowych w skali kraju w okresie 2015-2018	29
Tabela 13. Liczba zgonów przy udziale NSP/ŚZ w 2019 r. w Polsce z podziałem na województwa	30
Tabela 14. Charakterystyka osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych w województwie lubelskim w latach 2016-2018	34
Tabela 15. Liczba pacjentów leczonych substytucyjnie w Polsce	35
Tabela 16. Nakłady na leczenie substytucyjne w Polsce	36

Tabela 17. Zarejestrowani w poradniach dla osób z zaburzeniami psychicznymi, uzależnionych od substancji psychoaktywnych	37
Tabela 18. Realizacja działań z zakresu narkomanii i HIV/AIDS w roku 2016.....	41
Tabela 19. Realizacja działań z zakresu narkomanii w latach 2017-2019	46

Załącznik 1. Realizacja zadań Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii oraz Profilaktyki w Zakresie HIV/AIDS na rok 2016

Obszary Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii oraz Profilaktyki w Zakresie HIV/AIDS na rok 2016

Obszar I. Profilaktyka

Obszar II. Leczenie, rehabilitacja i ograniczanie szkód zdrowotnych

Obszar III. Zapobieganie zakażeniom HIV wśród ogółu społeczeństwa (profilaktyka pierwszorzędowa)

Obszar IV. Zapobieganie zakażeniom HIV wśród osób o zwiększonym poziomie zachowań ryzykownych (profilaktyka drugorzędowa)

Obszar V. Wsparcie i opieka zdrowotna dla osób zakażonych HIV i chorych na AIDS (profilaktyka trzeciorzędowa)

Obszar VI. Rozwój współpracy międzynarodowej

Obszar VII. Badania, monitoring i ewaluacja

W 2016 r. podjęto następujące działania:

Cel szczegółowy	Działanie	Realizacja
	Obszar I. Profilaktyka	
<p>Cel szczegółowy 1. Wspieranie rozwoju programów profilaktyki uniwersalnej</p>	<p>Cel główny: Zmniejszenie popytu na narkotyki w województwie lubelskim</p> <p>1. Wspieranie programów profilaktycznych na wszystkich poziomach edukacji: przedszkola, szkoły podstawowe, gimnazja, szkoły ponadgimnazjalne, w szczególności programów, które uzyskały rekomendację Krajowego Biura ds. Przeciwdziałania Narkomanii, Ministerstwa Edukacji Narodowej lub Instytutu Psychiatrii i Neurologii w tym wsparcie oferty pozaszkolnych zajęć dla dzieci i młodzieży, z uwzględnieniem w programach cyklicznego charakteru spotkań z odbiorcami.</p> <p>2. Wspieranie programów profilaktyki narkomanii adresowanych do rodziców, z uwzględnieniem kwestii dotyczących podwyższenia kompetencji wychowawczych rodziców.</p>	<p>Brak działań</p> <p>Zlecono w otwartym konkursie ofert zadanie pn.: organizacja działań edukacyjnych dotyczących profilaktyki narkomanii i zapobiegania rozprzestrzeniania się zakażeń HIV adresowanych do rodziców, opiekunów, pedagogów, pracowników pomocy społecznej służb mundurowych itp. – brak ofert w tym zakresie</p> <p>Zadanie konkursowe w otwartym konkursie ofert: Wspieranie programów leczniczych, terapeutycznych, redukcji szkód zdrowotnych i readaptacyjnych na rzecz osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych nielegalnych i ich rodzin w tym: kobiet, matek z dziećmi: Umowa nr DZU.AR.423.19.2016 Towarzystwo Rodzin i Przyjaciół Dzieci Uzależnionych „Powrót z U” / Oddział Lublin ul. Kleeberga 16/167 20-243 Lublin</p>
<p>Cel szczegółowy 2. Wspieranie rozwoju programów profilaktyki selektywnej i wskazującej</p>	<p>1. Wspieranie działalności profilaktyczno-wychowawczej świetlic socjoterapeutycznych i innych podmiotów realizujących programy skierowane do dzieci i młodzieży z grup ryzyka.</p> <p>2. Wspieranie programów wczesnej interwencji lub innych programów rekomendowanych przez Krajowe</p>	<p>Zadanie konkursowe w otwartym konkursie ofert: Wspieranie programów wczesnej interwencji lub innych programów rekomendowanych przez</p>

Załącznik 1. Realizacja zadań Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii oraz Profilaktyki w Zakresie HIV/AIDS na rok 2016

Cel szczegółowy	Działanie	Realizacja
<p>Cel szczegółowy 3. Zwiększenie wiedzy społeczeństwa na temat problemów związanych z użytkowaniem z substancji psychoaktywnych i możliwości zapobiegania zjawisku</p>	<p>Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii, Instytut Psychiatrii i Neurologii lub Ministerstwo Edukacji Narodowej, adresowanych do młodzieży używającej eksperymentalnie lub okazjonalnie środków odurzających.</p> <p>3. Wspieranie programów profilaktyki selektywnej w miejscach o zwiększonym narażeniu na kontakt z narkotykami (kluby, dyskoteki, imprezy masowe).</p> <p>4. Wspieranie inicjatyw w zakresie pomocy psychologicznej i prawnej rodzinom, w których występuje problem narkomanii oraz problem przemocy.</p> <p>1. Opracowanie i upowszechnianie materiałów informacyjno-edukacyjnych z zakresu promocji zdrowia i profilaktyki narkomanii.</p> <p>2. Prowadzenie działań edukacyjnych, w tym m.in. konferencji, szkoleń, kampanii medialnych i innych.</p>	<p>Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii, Instytut Psychiatrii i Neurologii lub Ministerstwo Edukacji Narodowej, adresowanych do młodzieży używającej eksperymentalnie lub okazjonalnie środków odurzających: umowa nr DZU.JS.423.13.2016 Towarzystwo Nowa Kuźnia, ul. Samsonowicza 25, 220-485 Lublin (Program interwencyjny FRED)</p> <p>Zadanie konkursowe w otwartym konkursie ofert: Wspieranie programów profilaktyki selektywnej w miejscach o zwiększonym narażeniu na kontakt z narkotykami (kluby, dyskoteki, imprezy masowe): umowa nr DZU.JS.423.14.2016 Towarzystwo Nowa Kuźnia, ul. Samsonowicza 25, 220-485 Lublin</p> <p>Brak działań</p> <p>Opublikowano na stronie internetowej ROPS w Lublinie: - Informator o instytucjach działających na rzecz rozwiązywania problemów uzależnień oraz przeciwdziałania przemocy w rodzinie w województwie lubelskim.</p> <p>1. Udział w Ogólnopolskiej Kampanii Profilaktycznej NIEĆPA – nabycie 200 szt. kart wstępu na wydarzenie profilaktyczne, impreza dla ok. 4 500 osób odbyła się w dniu 2 czerwca 2016 r. Karty wstępu zostały przekazane do placówek opiekuńczo-wychowawczych z terenu województwa lubelskiego.</p> <p>2. Podpisano porozumienie z Komendą Miejską Policji w Lublinie w sprawie kampanii profilaktycznej „Odpal myślenie nie wchodzi w uzależnienie”. Kampania skierowana była do uczniów gimnazjum i szkół średnich oraz kierowców. ROPS sfinansował zakup 2 271 szt. smyczy z nadrukiem: „Odpal myślenie nie wchodzi w uzależnienie”, oraz 4 000 szt. ulotek informacyjnych w formie zakładek do książki. Materiały były przekazywane podczas spotkań z młodzieżą w szkołach oraz podczas patroli policji. Pracownicy ROPS w Lublinie uczestniczyli w 5 debatach organizowanych w szkołach i wraz policją oraz innymi specjalistami prowadzili pogadanki nt szkodliwości dopalaczy i innych substancji psychoaktywnych.</p> <p>Brak działań</p>
<p>Cel szczegółowy 4. Podnoszenie kwalifikacji zawodowych osób zaangażowanych w działalność profilaktyczną</p>	<p>1. Wspieranie szkoleń podnoszących kwalifikacje osób zaangażowanych w konstruowanie programów profilaktycznych, opartych na podstawach naukowych, zaangażowanych w prowadzenie monitoringu na poziomie wojewódzkim oraz lokalnym.</p> <p>2. Wspieranie szkoleń rozwijających umiejętności zawodowe realizatorów programów profilaktycznych w tym wspieranie supervizji osób realizujących działania profilaktyczne.</p>	<p>Brak działań</p>

Załącznik 1. Realizacja zadań Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii oraz Profilaktyki w Zakresie HIV/AIDS na rok 2016

Cel szczegółowy	Działanie	Realizacja
3. Wspieranie szkoleń w zakresie profilaktyki narkomanii adresowanych do pracowników różnych grup zawodowych		Zadanie konkursowe w otwartym konkursie ofert: organizacja działań edukacyjnych dotyczących profilaktyki narkomanii i zapobiegania rozprzestrzeniania się zakażeń HIV adresowanych do rodziców, opiekunów, pedagogów, pracowników pomocy społecznej służb mundurowych itp.: Umowa nr DZU.AR.423.12.2016 Stowarzyszenie Przyjaciół Dzieci Zarembiaczy, ul. Leszczyńskiego 23, 20-068 Lublin
Obszar II. Leczenie, rehabilitacja i ograniczanie szkód zdrowotnych		
Cel główny: Poprawa jakości życia osób używających narkotyków szkodliwie i osób uzależnionych		
<p>Cel szczegółowy 1. Zwiększenie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacji dla osób używających szkodliwie i uzależnionych od narkotyków</p>	<p>1. Wspieranie programów pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej.</p>	<p>Zadanie konkursowe w otwartym konkursie ofert: Wspieranie programów leczniczych, terapeutycznych, redukcji szkód zdrowotnych i readaptacyjnych na rzecz osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych nielegalnych i ich rodzin w tym: kobiet, matek z dziećmi:</p> <ol style="list-style-type: none"> Umowa nr DZU.JŁ.423.18.2016 Stowarzyszenie Integracji Rodzin „Przystań” ul. Ogródowa 46, 22-100 Chełm Umowa nr DZU.AR.423.17.2016 Stowarzyszenie „Kontakt” ul. Skierki 12, 20-601 Lublin Umowa nr DZU.JS.423.16.2016 Stowarzyszenie „MONAR” Poradnia Profilaktyki, Leczenia i Terapii Uzależnień w Lublinie, ul. Montażowa 16, 20-214 Lublin Umowa nr DZU.ES.423.15.2016 Stowarzyszenie integracyjne „Winda” ul. Okrzei 4/5 22-300 Krasnystaw
<p>Cel szczegółowy 2. Zwiększenie dostępności programów ograniczania szkód zdrowotnych dla osób używających szkodliwie i uzależnionych od narkotyków</p>	<p>2. Upowszechnianie informacji na temat placówek i programów dla osób uzależnionych.</p> <p>3. Wspieranie programów edukacyjno-informacyjnych nt. dostępności pomocy terapeutycznej, rehabilitacji, programów ograniczania szkód zdrowotnych dla osób używających szkodliwie i uzależnionych od narkotyków kierowanych do specyficznych grup odbiorców</p>	<p>Na stronie internetowej ROPS w Lublinie dostępny jest Informator o instytucjach działających na rzecz rozwiązywania problemów uzależnień oraz przeciwdziałania przemocy w rodzinie w województwie lubelskim</p> <p>Zlecono zadanie konkursowe w otwartym konkursie ofert pn.: organizacja działań edukacyjnych dotyczących profilaktyki narkomanii i zapobiegania rozprzestrzeniania się zakażeń HIV adresowanych do rodziców, opiekunów, pedagogów, pracowników pomocy społecznej służb mundurowych itp. – brak ofert w tym zakresie</p>
	<p>1. Inicjowanie i wspieranie stacjonarnych i ulicznych programów wymiany igieł i strzykawek oraz zwiększenie dostępności do bezpłatnych prezerwatyw.</p> <p>2. Inicjowanie i wspieranie programów profilaktyki HIV, HBV, HCV wśród osób uzależnionych.</p>	<p>Brak działań</p> <p>Brak działań</p>

Załącznik 1. Realizacja zadań Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii oraz Profilaktyki w Zakresie HIV/AIDS na rok 2016

Cel szczegółowy	Działanie	Realizacja
<p>Cel szczegółowy 3. Zapewnienie w województwie dostępności leczenia substytucyjnego dla co najmniej 25% populacji osób uzależnionych od opiatów.</p>	<p>1. Wspieranie, promowanie leczenia substytucyjnego, w tym m.in. wsparcie programów, działań edukacyjnych i szkoleń.</p>	<p>Brak działań</p>
<p>Cel szczegółowy 4. Zmniejszenie marginalizacji społecznej wśród osób używających narkotyków szkodliwie oraz osób uzależnionych</p>	<p>1. Wspieranie szkoleń zawodowych dla osób używających narkotyków szkodliwie lub uzależnionych.</p>	<p>Zlecono zadanie konkursowe w otwartym konkursie ofert pn.: zmniejszenie marginalizacji społecznej poprzez organizację szkoleń zawodowych dla osób używających narkotyków szkodliwie lub osób uzależnionych oraz osób zakażonych HIV – brak ofert w tym zakresie</p>
<p>Cel szczegółowy 5. Wspieranie rozwoju zawodowego pracowników zatrudnionych w placówkach prowadzących leczenie i rehabilitację osób uzależnionych od narkotyków oraz innych grup zawodowych mających styczność z osobami uzależnionymi od narkotyków</p>	<p>1. Dofinansowanie szkoleń podnoszących kwalifikacje zawodowe osób prowadzących leczenie i rehabilitację osób uzależnionych od narkotyków oraz szkoleń w zakresie problematyki narkomanii podnoszących kwalifikacje innych grup zawodowych mających styczność z osobami uzależnionymi od narkotyków. 2. Dofinansowanie superwizji terapeutów uzależnień.</p>	<p>Brak działań</p>
<p>Obszar III: Zapobieganie zakażeniom HIV wśród ogółu społeczeństwa (profilaktyka pierwszorzędowa)</p>		
<p>Cel główny: Ograniczenie rozprzestrzeniania się zakażeń HIV wśród ogółu społeczeństwa</p>		
<p>Cel szczegółowy 1. Wzrost poziomu wiedzy na temat HIV/AIDS u ogółu społeczeństwa oraz zmiany postaw, rozwój i wzmocnienie oferty edukacyjnej skierowanej do różnych grup społecznych i zawodowych</p>	<p>1. Promocja i uczestnictwo w kampaniach edukacyjnych, skierowanych do odpowiednio wybranych grup docelowych, zgodnie z potrzebami i oceną aktualnej sytuacji epidemiologicznej. 2. Podniesienie poziomu akceptacji społecznej wobec osób żyjących z HIV/AIDS, ich rodzin i bliskich poprzez inicjatywy mające na celu przeciwdziałanie stygmatyzacji i dyskryminacji osób żyjących z HIV/AIDS, ich rodzin i bliskich promujące postawy wolne od uprzedzeń i lęków. 3. Opracowanie, wydawanie i dystrybucja różnorodnych materiałów informacyjnych adresowanych do grup docelowych.</p>	<p>Brak działań</p> <p>Brak działań</p> <p>Udział w kampanii profilaktycznej NIEĆPA zorganizowanej przez Polskie Towarzystwo Zapobiegania Narkomanii Zarząd Główny. Podczas imprezy profilaktycznej pracownicy ROPS w Lublinie rozdawano materiały</p>

Załącznik 1. Realizacja zadań Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii oraz Profilaktyki w Zakresie HIV/AIDS na rok 2016

Cel szczegółowy	Działanie	Realizacja
<p>Cel szczegółowy 2. Zapewnienie odpowiedniego dostępu do informacji, edukacji i usług w zakresie profilaktyki HIV/AIDS</p>	<p>1. Poszerzenie oferty informacyjnej, edukacyjnej dostosowanej do potrzeb indywidualnego odbiorcy, m. in. poprzez: strony internetowe, telefony zaufania i informacyjne, internetowe poradnie, biuletyny informacyjne, itp.</p> <p>2. Wspieranie działalności stacjonarnych i niestacjonarnych punktów konsultacyjnych.</p> <p>3. Zapobieganie zakażeniom wertykalnym, poprawa opieki nad kobietami w wieku prokreacyjnym i w ciąży, w tym: promowanie wiedzy o możliwości wykonania testu w kierunku zakażenia HIV, szkolenia dla personelu medycznego w zakresie specjalistycznej opieki podczas ciąży, porodu i porodu, w zakresie psychospołecznych i medycznych aspektów epidemii HIV/AIDS, oraz wspieranie poradnictwa okotestowego, dystrybucja materiałów informacyjno- edukacyjnych.</p>	<p>informacyjno-edukacyjne na temat uzależnień i innych problemów społecznych w tym w zakresie wiedzy nt. HIV/AIDS pozyskane m.in. z Krajowego Centrum ds. AIDS.</p> <p>Zamieszczono na stronie internetowej ROPS w Lublinie: - „Informator o instytucjach działających na rzecz rozwiązywania problemów uzależnień oraz przeciwdziałania przemocy w rodzinie. - „Raport Wojewódzki: Monitorowanie problemu narkotyków i narkomanii na terenie województwa lubelskiego w roku 2015”</p> <p>Zlecono zadanie konkursowe w otwartym konkursie ofert pn.: wsparcie działalności punktów konsultacyjno-diagnostycznych HIV/AIDS - brak ofert</p> <p>Udział w kampanii profilaktycznej NIEĆPA zorganizowanej przez Polskie Towarzystwo Zapobiegania Narkomanii Zarząd Główny. Podczas imprezy profilaktycznej pracownicy ROPS w Lublinie rozdawano materiały informacyjno-edukacyjne na temat uzależnień i innych problemów społecznych w tym w zakresie wiedzy nt. HIV/AIDS pozyskane m.in. z Krajowego Centrum ds. AIDS.</p>
<p>Obszar IV. Zapobieganie zakażeniom HIV wśród osób o zwiększonym poziomie zachowań ryzykownych (profilaktyka drugorzędowa)</p> <p>Cel główny: Ograniczenie rozprzestrzeniania się zakażeń HIV wśród osób o zwiększonym poziomie zachowań ryzykownych</p>		
<p>Cel szczegółowy 1. Wzrost poziomu wiedzy na temat HIV/AIDS w celu zmniejszenia poziomu zachowań ryzykownych.</p>	<p>1. Promocja postaw i zachowań na rzecz realizacji redukcji szkód, z uwzględnieniem działań edukacyjnych prowadzonych w środowisku osób o wysokim poziomie zachowań ryzykownych.</p> <p>2. Edukacja w zakresie ochrony przed zakażeniami przenoszonymi drogą płciową i/lub drogą krwi (w tym spowodowanymi przyjmowaniem substancji psychoaktywnych drogą iniekcji) ze szczególnym uwzględnieniem HIV w środowisku osób o wysokim poziomie zachowań ryzykownych.</p>	<p>Brak działań</p> <p>Opublikowano na stronie ROPS w Lublinie Raport pn.: Profilaktyka zakażeń HIV/AIDS w Polsce w latach 2013 – 2014. Analiza zebranych danych, wnioski i rekomendacje.</p>
<p>Cel szczegółowy 2. Rozbudowa zakresu usług i wsparcie punktów konsultacyjno-diagnostycznych (PKD) wykonujących anonimowe i bezpłatne testy w kierunku HIV połączone z</p>	<p>1. Poprawa jakości i dostępności do diagnostyki zakażeń HIV dla osób narażonych na zakażenie HIV, poprzez wspieranie sieci punktów konsultacyjno-diagnostycznych wykonujących anonimowe i bezpłatne testy w kierunku HIV połączone z poradnictwem okotestowym, wg obowiązujących standardów Krajowego Centrum ds. AIDS, w tym promocja punktów prowadzących anonimowe i bezpłatne testowanie w kierunku HIV.</p>	<p>Brak działań</p>

Załącznik 1. Realizacja zadań Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii oraz Profilaktyki w Zakresie HIV/AIDS na rok 2016

Cel szczegółowy	Działanie	Realizacja
<p>poradnictwem okotolestowym</p>	<p>2. Zwiększenie dostępności do anonimowego i bezpłatnego testowania w kierunku HIV, w tym działania mające na celu promocję punktów prowadzących anonimowe i bezpłatne testowanie w kierunku HIV, połączone z profesjonalnym poradnictwem okotolestowym, promocją punktów wśród różnych grup odbiorców.</p> <p>3. Poszerzenie oferty diagnostycznej PKD o inne zakażenia przenoszone drogą płciową i krwiopochodną, oraz rozwój poradnictwa specjalistycznego przy PKD, z uwzględnieniem usług: psychologa, psychiatry, seksuologa, ginekologa, wenerologa, prawnika, pracownika socjalnego.</p>	<p>Zlecono zadanie konkursowe w otwartym konkursie ofert pn.: wsparcie działalności punktów konsultacyjno-diagnostycznych HIV/AIDS - brak ofert</p> <p>Brak działań</p>
<p>Cel szczegółowy 3. Zapewnienie odpowiedniego dostępu do informacji, edukacji i usług w zakresie profilaktyki drugorzędowej HIV/AIDS</p>	<p>1. Wspieranie działań z zakresu redukcji szkód zdrowotnych, w tym rozwój programów o charakterze ograniczania szkód zdrowotnych i społecznych ze szczególnym uwzględnieniem: programów wymiany igieł strzykawek, programów readaptacji społecznej, programów wsparcia psychologicznego, programów leczenia substytucyjnego i innych.</p>	<p>Brak działań</p>
<p>Obszar V. Wsparcie i opieka zdrowotna dla osób zakażonych HIV i chorych na AIDS (profilaktyka trzeciorzędowa)</p>		
<p>Cel główny: Poprawa jakości życia w sferze psychospołecznej osób zakażonych HIV i chorych na AIDS, ich rodzin i bliskich</p>		
<p>Cele szczegółowy 1. Poprawa jakości życia i funkcjonowania osób żyjących z HIV/AIDS, ich rodzin i bliskich</p>	<p>1. Działania zmierzające do podniesienia poziomu wiedzy w zakresie HIV/AIDS skierowane do osób zakażonych HIV, chorych na AIDS, ich rodzin i bliskich oraz oferta programowa przydatna do pracy w kontakcie z osobami zakażonymi HIV, chorymi na AIDS, ich rodzinami i bliskimi.</p> <p>2. Wspieranie programów dla osób zakażonych HIV w zakresie kształtowania postaw samoakceptacji, zrozumienia oraz akceptacji w środowisku osób najbliższych.</p> <p>3. Realizacja programów wspierających aktywizację zawodową osób zakażonych HIV.</p> <p>4. Opracowanie, wydawanie, dystrybucja materiałów informacyjno-edukacyjnych dotyczących problematyki HIV/AIDS z wykorzystaniem różnych mediów, skierowanych do osób zakażonych HIV, ich rodzin i bliskich.</p>	<p>Na stronie ROPS w Lublinie opublikowano: „Raport: Profilaktyka zakażeń HIV/AIDS w Polsce w latach 2013 – 2014. Analiza zebranych danych, wnioski i rekomendacje”</p> <p>Przeprowadzono badanie społeczne pt. „Postawy mieszkańców Lubelszczyzny wobec zakażeń HIV i zachorowań na AIDS oraz osób zakażonych HIV i chorujących na AIDS”.</p> <p>Brak działań</p> <p>Brak działań</p> <p>Udział w obchodach Światowego Dnia AIDS poprzez zamieszczenie informacji na stronie internetowej ROPS w Lublinie: - logo kampanii społecznej „Czerwona kokardka” - kampania społeczna: „Coś was łączy? Zrób test na HIV”.</p>

Załącznik 1. Realizacja zadań Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii oraz Profilaktyki w Zakresie HIV/AIDS na rok 2016

Cel szczegółowy	Działanie	Realizacja
<p>Cel szczegółowy 2. Zwiększenie poziomu akceptacji społecznej wobec osób żyjących z HIV/AIDS, ich rodzin i bliskich.</p>	<p>1. Przeciwdziałanie stygmatyzacji i dyskryminacji osób zakażonych HIV i chorych na AIDS, ich rodzin i bliskich poprzez realizację programów promujących postawy wolne od uprzedzeń i lęków.</p> <p>2. Współdziałanie, rzecznictwo i pomoc w przestrzeganiu praw osób zakażonych HIV i chorych na AIDS, ich rodzin i bliskich przez instytucje rządowe, samorządowe placówki medyczne oraz media.</p>	<p>Brak działań</p> <p>Brak działań</p>
<p>Obszar VI. Współpraca międzynarodowa</p>		
<p>Cel główny: Rozwój współpracy międzynarodowej</p>		
<p>Cel szczegółowy 1. Poszerzenie współpracy międzynarodowej</p>	<p>1. Podejmowanie inicjatyw międzynarodowych mających na celu wymianę doświadczeń w zakresie dobrych praktyk, działań profilaktycznych, edukacyjnych, badawczych itp. w obszarze przeciwdziałania narkomanii.</p> <p>2. Podejmowanie inicjatyw międzynarodowych mających na celu wymianę doświadczeń w zakresie dobrych praktyk, działań profilaktycznych, edukacyjnych, badawczych itp. w obszarze HIV/AIDS.</p> <p>3. Współpraca transgraniczna mająca na celu ograniczenie rozprzestrzeniania się narkomanii i zakażeń HIV.</p>	<p>Brak działań</p> <p>Brak działań</p> <p>Brak działań</p>
<p>Obszar VII. Badania, monitoring i ewaluacja</p>		
<p>Cel główny: Wsparcie analityczne realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Narkomanii i Krajowego Programu Zapobiegania Zakażeniom HIV i Zwalczenia AIDS poprzez prowadzenie badań oraz monitorowanie przebiegu Programów</p>		
<p>Cel szczegółowy 1. Monitorowanie problemu narkotyków i narkomanii na szczeblu wojewódzkim</p>	<p>1. Zbieranie i analiza danych, badania dotyczące problemu narkotyków i narkomanii, problematyki HIV/AIDS na poziomie wojewódzkim.</p> <p>2. Badania ankietowe w populacji generalnej oraz wśród młodzieży szkolnej w gminach miejskich i województwach przeprowadzane co 4 lata zgodnie z metodologią zalecaną przez Europejskie Centrum Informacji o Narkotykach i Narkomanii.</p> <p>3. Monitorowanie postaw społecznych na temat problemu narkotyków i narkomanii oraz problematyki HIV/AIDS.</p> <p>4. Oszacowanie liczby problemowych użytkowników narkotyków, w tym opiatów, na poziomie wojewódzkim realizowane co cztery lata.</p>	<p>Opracowanie przez Eksperta Wojewódzkiego ds. Informacji o Narkotykach i Narkomanii „Raportu Wojewódzkiego: Monitorowanie problemu narkotyków i narkomanii na terenie województwa lubelskiego w roku 2015”.</p> <p>Brak działań – (badanie w tym zakresie przeprowadzone było w 2015 r. Kolejna edycja badania planowana jest w 2019 r.)</p> <p>Przeprowadzenie badania społecznego pt. „Postawy mieszkańców Lubelszczyzny wobec zakażeń HIV i zachorowań na AIDS oraz osób zakażonych HIV i chorujących na AIDS”.</p> <p>Brak działań</p>

Załącznik 1. Realizacja zadań Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii oraz Profilaktyki w Zakresie HIV/AIDS na rok 2016

Cel szczegółowy	Działanie	Realizacja
<p>Cel szczegółowy 2. Współpraca podmiotów realizujących programy przeciwdziałania narkomanii i programy zapobiegania zakażeniom HIV na poziomie województwa</p>	<p>5. Realizacja corocznych monitoringów wojewódzkich.</p> <p>1. Udział w pracach Wojewódzkiego Zespołu do spraw Zapobiegania Zakażeniom HIV i Zwalczenia AIDS oraz Przeciwdziałania Narkomanii.</p> <p>2. Wsparcie informacyjne realizacji programu poprzez pozyskiwanie, gromadzenie i udostępnianie informacji o zjawisku HIV/AIDS ze źródeł własnych i wstępnych</p> <p>3. Ewaluacja realizacji Programu w wybranych grupach docelowych, w tym m.in.: badania wiedzy i postaw społecznych w zakresie HIV/AIDS, badania jakości życia osób żyjących z HIV/AIDS, inne badania (w grupach celowych, kohortach wiekowych, itp. dostosowane do potrzeb realizacji Programu), prowadzenie innych badań własnych z zakresu problematyki HIV/AIDS.</p>	<p>1. Przygotowano Kwestionariusz sprawozdawczy realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2011-2016 za 2015 r.</p> <p>2. Przesłano do KBPN ankiety z gmin: Sprawozdanie z Realizacji Gminnego Programu Przeciwdziałania Narkomanii w 2015 r.</p> <p>3. Przygotowano Raport z wykonania Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii i HIV/AIDS w 2015 r.</p> <p>4. Opracowano kolejną edycję Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2017-2020. Program został poddany konsultacjom społecznym. Uchwałą Sejmiku Województwa Lubelskiego Nr XXV/363/2016 z dnia 30.12.2016 r. przyjęto „Wojewódzki Program Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2017-2020”.</p> <p>5. Przygotowano roczne sprawozdanie z realizacji zadań określonych w Harmonogramie Krajowego Programu Zapobiegania Zakażeniom HIV i Zwalczenia AIDS, opracowanego na lata 2012-2016 za rok 2015</p> <p>Udział przedstawicieli ROPS w Lublinie w spotkaniach Zespołu</p> <p>1. Przygotowano Sprawozdanie z realizacji Krajowego Programu Zapobiegania Zakażeniom HIV i Zwalczenia AIDS opracowanego na lata 2012 – 2016 za 2015 r.</p> <p>2. Udostępniono informację publiczną w zakresie liczby osób zakażonych wirusem HIV i chorych na AIDS oraz osób, które korzystają z terapii ARV z terenu województwa lubelskiego</p> <p>3. Informacja nt. Harmonogramu rocznego realizacji Krajowego Programu Zapobiegania Zakażeniom HIV i Zwalczenia AIDS na rok 2017 (28)</p> <p>4. Konsultacje projektu uchwały Rady Ministrów w sprawie Harmonogramu realizacji Krajowego Programu Zapobiegania Zakażeniom HIV i Zwalczenia AIDS opracowanego na lata 2017–2020.</p> <p>1. Przeprowadzenie badania społecznego pt. „Postawy mieszkańców Lubelszczyzny wobec zakażeń HIV i zachorowań na AIDS oraz osób zakażonych HIV i chorujących na AIDS”</p> <p>2. Przygotowano Kwestionariusz sprawozdawczy realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2011-2016 za 2015 r.</p> <p>3. Przygotowano Raport z wykonania Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii i HIV/AIDS w 2015 r.</p> <p>4. Przygotowano roczne sprawozdanie z realizacji zadań określonych w Harmonogramie Krajowego Programu Zapobiegania Zakażeniom HIV i Zwalczenia AIDS, opracowanego na lata 2012-2016 za rok 2015.</p>

Załącznik 1. Realizacja zadań Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii oraz Profilaktyki w Zakresie HIV/AIDS na rok 2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raportu z wykonania Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii oraz Profilaktyki w Zakresie HIV/AIDS na rok 2016 przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie.

Załącznik 2. Realizacja zadań Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2017-2020 w latach 2017-2019

Obszary, cele, działania Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2017-2020

Cel operacyjny: Profilaktyka i rozwiązywanie problemów związanych z używaniem substancji psychoaktywnych, uzależnieniami behawioralnymi i innymi zachowaniami ryzykownymi.

Na poziomie programu wojewódzkiego cel ten realizowany jest w następujących obszarach:

OBSZAR 1. Zadania na rzecz ograniczania stosowania środków odurzających, substancji psychotropowych, środków zastępczych i nowych substancji psychoaktywnych.

OBSZAR 2. Rozwój kadr uczestniczących w realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania narkomanii.

OBSZAR 3. Profilaktyka.

OBSZAR 4. Redukcja szkód, rehabilitacja i reintegracja społeczna.

OBSZAR 5. Monitorowanie sytuacji epidemiologicznej w zakresie używania środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych oraz postaw społecznych i reakcji instytucjonalnych.

W 2017 r. podjęto następujące działania:

Obszar / działanie	TAK NIE	Opis podjętych działań
<p>Obszar 1. Zadania na rzecz ograniczania stosowania środków odurzających, substancji psychotropowych, środków zastępczych i nowych substancji psychoaktywnych</p> <p>1.1. Edukacja zdrowotna: prowadzenie działań edukacyjnych, w tym kampanii społecznych, adresowanych do różnych grup docelowych, w szczególności do dzieci, młodzieży i rodziców na temat zagrożeń wynikających z używania środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych.</p>	TAK	<p>1. Umowa DZU.JS.073.10.2017 z dnia 12 kwietnia 2017 r. zawarta z Pomorską Agencją Imprez Artystyczny „Paja” Piotr Janusiewicz w zakresie organizacji na terenie województwa lubelskiego kampanii profilaktycznej „NIECPA” (kampania o zasięgu krajowym). Nabycie 400 szt. kart wstępu na koncert muzyczny (7 czerwca 2017 r.) połączony z akcją profilaktyczną z zakresu uzależnień.</p> <p>2. Porozumienie nr DZU.JS.073.2.2017 z dn. 03.04.2017 r. z Komendą Miejską Policji w Lublinie dotyczące współpracy w zakresie realizacji na terenie powiatu lubelskiego akcji profilaktycznych:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Odpal myślenie – nie wchodź w uzależnienie - Zachowaj trzeźwy umysł na drodze <p>Zorganizowano 21 debat w szkołach podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych. ROPS w Lublinie pokrył koszty zakupu materiałów profilaktyczno-edukacyjnych, tj. smyczy – 1 500 szt., breloków – 1 500 szt., opasek odblaskowych – 1 500 szt., ulotek informacyjnych – 16 000 szt., alkomatów z pokrowcem – 2 szt., narkogogoli – 1 szt.</p>
<p>1.2. Upowszechnianie informacji na temat dostępu do działań profilaktycznych interwencyjnych, pomocowych i placówek leczenia dla osób zagrożonych uzależnieniem lub uzależnionych od środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych oraz ich rodzin przez bieżącą aktualizację baz danych i ich udostępnianie.</p>	TAK	<p>1. Porozumienie nr DZU.JS.073.2.2017 z dn. 03.04.2017 r. z Komendą Miejską Policji w Lublinie dotyczące współpracy w zakresie realizacji na terenie powiatu lubelskiego akcji profilaktycznych:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Odpal myślenie – nie wchodź w uzależnienie - Zachowaj trzeźwy umysł na drodze <p>Druk ulotek informacyjnych w formie zakładek do książek (16 000 szt.) z informacją nt. instytucji udzielających pomocy w zakresie przeciwdziałania narkomanii.</p>

Załącznik 2. Realizacja zadań Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2017-2020 w latach 2017-2019

		<p>2. Na stronie internetowej ROPS w Lublinie, dostępny jest Informator o instytucjach działających na rzecz rozwiązywania problemów uzależnień oraz przeciwdziałania przemocy w rodzinie w województwie lubelskim.</p> <p>3. Przesłanie do KBPN informacji nt. danych kontaktowych placówek z terenu województwa lubelskiego, które zajmują się pomocą i/lub leczeniem osób zagrożonych narkomanią lub uzależnionych od narkotyków.</p>
Obszar 2. Rozwój kadr uczestniczących w realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania narkomanii		
<p>2.1. Prowadzenie doskonalenia kompetencji osób pracujących z dziećmi i młodzieżą dotyczącego wczesnego rozpoznawania zagrożenia używania środków odurzających, substancji psychotropowych, środków zastępczych, nowych substancji psychoaktywnych oraz umiejętności podejmowania interwencji profilaktycznej.</p>	TAK	<p>1. Zaburzenia psychiczne a używanie środków psychoaktywnych. Szkolenie dla 80 osób Umowa nr DZU.ES.2322.32.2017 z dnia 02.08.2017 r. Realizator: Instytut Szkoleń Biznesowych, ul. Czwartaków 18, 20-045 Lublin. Szkolenie dla pracowników oświaty, jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, placówek opiekuńczo-wychowawczych, placówek wsparcia dziennego, członków organizacji pozarządowych.</p> <p>2. Udział pracowników ROPS w Lublinie w konferencjach: - XIII Spotkanie Programów Redukcji Szkód - Nowe substancje psychoaktywne.</p>
<p>2.2. Szkolenie grup zawodowych, w szczególności takich jak: lekarze psychiatry, lekarze podstawowej opieki zdrowotnej, pielęgniarki i położne podstawowej opieki zdrowotnej, specjaliści terapii uzależnień i psycholodzy w zakresie tematyki uzależnień od środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych oraz skutecznych interwencji i programów profilaktycznych i leczniczych.</p>	NIE	<p>W 2017 r. dwukrotnie ogłoszono konkurs ofert dla organizacji pozarządowych. W obydwu konkursach zaproponowano zadanie pn.: Podnoszenie kwalifikacji zawodowych kadry uczestniczącej w realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania narkomanii i HIV/AIDS. W pierwszym konkursie zgłoszono 2 oferty, które nie przeszły oceny formalnej. W drugim konkursie brak było ofert. Zadanie nie zostało zrealizowane.</p>
<p>2.3. Prowadzenie działań edukacyjnych i szkoleniowych dotyczących strategii rozwiązywania problemów wynikających z używania środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych, kierowanych w szczególności do przedstawicieli organizacji pozarządowych i JST.</p>	TAK	<p>Udział pracowników ROPS w Lublinie w konferencjach: - XIII Spotkanie Programów Redukcji Szkód - Monitorowanie oraz przeciwdziałanie narkomanii na poziomie lokalnym</p>
Obszar 3. Profilaktyka		
<p>3.1. Profilaktyka uniwersalna, w tym: 3.1.1. Poszerzenie i udoskonalenie oferty, upowszechnianie oraz wdrażanie programów profilaktyki o naukowych podstawach lub o potwierdzonej skuteczności adresowanych do dzieci i młodzieży w wieku szkolnym, osób dorosłych, w tym programów profilaktyki, które biorą pod uwagę wspólne czynniki chroniące i czynniki ryzyka używania substancji psychoaktywnych i innych zachowań ryzykownych, w szczególności zalecanych w ramach Systemu rekomendacji programów profilaktycznych i promocji zdrowia psychicznego.</p>	NIE	<p>Zadanie planowane do realizacji w kolejnych latach trwania Programu</p>

Załącznik 2. Realizacja zadań Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2017-2020 w latach 2017-2019

<p>3.1.2. Poszerzanie i udoskonalanie oferty, upowszechnianie oraz wdrażanie programów o naukowych podstawach lub o potwierdzonej skuteczności rozwijających kompetencje wychowawcze i profilaktyczne rodziców i osób pracujących z dziećmi i młodzieżą sprzyjające kształtowaniu postaw i zachowań prozdrowotnych dzieci i młodzieży.</p>	<p>NIE</p>	<p>Zadanie planowane do realizacji w kolejnych latach trwania Programu</p>
<p>3.2. Profilaktyka selektywna, w tym:</p> <p>3.2.1. Poszerzanie i udoskonalanie oferty i wspieranie realizacji programów o naukowych podstawach lub o potwierdzonej skuteczności realizowanych m.in. przez organizacje pozarządowe i lokalnie działające podmioty publiczne w miejscach o zwiększonym ryzyku używania środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych (np. miejsca rekreacji, imprezy muzyczne, kluby).</p> <p>3.2.2. Poszerzanie i udoskonalanie oferty i wspieranie realizacji programów wczesniej interwencji i profilaktyki selektywnej, w szczególności zalecanych w ramach Systemu rekomendacji programów Profilaktycznych i promocji zdrowia psychicznego, adresowanych do środowisk zagrożonych, w szczególności dzieci i młodzieży ze środowisk zmarginizowanych, zagrożonych demoralizacją, wykluczeniem społecznym oraz osób używających środków odurzających, substancji i nowych substancji psychoaktywnych w sposób okazjonalny.</p>	<p>NIE</p>	<p>Zadanie planowane do realizacji w kolejnych latach trwania Programu</p> <p>1. Umowa nr DZU.Jk.423.13.2017, Towarzystwo Nowa Kuźnia ul. Samsonowicza 25, 20-485 Lublin. Program Fred Goes Net. Dofinansowanie kosztu wynagrodzenia realizatorów zajęć (psychologów i pedagoga) realizujących zajęcia socjoterapeutyczne, poradnictwo rodzinne, spotkania grupowe Fred, wywiad wstępny i rozmowy kończące Fred, działalność środowiskową a także opłata czynszu i zakup pomocy do zajęć. Uczestnicy: 90 osób - dzieci i młodzież objęta opieką doradczą (porady, akcje socjoterapeutycznych, 210 osób – dzieci i młodzież objęta opieką, doradczą (porady, akcje profilaktyczne), 312 osób - poradnictwo dla rodziców/opiekunów, 60 osób – uczestnicy programu Fred Goes Net (w wieku ok. 17 lat).</p> <p>2. Umowa nr DZU.ES.423.17.2017, Towarzystwo Rodzin i Przyjaciół Dzieci Uzależnionych „Powrót z U” O. Lublin ul. Kleeberga 16/167, 20-243 Lublin. Dofinansowanie kosztu wynagrodzenia realizatorów zajęć prowadzących zajęcia socjoterapeutyczne dla dzieci i młodzieży, poradnictwo rodzinne a także wynagrodzenia księgowej oraz zakup materiałów papierniczych do zajęć. Uczestnicy: 53 osoby – poradnictwo rodzinne, 32 osoby – zajęcia socjoterapeutyczne.</p> <p>3. Umowa nr DZU.JS.423.18.2017, Stowarzyszenie „MONAR”, ul. Nowolipki 9 b, 00-151 Warszawa. Dofinansowanie kosztu wynagrodzenia realizatorów prowadzących interwencje kryzysowa, poradnictwo rodzinne, konsultacje prawne, konsultacje socjalne. Uczestnicy: 30 osób.</p> <p>4. Umowa nr DZU.ES.423.19.2017, Stowarzyszenie Integracji Rodzin „Przystań”, ul. Ogrodowa 46, 22-100 Chełm. Dofinansowanie kosztu wynagrodzenia realizatorów prowadzących zajęcia profilaktyczno-educacyjne dla młodzieży, poradnictwo rodzinne, indywidualne poradnictwo psychologiczne oraz koordynatora projektu i księgowego. Uczestnicy: 568 osób.</p>
<p>3.3. Profilaktyka wskazująca, w tym: poszerzanie i udoskonalanie oferty i wspieranie realizacji programów profilaktyki wskazującej o naukowych podstawach lub o potwierdzonej skuteczności adresowanych do jednostek lub grup wysoce narażonych na czynniki ryzyka, w szczególności do</p>	<p>NIE</p>	<p>Zadanie planowane do realizacji w kolejnych latach trwania Programu</p>

Załącznik 2. Realizacja zadań Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2017-2020 w latach 2017-2019

osób używających środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych w sposób szkodliwy, w tym w szczególności zalecanych w ramach Systemu rekomendacji programów profilaktycznych i promocji zdrowia psychicznego.		
3.4. Ewaluacja zadań oraz aktualizacja i upowszechnianie standardów profilaktyki, w tym upowszechnianie standardów jakości w zakresie profilaktyki narkomanii.	NIE	Zadanie planowane do realizacji w kolejnych latach trwania Programu
Obszar 4. Redukcja szkód, rehabilitacja i reintegracja społeczna		
4.1. Zwiększenie dostępności do opieki zdrowotnej i programów podnoszących jakość życia osób używających szkodliwie i uzależnionych, w tym: 4.1.1. Wspieranie realizacji programów redukcji szkód zdrowotnych i społecznych wśród osób używających szkodliwie i uzależnionych od środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych, obejmujące m.in. działalność edukacyjną, wsparcie społeczne i socjalne, programy wymiany igieł i strzykawek (zapobieganie zakażeniom przenoszonym drogą krwi - HIV, HBV i HCV itd.) oraz testowanie w kierunku zakażeń krwiopochodnych (HIV, HBV i HCV).	NIE	Zadanie planowane do realizacji w kolejnych latach trwania Programu
4.1.2. Rozwijanie i wspieranie sieci hosteli i mieszkań readaptacyjnych dla osób w trakcie leczenia lub po jego zakończeniu.	NIE	Zadanie planowane do realizacji w kolejnych latach trwania Programu
4.1.3. Rozwijanie dostępu do leczenia ambulatoryjnego dla osób używających szkodliwie i uzależnionych od środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych.	NIE	Zadanie planowane do realizacji w kolejnych latach trwania Programu
4.1.4. Wspieranie programów reintegracji społecznej i zawodowej osób uzależnionych od środków odurzających, substancji psychotropowych nowych substancji psychoaktywnych.	NIE	Zadanie planowane do realizacji w kolejnych latach trwania Programu
4.1.5. Zwiększenie oferty działań zmierzających do aktywizacji zawodowej i społecznej osób uzależnionych od środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych lub zwiększanie dostępności do istniejących form wsparcia.	TAK	<p>1. Umowa nr DZU.JS.423.11.2017, Stowarzyszenie „MONAR” ul. Nowolipki 9 b, 00-151 Warszawa. Dofinansowanie kosztu wynagrodzenia realizatorów zajęć (specjalistów terapii uzależnień, psychologa klinicznego) a także dofinansowanie zakupu materiałów niezbędnych do prowadzenia zajęć. Uczestnicy: 68 osób, kobiet i członków ich rodzin i bliskich</p> <p>2. Umowa nr DZU.JS.423.12.2017, Stowarzyszenie „Kontakt”, ul. Skierki 12, 20-601 Lublin. Dofinansowanie kosztu wynagrodzenia realizatorów zajęć prowadzących porady indywidualne psychologiczne, spotkania grupowe dla członków rodzin osób uzależnionych, zakup materiałów biurowych, informacyjnych, dydaktycznych oraz zakup paliwa. Uczestnicy: łącznie 78 osób (rodziny osób uzależnionych od środków psychoaktywnych) w tym: porady indywidualne 66 osób, zajęcia grupowe 12 osób</p>
Obszar 5. Monitorowanie sytuacji epidemiologicznej w zakresie używania środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych oraz postaw społecznych i reakcji instytucjonalnych		

Załącznik 2. Realizacja zadań Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2017-2020 w latach 2017-2019

5.1. Realizacja badań ilościowych w populacji generalnej oraz wśród młodzieży szkolnej (m.in.: ESPAD, Młodzież), prowadzonych co najmniej co cztery lata według metodologii EMCDDA.	NIE	Zadanie planowane do realizacji w kolejnych latach trwania Programu
5.2. Analiza danych na temat aktywności JST w obszarze ograniczania popytu na środki odurzające, substancje psychotropowe i nowe substancje psychoaktywne.	NIE	Zadanie planowane do realizacji w kolejnych latach trwania Programu
5.3. Rozwój i konsolidacja monitoringu wojewódzkich oraz lokalnych.	TAK	<p>1. Opracowanie przez Eksperta Wojewódzkiego ds. Informacji o Narkotykach i Narkomanii „Raportu Wojewódzkiego: Monitorowanie problemu narkotyków i narkomanii na terenie województwa lubelskiego w 2016 r.” Raport został przesłany do KBPN oraz umieszczony na stronie internetowej ROPS w Lublinie.</p> <p>2. Prowadzenie konsultacji dokumentów i aktów prawnych:</p> <ul style="list-style-type: none"> - projekt ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii - projekt Programu Współpracy SWL z Organizacjami Pozarządowymi i innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na rok 2018, - projekt Porozumienia o współpracy między Urzędem Marszałkowskim WL a Fundacją Polska Sieć Polityki Narkotykowej, - projekt Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej zmieniającego rozporządzenie w sprawie zakresu i form prowadzenia w szkołach i placówkach systemu oświaty działalności wychowawczej, edukacyjnej, informacyjnej i profilaktycznej w celu przeciwdziałania narkomanii, - projekt Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii w województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2018-2020. <p>3. Sporządzenie Raportu z Wykonania Programu Przeciwdziałania Narkomanii oraz Profilaktyki w Zakresie HIV/AIDS na rok 2016 r. i przekazanie pod obrady SWL.</p> <p>4. Przygotowanie sprawozdania z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Narkomanii w 2016 r.</p> <p>5. Przesłanie do KBPN Kwestionariuszy gminnych dotyczących realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Narkomanii w 2016 r.</p> <p>6. Przygotowanie sprawozdania z zakresu zdrowia publicznego za 2016 r.</p>

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raportu z wykonania Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2017-2020 za rok 2017 przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie.

W 2018 r. podjęto następujące działania:

Obszar / działanie	TAK NIE	Opis podjętych działań
Obszar 1. Zadania na rzecz ograniczania stosowania środków odurzających, substancji psychotropowych, środków zastępczych i nowych substancji psychoaktywnych	TAK	<p>1. DZU.JS.422.4.2018 z dnia 29 marca 2018 r. zawarta z Pomorską Agencją Imprez Artystyczny „Paja” Piotr Janusiewicz w zakresie organizacji na terenie województwa lubelskiego kampanii profilaktycznej „NIECPA” (kampania o zasięgu krajowym). Nabycie 300 szt. kart wstępu na koncert muzyczny (8 maja 2018 r.) połączony z akcją profilaktyczną z zakresu uzależnień.</p> <p>2. Porozumienie nr DZU.JS.423.7.2018 z dn. 19.04.2018 r. z Komendą Miejską Policji w Lublinie dotyczące współpracy w zakresie realizacji na terenie powiatu lubelskiego akcji profilaktycznych.</p>

Załącznik 2. Realizacja zadań Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2017-2020 w latach 2017-2019

<p>1.2. Upowszechnianie informacji na temat dostępu do działań profilaktycznych interwencyjnych, pomocowych i placówek leczenia dla osób zagrożonych uzależnieniem lub uzależnionych od środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych oraz ich rodzin przez bieżącą aktualizację baz danych i ich udostępnianie.</p>	<p>TAK</p>	<p>- Odpal myślenie – nie wchodzi w uzależnienie - Zachowaj trzeźwy umysł na drodze</p> <p>Zorganizowano 16 debat w szkołach podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych. ROPS w Lublinie pokrył koszty zakupu materiałów profilaktyczno-edukacyjnych, tj. kabli USB - 1 500 szt., opasek odblaskowych – 2 500 szt., sprzętu sportowego do gier zespołowych 3 zestawy.</p> <p>3. Na stronie internetowej ROPS w Lublinie, udostępniono trzy kolejne numery biuletynu informacyjnego e-Kontra (KC ds. AIDS)</p>
<p>1.2. Upowszechnianie informacji na temat dostępu do działań profilaktycznych interwencyjnych, pomocowych i placówek leczenia dla osób zagrożonych uzależnieniem lub uzależnionych od środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych oraz ich rodzin przez bieżącą aktualizację baz danych i ich udostępnianie.</p>	<p>TAK</p>	<p>1. Porozumienie nr DZU.JS.423.7.2018 z dn. 19.04.2018 r z Komendą Miejską Policji w Lublinie dotyczące współpracy w zakresie realizacji na terenie powiatu lubelskiego akcji profilaktycznych:</p> <p>- Odpal myślenie – nie wchodzi w uzależnienie - Zachowaj trzeźwy umysł na drodze</p> <p>Podczas spotkań rozdawano ulotki informacyjne w formie zakładki do książek z informacją nt. instytucji udzielających pomocy w zakresie przeciwdziałania narkomanii.</p> <p>2. Na stronie internetowej ROPS w Lublinie, dostępny jest informator o instytucjach działających na rzecz rozwiązywania problemów uzależnień oraz przeciwdziałania przemocy w rodzinie w województwie lubelskim.</p> <p>3. Na stronie internetowej ROPS w Lublinie zamieszczano informacje nt. kampanii profilaktycznych:</p> <p>- Przyjmuje leki czy bierze? Lek bez recepty do leczenia, nie do brania (KBPN) - Mam czas rozmawiać (KBPN)</p> <p>- Dopłacze! To musisz wiedzieć. Film edukacyjny: Stop dopalaczom (Główny Inspektorat Sanitarny) - Dopłacze! Komunikat dla rodziców i opiekunów Główny Inspektorat Sanitarny) - Krzywo weszło – zmień ustawienia (Krajowa Sieć Polityki Narkotykowej) - Publikacja KC ds. AIDS: W trosce o każdego pacjenta - Europejski Tydzień Testowania – informacja o dyżurach (KC ds. AIDS) - 1 grudnia Światowy Dzień AIDS (KC ds. AIDS)</p> <p>- Raport: Oszacowanie kosztów społecznych używania narkotyków w Polsce w 2015 r." (KBPN)</p>
<p>Obszar 2. Rozwój kadr uczestniczących w realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania narkomanii</p>		
<p>2.1. Prowadzenie doskonalenia kompetencji osób pracujących z dziećmi i młodzieżą dotyczącego wczesnego rozpoznawania zagrożenia używania środków odurzających, substancji psychotropowych, środków zastępczych, nowych substancji psychoaktywnych oraz umiejętności podejmowania interwencji profilaktycznej.</p>	<p>TAK</p>	<p>1. Zaburzenia psychiczne a używanie środków psychoaktywnych. Szkolenie dla 40 osób. Umowa nr DZU.JL.2322.32.2018 z dnia 02.10.2018 r. Realizator: Instytut Szkoleń Biznesowych, ul. Skautów 11 B, 20-055 Lublin. Szkolenie dla pracowników oświaty, jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, placówek opiekuńczo-wychowawczych, placówek wsparcia dziennego, członków organizacji pozarządowych.</p> <p>2. W ramach otwartego konkursu ofert zrealizowano zadanie II. Przeciwdziałanie narkomanii i profilaktyka w zakresie HIV/AIDS. Prowadzenie działań edukacyjnych i szkoleniowych rozwijających kompetencje wychowawcze i profilaktyczne rodziców i osób pracujących z dziećmi i młodzieżą sprzyjające kształtowaniu postaw i zachowań prozdrowotnych dzieci i młodzieży, podpisano umowę nr DZU.ES.423.16.2018 na realizację szkolenia dla 15 wychowawców placówek wsparcia dziennego. Dofinansowano: koszty wynagrodzenia księgowej i trenerów prowadzących szkolenie z tematyki uzależnień oraz tworzenia programów profilaktycznych w tym zakresie, koszty posiłków w trakcie szkolenia.</p> <p>3. W ramach zadań zleconych organizacjom pozarządowym w trybie art. 19a, podpisano umowę nr DZU.JS.423.32.2018 w zakresie przeciwdziałania narkomanii i profilaktyki w zakresie HIV/AIDS, dotyczącą zadania: Przeciwdziałanie dopalaczom wśród studentów. Przeprowadzono konferencję, i</p>

Załącznik 2. Realizacja zadań Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2017-2020 w latach 2017-2019

<p>2.2. Szkolenie grup zawodowych, w szczególności takich jak: lekarze psychiatry, lekarze podstawowej opieki zdrowotnej, pielęgniarki i położne podstawowej opieki zdrowotnej, specjaliści terapii uzależnień i psychologowie w zakresie tematyki uzależnień od środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych oraz skutecznych interwencji i programów profilaktycznych i leczniczych.</p>	<p>NIE</p>	<p>szkolenie dla studentów lubelskich uczelni. Dofinansowano: wynagrodzenia dla realizatorów odpowiedzialnych za wykład inauguracyjny, zajęcia psychoedukacyjne, konsultacje na poszczególnych wydziałach oraz dofinansowanie kosztu pomocy do zajęć (w tym: materiałów biurowych, piśmienniczych, druku zaproszeń). Udział w konferencji i szkoleniu wzięło 225 osób.</p> <p>Zadanie planowane do realizacji w kolejnych latach trwania Programu</p>
<p>2.3. Prowadzenie działań edukacyjnych i szkoleniowych dotyczących strategii rozwiązywania problemów wynikających z używania środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych, kierowanych w szczególności do przedstawicieli organizacji pozarządowych i JST.</p>	<p>TAK</p>	<p>1. Wojewódzka konferencja nt. Strategii Rozwiązywania Problemu Uzależnień. Przygotowanie dwóch wystąpień merytorycznych. Organizatorzy: PSPN, KBPN, ROPS w Lublinie. Przygotowanie informacji merytorycznych na seminarium: Dopalacze – zastосу dawkę myślenia (Ekspert Wojewódzki)</p> <p>2. Udział pracowników ROPS w Lublinie w konferencjach:</p> <ul style="list-style-type: none"> - II Międzynarodowa konferencja: Przeciwdziałanie narkomanii na poziomie lokalnym: monitorowanie, profilaktyka i redukcja szkód" (KBPN i RES Humanae) - XXV Spotkanie Ekspertów Wojewódzkich ds. Informacji o Narkotykach i Narkomanii (KBPN) - Wojewódzka konferencja nt. Strategii Rozwiązywania Problemu Uzależnień <p>– podsumowanie krajowe</p>
Obszar 3. Profilaktyka		
<p>3.1. Profilaktyka uniwersalna, w tym:</p> <p>3.1.1. Poszerzenie i udoskonalanie oferty, upowszechnianie oraz wdrażanie programów profilaktyki o naukowych podstawach lub o potwierdzonej skuteczności adresowanych do dzieci i młodzieży w wieku szkolnym, osób dorosłych, w tym programów profilaktyki, które biorą pod uwagę wspólne czynniki chroniące i czynniki ryzyka używania substancji psychoaktywnych i innych zachowań ryzykownych, w szczególności zalecanych w ramach Systemu rekomendacji programów profilaktycznych i promocji zdrowia psychicznego.</p>	<p>NIE</p>	<p>W ramach otwartego konkursu ofert dla organizacji pozarządowych zlecono zadanie II.</p> <p>Przeciwdziałanie narkomanii i profilaktyka w zakresie HIV/AIDS, Podzadanie: Wspieranie programów wczesnej interwencji i/lub programów rekomendowanych przez KBPN, PiN lub MEN. Zgłoszono 1 ofertę. Oferta przeszła pozytywnie ocenę formalną i merytoryczną. Podpisano umowę opisaną w punkcie 3.2.2. Profilaktyka selektywna. Nie złożono innych ofert.</p>
<p>3.1.2. Poszerzenie i udoskonalanie oferty, upowszechnianie oraz wdrażanie programów o naukowych podstawach lub o potwierdzonej skuteczności rozwijających kompetencje wychowawcze i profilaktyczne rodziców i osób pracujących z dziećmi i młodzieżą sprzyjające kształtowaniu postaw i zachowań prozdrowotnych dzieci i młodzieży.</p>	<p>TAK</p>	<p>W ramach zadań zleconych organizacjom pozarządowym w trybie art. 19a, podpisano umowę nr DZU.JS.423.24.2018 w zakresie ochrony i promocji zdrowia, dotyczącą zadania: Działania profilaktyczne przeciwdziałające nadużywaniu środków psychoaktywnych, używek i narkotyków – Dobre wakacje w dobrym towarzystwie". W trakcie spotkań organizowano:</p> <p>Prelekcje-pogadanki indywidualne i publiczne dotyczące profilaktyki przeciwdziałania nadużywaniu środków psychotropowych, używek i narkotyków. Część profilaktyczną przygotowano na podstawie programu „Spójrz inaczej”. Dofinansowano koszt wynajęcia sceny, nagłośnienia, trampoliny oraz baniek mydlanych, zakupu produktów spożywczych, usługi cateringowej, zakupu nagród, wydruku ulotek i plakatów a także dofinansowano koszt wynagrodzenia koordynatora projektu, terapeuty ds. uzależnień, pedagoga. Uczestnicy: 120 osób (dzieci i opiekunowie)</p>
<p>3.2. Profilaktyka selektywna, w tym:</p>		

Załącznik 2. Realizacja zadań Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2017-2020 w latach 2017-2019

<p>3.2.1. Poszerzenie i udoskonalanie oferty i wspieranie realizacji programów o naukowych podstawach lub o potwierdzonej skuteczności realizowanych m.in. przez organizacje pozarządowe i lokalnie działające podmioty publiczne w miejscach o zwiększonym ryzyku używania środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych (np. miejsca rekreacji, imprezy muzyczne, kluby).</p>	<p>NIE</p>	<p>Zadanie planowane do realizacji w kolejnych latach trwania Programu</p>
<p>3.2.2. Poszerzenie i udoskonalanie oferty i wspieranie realizacji programów wczesniej interwencji i profilaktyki selektywnej, w szczególności zalecanych w ramach Systemu rekomendacji programów Profilaktycznych i promocji zdrowia psychicznego, adresowanych do środowisk zagrożonych, w szczególności dzieci i młodzieży ze środowisk zmarginalizowanych, zagrożonych demoralizacją, wykluczeniem społecznym oraz osób używających środków odurzających, substancji i nowych substancji psychoaktywnych w sposób okazjonalny.</p>	<p>TAK</p>	<p>1. Umowa nr DZU.MU.423.13.2018, Towarzystwo Nowa Kuźnia ul. Samsonowicza 25, 20-485 Lublin. Zrealizowano program Środowiskowa Profilaktyka Uzależnień i program Fred goes Net. Dofinansowano koszty przeprowadzenia zajęć socjoterapeutycznych, poradnictwa rodzinnego w ramach programu „Środowiskowa profilaktyka uzależnień” oraz koszty spotkań grupowych, wywiadów wstępnych i rozmów kończących, ewaluacji oraz pomocy do zajęć, a także opłat czynszowych w ramach programu interwencyjnego Fred goes Net. Uczestnicy „Środowiskowej profilaktyki uzależnień” - socjoterapia: 90 osób (dzieci i młodzież), poradnictwo rodzinne: 315 osób (rodzice), działalność środowiskowa: 130 osób, Uczestnicy programu Fred goes Net: 60 osób (młodzież)</p>
<p>3.3. Profilaktyka wskazująca, w tym: poszerzanie i udoskonalanie oferty i wspieranie realizacji programów profilaktyki wskazującej o naukowych podstawach lub o potwierdzonej skuteczności adresowanych do jednostek lub grup wysoce narażonych na czynniki ryzyka, w szczególności do osób używających środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych w sposób szkodliwy, w tym w szczególności zalecanych w ramach Systemu rekomendacji programów profilaktycznych i promocji zdrowia psychicznego.</p>	<p>TAK</p>	<p>W ramach otwartego konkursu ofert zrealizowano zadanie II. Przeciwdziałanie narkomanii i profilaktyka w zakresie HIV/AIDS. Wspieranie programów profilaktyki selektywnej. Podpisano dwie umowy: - umowa nr DZU.JS.423.12.2018. Stowarzyszenie MONAR, ul. Nowolipki 9B, 00-151 Warszawa. W Lublinie prowadzono: zajęcia indywidualne, poradnictwo rodzinne i interwencję kryzysową, konsultacje prawne i socjalne, zajęcia grupowe, warsztaty umiejętności psychospołecznych. W Puławach prowadzono: zajęcia indywidualne, poradnictwo rodzinne i interwencję kryzysową i zajęcia grupowe, warsztaty umiejętności psychospołecznych. Dofinansowano: koszty wynagrodzenia specjalistów terapii uzależnień za prowadzenie poradnictwa rodzinnego, interwencji kryzysowej, warsztatów umiejętności psychospołecznych oraz koszty zakupu materiałów biurowych. Uczestnicy: 48 osób dorosłych - Lublin oraz 48 osób dorosłych- Puławy - umowa nr DZU.MU.423.14.2018. Stowarzyszenie Kontakt, ul. Skierki 12, 20-601 Lublin. Prowadzono specjalistyczne poradnictwo rodzinne indywidualne dla osób z problemem narkotykowym dla 68 osób, zajęcia grupowe dla rodziców i członków rodzin osób z problemem uzależnienia narkotykowego - grupa wsparcia dla 10 osób.</p>
<p>3.4. Ewaluacja zadań oraz aktualizacja i upowszechnianie standardów profilaktyki, w tym upowszechnianie standardów jakości w zakresie profilaktyki narkomanii.</p>	<p>TAK</p>	<p>Opracowano dokument z realizacji Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2017-2020 w roku 2017</p>
<p>Obszar 4. Redukcja szkód, rehabilitacja i reintegracja społeczna</p>		
<p>4.1. Zwiększanie dostępności do opieki zdrowotnej i programów podnoszących jakość życia osób używających szkodliwie i uzależnionych, w tym: 4.1.1. Wspieranie realizacji programów redukcji szkód zdrowotnych i społecznych wśród osób używających szkodliwie i uzależnionych od środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych, obejmujące m.in. działalność edukacyjną, wsparcie społeczne i socjalne, programy wymiany igieł i strzykawek (zapobieganie zakażeniom przenoszonym drogą krwi - HIV, HBV i HCV itd.)</p>	<p>TAK</p>	<p>W ramach otwartego konkursu ofert dla organizacji pozarządowych zlecono zadanie II. Przeciwdziałanie narkomanii i profilaktyka w zakresie HIV/AIDS, Podzadanie: 5. Wsparcie działalności punktów konsultacyjno–diagnostycznych HIV/AIDS. Złożono 1 ofertę. Podpisano umowę DZU.MU.423.15.2018, Katolickie Stowarzyszenie Pomocy Osobom Potrzebującym „Agape”, ul. Bernardyńska 5, 20-109 Lublin. Dofinansowano koszty wynagrodzenia doradcy okotestowego, pielęgniarza, księgowej, koordynatora programu, zakupu materiałów i sprzętu medycznego, środków czystości, zakupu i wydruk materiałów promocyjnych oraz koszty odbioru odpadów.</p>

Załącznik 2. Realizacja zadań Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2017-2020 w latach 2017-2019

oraz testowanie w kierunku zakażeń krwiopochodnych (HIV, HBV i HCV).		Uczestnicy: 353 osoby dorosłe, w tym 119 kobiet i 234 mężczyzn - osoby zagrożone wirusem HIV, wykazujące zachowania ryzykowne, uzależnione.
4.1.2. Rozwijanie i wspieranie sieci hosteli i mieszkań readaptacyjnych dla osób w trakcie leczenia lub po jego zakończeniu.	NIE	Zadanie planowane do realizacji w kolejnych latach trwania Programu
4.1.3. Rozwijanie dostępu do leczenia ambulatoryjnego dla osób używających szkodliwie i uzależnionych od środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych.	NIE	Zadanie planowane do realizacji w kolejnych latach trwania Programu
4.1.4. Wspieranie programów reintegracji społecznej i zawodowej osób uzależnionych od środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych.	NIE	W ramach otwartego konkursu ofert dla organizacji pozarządowych zlecono zadanie II. Przeciwdziałanie narkomanii i profilaktyka w zakresie HIV/AIDS. Podzadanie: 4. Wspieranie programów reintegracji społecznej i zawodowej /lub działań zmierzających do aktywizacji zawodowej i społecznej osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych nielegalnych i ich rodzin. Nie złożono żadnej oferty.
4.1.5. Zwiększanie oferty działań zmierzających do aktywizacji zawodowej i społecznej osób uzależnionych od środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych lub zwiększanie dostępności do istniejących form wsparcia.	NIE	W ramach otwartego konkursu ofert dla organizacji pozarządowych zlecono zadanie II. Przeciwdziałanie narkomanii i profilaktyka w zakresie HIV/AIDS. Podzadanie: 4. Wspieranie programów reintegracji społecznej i zawodowej /lub działań zmierzających do aktywizacji zawodowej i społecznej osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych nielegalnych i ich rodzin. Nie złożono żadnej oferty.
Obszar 5. Monitorowanie sytuacji epidemiologicznej w zakresie używania środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych oraz postaw społecznych i reakcji instytucjonalnych		
5.1. Realizacja badań ilościowych w populacji generalnej oraz wśród młodzieży szkolnej (m.in.: ESPAD, "Młodzież"), prowadzonych co najmniej co cztery lata według metodologii EMCDDA.	NIE	Zadanie planowane do realizacji w kolejnych latach trwania Programu
5.2. Analiza danych na temat aktywności JST w obszarze ograniczania popytu na środki odurzające, substancje psychotropowe i nowe substancje psychoaktywne.	NIE	Zadanie planowane do realizacji w kolejnych latach trwania Programu
5.3. Rozwoj i konsolidacja monitoringu wojewódzkich oraz lokalnych.	TAK	1. Opracowanie przez Eksperta Wojewódzkiego ds. Informacji o Narkotykach i Narkomanii „Raportu Wojewódzkiego: Monitorowanie problemu narkotyków i narkomanii na terenie województwa lubelskiego w 2017 r.” Raport został przesłany do KBPN oraz umieszczony na stronie internetowej ROPS w Lublinie. 2. Prowadzenie konsultacji dokumentów i aktów prawnych: - projekt ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii - projekt rozporządzenia w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień - prowadzenie monitoringu zadań z zakresu zdrowia publicznego, w ramach zadań koordynacyjnych, ewaluacyjnych i badawczych Narodowego Programu Zdrowia na lata 2016-2020 – Katalog Dobrych Praktyk - projekt rozporządzenia zmieniającego rozporządzenie w sprawie zakładów psychiatrycznych i zakładów leczenia odwykowego przeznaczonych do wykorzystania obserwacji oraz sposobu finansowania obserwacji, a także warunków zabezpieczenia zakładów dla osób pozbawionych wolności

Załącznik 2. Realizacja zadań Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2017-2020 w latach 2017-2019

	<p>- projekt rozporządzenia MZ w sprawie współpracy podmiotów leczniczych prowadzących leczenie lub rehabilitację osób używających środków odurzających, substancji psychotropowych, nowych substancji psychoaktywnych lub środków zastępczych z Krajowym Biurem do Spraw Przeciwdziałania Narkomanii</p> <p>3. Sporządzenie Raportu z Wykonania Programu Przeciwdziałania Narkomanii na rok 2017 r. i przekazanie pod obrady SWL.</p> <p>4. Przygotowanie sprawozdania z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Narkomanii w 2017 r. Kwestionariusz przesłany do KBPN.</p> <p>5. Przesłanie do KBPN Kwestionariuszy gminnych dotyczących realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Narkomanii w 2017 r.</p> <p>6. Przygotowanie sprawozdania z zakresu zdrowia publicznego za 2017 r.</p> <p>7. Przygotowanie propozycji zadań do realizacji dla Wojewódzkiego Zespołu ds. Realizacji Krajowego Programu Zapobiegania Zakazeniom HIV i Zwalczania AIDS na lata 2017-2021</p> <p>8. Na stronie internetowej ROPS w Lublinie, udostępniono informację nt. przyjętej nowelizacji projektu ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii oraz ustawy o Państwowej Inspekcji Sanitarnej zaostrzającej kary za handel dopalaczami i ich posiadanie.</p>
--	--

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raportu z wykonania Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2017-2020 za rok 2018 przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie.

W 2019 r. podjęto następujące działania:

Obszar / działanie	TAK NIE	Opis podjętych działań
<p>Obszar 1. Zadania na rzecz ograniczania stosowania środków odurzających, w tym kampanii społecznych, adresowanych do różnych grup docelowych, w szczególności do dzieci, młodzieży i rodziców na temat zagrożeń wynikających z używania środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych.</p>	TAK	<p>1. DZU.EFW.422.6.2019 z dnia 29 kwietnia 2019 r. zawarta z Agencją Artystyczną J.J. Janina Janusiewicz, ul. Ogrodowa 1, 76-230 Potęgowo w zakresie organizacji na terenie województwa lubelskiego kampanii profilaktycznej „NIEĆPA” (kampania o zasięgu krajowym). Nabycie 400 szt. kart wstępu na koncert muzyczny (6 czerwca 2019 r.) połączony z akcją profilaktyczną z zakresu uzależnień. Działanie sfinansowane z Rozdziału 85154 Przeciwdziałanie alkoholizmowi § 4300 – Zakup usług pozostałych</p> <p>2. Porozumienie nr DZU.JS.423.6.2019 z dn. 05.03.2019 r. z Komendą Miejską Policji w Lublinie dotyczące współpracy w zakresie realizacji na terenie powiatu lubelskiego akcji profilaktycznych:</p> <p>- Odpal myślenie – nie wchodzi w uzależnienie. Zorganizowano 13 debat w szkołach podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych. Przeprowadzono 1 spotkanie dla Rady Pedagogicznej Schroniska dla Nieletnich w Dominowie, podczas którego omawiano procedury postępowania nauczycieli w przypadku znalezienia na terenie szkoły podejrzanych materiałów, substancji oraz ujawnienia ucznia będącego pod wpływem środków uzależniających. Ponadto zorganizowano 2 spotkania dla rodziców w Szkole Podstawowej w Konopnicy i Szkole Podstawowej nr 3 w Lublinie, podczas których przekazano informacje dot. problemu uzależnień dzieci i młodzieży oraz zwiększono świadomość i wiedzę dotyczącą skutków prawnych w przypadku posiadania narkotyków, w tym dopalaczy oraz skutków zdrowotnych i społecznych zażywania tych substancji.</p> <p>- Trzeźwy umysł na drodze. Zrealizowano 45 spotkań informacyjno-edukacyjnych skierowanych do społeczności lokalnej, dotyczących poprawy bezpieczeństwa w ruchu drogowym. Podkreślano potrzebę noszenia elementów odblaskowych przez pieszych i rowerzystów oraz przestrzegania zasad ruchu</p>

Załącznik 2. Realizacja zadań Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2017-2020 w latach 2017-2019

	TAK	<p>drogowego podczas przechodzenia przez ulicę czy korzystania z poboczy. ROPS w Lublinie pokrył koszty zakupu materiałów profilaktyczno-edukacyjnych, tj. opasek odblaskowych – 3 000 szt., breloczków w formie latarki - 1 000 szt., smyczy – 3 000 szt., na łączną kwotę 15 841,00 zł</p> <p>3. Na stronie internetowej ROPS w Lublinie, udostępniono cztery kolejne numery biuletynu informacyjnego e-Kontra (KC ds. AIDS)</p> <p>4. Udostępniono plakaty promujące kampanię społeczną przygotowaną przez Polską Sieć Polityki Narkotykowej na zlecenie Krajowego Biura ds. Przeciwdziałania Narkomanii pn. „Krzywo weszło – Zmien ustawienia”. Informacja o kampanii została również zamieszczona na stronie internetowej ROPS w Lublinie.</p>
<p>1.2. Uposażenie informacji na temat dostępu do działań profilaktycznych interwencyjnych, pomocowych i placówek leczenia dla osób zagrożonych uzależnieniem lub uzależnionych od środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych oraz ich rodzin przez bieżącą aktualizację baz danych i ich udostępnianie.</p>	TAK	<p>1. Porzucenie nr DZU JS.423.6.2019 z dn. 05.03.2019 r. z Komendą Miejską Policji w Lublinie dotyczą współpracy w zakresie realizacji na terenie powiatu lubelskiego akcji profilaktycznych:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Odpal myślenie – nie wchodź w uzależnienie - Trzeźwy umysł na drodze <p>Podczas spotkań rozdawano ulotki informacyjne w formie zakładek do książek z informacją nt. instytucji udzielających pomocy w zakresie przeciwdziałania narkomanii.</p> <p>2. Na stronie internetowej ROPS w Lublinie udostępniono:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Informator o instytucjach działających na rzecz rozwiązywania problemów uzależnień oraz przeciwdziałania przemocy w rodzinie w województwie lubelskim. - wytyczne MEN w sprawie kierunków realizacji polityki oświatowej w roku szkolnym 2019/2020. <p>3. Na stronie internetowej ROPS w Lublinie zamieszczano informacje nt. kampanii profilaktycznych:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Krzywo weszło – zmien ustawienia (Polska Sieć Polityki Narkotykowej i KBPN - Informacje nt publikacji Krajowego Biura ds. Przeciwdziałania Narkomanii, tj.: <ul style="list-style-type: none"> • „Postępowanie w ostrych i przewlekłych następstwach używania narkotyków klubowych i nowych substancji psychoaktywnych – wskazówki kliniczne” • „Standardy postępowania wobec osób używających nowych substancji psychoaktywnych (NSP). Poradnik dla pracowników medycznych” • „Europejski Raport Narkotykowy 2019. Tendencje i osiągnięcia” <p>- filmy konkursowe nt profilaktyki zrealizowane przez uczniów lubelskich szkół w ramach programu: Odpal myślenie nie wchodź w uzależnienie.</p>
Obszar 2. Rozwój kadr uczestniczących w realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania narkomanii		
<p>2.1. Prowadzenie doskonalenia kompetencji osób pracujących z dziećmi i młodzieżą dotyczącego wczesnego rozpoznawania zagrożenia używania środków odurzających, substancji psychotropowych, środków zastępczych, nowych substancji psychoaktywnych oraz umiejętności podejmowania interwencji profilaktycznej.</p>	TAK	<p>1. Zaburzenia psychiczne a używanie środków psychoaktywnych. Szkolenie dla 82 osób. Umowa nr DZU .Jł.2312.13.2019 z dnia 23.07.2019 r. Realizator: Instytut Szkoleń Biznesowych, ul. Skautów 11 B, 20-055 Lublin. Szkolenie dla pracowników oświaty, pedagogów szkolnych, psychologów, pracowników administracji publicznej, pracowników jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, pracowników placówek opiekuńczo-wychowawczych oraz placówek wsparcia dziennego, członków organizacji pozarządowych. Kwota całkowita: 40 098,00 zł (w tym 25180,00 zł z Rozdziału 85154 Przeciwdziałanie alkoholizmowi § 4300 – Zakup usług pozostałych)</p> <p>2. W ramach otwartego konkursu ofert zrealizowano zadanie II. Przeciwdziałanie narkomanii i profilaktyka w zakresie HIV/AIDS. Podzadanie 1. Prowadzenie działań edukacyjnych i szkoleniowych rozwijających kompetencje wychowawcze i profilaktyczne rodziców i osób pracujących z dziećmi i młodzieżą sprzyjające kształtowaniu postaw i zachowań prozdrowotnych dzieci i młodzieży, podpisano umowę nr DZU .Jł.423.15.2019 na realizację szkolenia dla 32 pracowników instytucjonalnej pieczy zastępczej. Dofinansowano: koszty wynagrodzenia księgowej i trenerów prowadzących szkolenie</p>

Załącznik 2. Realizacja zadań Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2017-2020 w latach 2017-2019

<p>2.2. Szkolenie grup zawodowych, w szczególności takich jak: lekarze psychiatry, lekarze podstawowej opieki zdrowotnej, pielęgniarki i położne podstawowej opieki zdrowotnej, specjaliści terapii uzależnień i psycholodzy w zakresie tematyki uzależnień od środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych oraz skutecznych interwencji i programów profilaktycznych i leczniczych.</p>	<p>TAK</p>	<p>z tematyki uzależnień oraz tworzenia programów profilaktycznych w tym zakresie, koszty poczęstunku w trakcie szkolenia, zakup materiałów dydaktycznych i biurowych na potrzeby szkolenia. Kwota całkowita: 4 500,00 zł.</p> <p>3. Porozumienie nr DZU.JS.423.6.2019 z dn. 05.03.2019 r. z Komendą Miejską Policji w Lublinie dotyczące współpracy w zakresie realizacji na terenie powiatu lubelskiego akcji profilaktycznej „Odpal myślenie – nie wchodź w uzależnienie”. W jej ramach przeprowadzono 1 spotkanie dla Rady Pedagogicznej Schroniska dla Nieletnich w Dominowie, podczas którego omawiano procedury postępowania nauczycieli w przypadku znalezienia na terenie szkoły podejrzanych materiałów, substancji oraz ujawnienia ucznia będącego pod wpływem środków uzależniających. Ponadto zorganizowano 2 spotkania dla rodziców uczniów szkół podstawowych. Przekazano informacje dot. problemu uzależnień dzieci i młodzieży oraz zwiększono świadomość i wiedzę dotyczącą skutków prawnych w przypadku posiadania narkotyków, w tym dopalaczy oraz skutków zdrowotnych i społecznych zażywania tych substancji.</p>
<p>2.3. Prowadzenie działań edukacyjnych i szkoleniowych dotyczących strategii rozwiązywania problemów wynikających z używania środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych, kierowanych w szczególności do przedstawicieli organizacji pozarządowych i JST.</p>	<p>TAK</p>	<p>1. Dofinansowanie do działalności Wojewódzkiego Ośrodka Terapii Uzależnienia od Alkoholu i Współuzależnienia w Lublinie. Umowa: DZU.JK.422.5.19. Dofinansowano:</p> <ol style="list-style-type: none"> - koszt supervizji pracy terapeutycznej pracowników lecznictwa odwykowego zatrudnionych w placówkach lecznictwa odwykowego w woj. Lubelskim. Uczestnicy: 52 osoby. - szkolenia pracowników: Studium Terapii Uzależnień w IPZ. Uczestnicy: 2 osoby - Rozdział 85154 Przeciwdziałanie alkoholizmowi, § 2800 – Dotacja celowa otrzymana z budżetu przez pozostałe jednostki zaliczane do sektora finansów publicznych. Kwota dofinansowania: 30 000,00 zł. <p>2. Tryb pozakonkursowy na podstawie art. 19a ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Podpisano 1 Umowę DZU.EFW.422.38.2019. Stowarzyszenie Profilaktyki i Psychoterapii Uzależnień „POMOCNI LUDZIOM” ul. Fabryczna 6, 23-204 Kraśnik. Dofinansowano koszty wynagrodzenia realizatorów zadania, trenera prowadzącego szkolenie; Dialog motywujący. Uczestnicy: 11 osób, terapeutów psychoterapeuci, psychologowie, specjaliści terapii uzależnień. Kwota dotacji: 9 600,00 zł.</p>
<p>Udział pracowników ROPS w Lublinie w konferencjach/ spotkaniach/szkoleniach: - Wizyta studyjna w Lizbonie zorganizowana przez Fundację Polska Sieć Polityki Narkotykowej (3-5.06.2019 r.) – Ekspert Wojewódzki ds. Informacji o Narkotykach i Narkomanii. Przygotowanie wystąpienia merytorycznego; - Spotkanie Ekspertów Wojewódzkich ds. Informacji o Narkotykach i Narkomanii nt. lokalnych strategii przeciwdziałania narkomanii, zorganizowane przez Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej i Fundację Polska Sieć Polityki Narkotykowej (Warszawa, 10.12.2019 r.). Przygotowanie wystąpienia merytorycznego.</p>		
<p>Obszar 3. Profilaktyka 3.1. Profilaktyka uniwersalna, w tym:</p>		

Załącznik 2. Realizacja zadań Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2017-2020 w latach 2017-2019

<p>3.1.1. Poszerzanie i udoskonalanie oferty, upowszechnianie oraz wdrażanie programów profilaktyki o naukowych podstawach lub o potwierdzonej skuteczności adresowanych do dzieci i młodzieży w wieku szkolnym, osób dorosłych, w tym programów profilaktyki, które biorą pod uwagę wspólne czynniki chroniące i czynniki ryzyka używania substancji psychoaktywnych i innych zachowań ryzykownych, w szczególności zalecanych w ramach Systemu rekomendacji programów profilaktycznych i promocji zdrowia psychicznego.</p>	<p>TAK</p>	<p>Zadnia profilaktyki uniwersalnej były realizowane w ramach profilaktyki rozwiązywania problemów alkoholowych.</p> <p>1. W ramach otwartego konkursu ofert dla organizacji pozarządowych zlecono zadanie: Wspieranie programów profilaktyki uniwersalnej i/lub działań dotyczących promocji zdrowego stylu życia. Zrealizowano następujące działania:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Umowa DZU.ES.422.13.2019. Stowarzyszenie „Otwarte Serca”, ul. Zamoyckiego 48A, 22-400 Zamość. Uczestnicy: 73 osoby. Kwota dotacji: 8 050,00 zł; - Umowa DZU. JK.422.20.2019. Stowarzyszenie Przyjaciół Dzieci „O uśmiech dziecka”, ul. Trubakowska 59, 22-100 Chełm. Uczestnicy: 30 osób. Kwota dotacji: 32 500,00 zł; - Umowa DZU.ES.422.14.2019. Katolickie Stowarzyszenie Pomocy Osobom Potrzebującym „Agape”, ul. Bernardyńska 5, 20-109 Lublin. Uczestnicy: 41 osób. Kwota dotacji: 10 520,00 zł; - Umowa DZU.EFW.422.29.2019. Stowarzyszenie Przyjaciół Dzieci „Zarembiaczy” przy Domu Dziecka im. E. Szelburg-Zarembiny, ul. Leszczyńskiego 23, 20-068 Lublin. Uczestnicy: 55 osób. Kwota dotacji: 6 000,00 zł; - Umowa DZU.EFW.422.28.2019. Instytut Akcji Katolickiej Archidiecezji Lubelskiej, ul. Droga Męczenników Majdanka 27, 20-235 Lublin. Uczestnicy: 30 osób. Kwota dotacji: 33 300,00 zł. <p>2. Tryb pozakonkursowy na podstawie art. 19a ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Podpisano 3 umowy:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Umowa DZU.ES.422.34.2019. Stowarzyszenie Trzeźwościone „Płomyk”, ul. Hawelki 1,23-250 Urzędów. Uczestnicy: 335 osób. Kwota dotacji: 9 900,00 zł; - Umowa DZU.EFW.422.40.2019. Kraśnickie Stowarzyszenie „Senior na czasie”, ul. Armii Krajowej 25, 23-200 Kraśnik. Uczestnicy: 90 osób. Kwota dotacji: 9 900,00 zł. - Umowa DZU.ES.422.33.2019. Instytut Akcji Katolickiej Archidiecezji Lubelskiej, ul. Droga Męczenników Majdanka 27, 20-235 Lublin. Uczestnicy: 15 osób. Kwota dotacji: 9 800,00 zł.
<p>3.1.2. Poszerzanie i udoskonalanie oferty, upowszechnianie oraz wdrażanie programów o naukowych podstawach lub o potwierdzonej skuteczności rozwijających kompetencje wychowawcze i profilaktyczne rodziców i osób pracujących z dziećmi i młodzieżą, sprzyjające kształtowaniu postaw i zachowań prozdrowotnych dzieci i młodzieży.</p>	<p>TAK</p>	<p>Zadnia profilaktyki uniwersalnej były realizowane w ramach profilaktyki rozwiązywania problemów alkoholowych. W ramach otwartego konkursu ofert dla organizacji pozarządowych zlecono zadanie: Wspieranie programów profilaktyki uniwersalnej i/lub działań dotyczących promocji zdrowego stylu życia. Podpisano Umowę DZU.EFW.422.30.2019. Stowarzyszenie RYSA, ul. Leszczyńskiego 23, 20-268 Lublin. Uczestnicy: 130 osób. Kwota dotacji: 16 000,00 zł.</p>
<p>3.2. Profilaktyka selektywna, w tym:</p>		
<p>3.2.1. Poszerzanie i udoskonalanie oferty i wspieranie realizacji programów o naukowych podstawach lub o potwierdzonej skuteczności realizowanych m.in. przez organizacje pozarządowe i lokalnie działające podmioty publiczne w miejscach o zwiększonym ryzyku używania środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych (np. miejsca rekreacji, imprezy muzyczne, kluby).</p>	<p>TAK</p>	<p>W ramach otwartego konkursu ofert zrealizowano zadanie II. Przeciwdziałanie narkomanii. Podzadanie 2. Realizacja programów o naukowych lub o potwierdzonej skuteczności realizowanych w miejscach o zwiększonym ryzyku używania środków odurzających, substancji psychoaktywnych. Podpisano Umowę DZU.JS.423.16.2019. Towarzystwo Nowa Kuźnia, ul. Samsonowicza 25, 20-485 Lublin. Uczestnicy 2 400 osób. Kwota dotacji: 16 850,00 zł.</p>
<p>3.2.2. Poszerzanie i udoskonalanie oferty i wspieranie realizacji programów wczesnej interwencji i profilaktyki selektywnej, w szczególności zalecanych w ramach Systemu rekomendacji</p>	<p>TAK</p>	<p>W ramach otwartego konkursu ofert zrealizowano zadanie I. Profilaktyka i rozwiązywanie problemów alkoholowych. Podzadanie 1. Wspieranie programów profilaktyki uniwersalnej i/lub działań dotyczących</p>

Załącznik 2. Realizacja zadań Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2017-2020 w latach 2017-2019

<p>programów Profilaktycznych i promocji zdrowia psychicznego, adresowanych do środowisk zagrożonych, w szczególności dzieci i młodzieży ze środowisk zmarginalizowanych, zagrożonych demoralizacją, wykluczeniem społecznym oraz osób używających środków odurzających, substancji i nowych substancji psychoaktywnych w sposób okazjonalny.</p> <p>3.3. Profilaktyka wskazująca, w tym: poszerzenie i udoskonalanie oferty i wspieranie realizacji programów profilaktyki wskazującej o naukowych podstawach lub o potwierdzonej skuteczności adresowanych do jednostek lub grup wysoce narażonych na czynniki ryzyka, w szczególności do osób używających środków odurzających, substancji psychoaktywnych i nowych substancji psychoaktywnych w sposób szkodliwy, w tym w szczególności zalecanych w ramach Systemu rekomendacji programów profilaktycznych i promocji zdrowia psychicznego.</p>	<p>TAK</p>	<p>promocji zdrowego stylu życia. Podpisano dwie umowy z Fundacją „Amigo - Polska”, ul. Jaworowskiego 12, 20-612 Lublin.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Umowa DZU.Jk.422.19.2019. Kwota dotacji: 9 500,00 zł, - Umowa DZU.EFW.422.26.2019. Kwota dotacji: 5 610,00 zł. <p>Obie umowy dotyczą zajęć profilaktycznych, dożywiania, zajęć sportowo – rekreacyjnych dla 20 wychowanków Domostwa Amigonińskiego.</p> <p>W ramach otwartego konkursu ofert zrealizowano zadanie II. Przeciwdziałanie narkomanii i profilaktyka w zakresie HIV/AIDS. Podzadanie 3. Wspieranie programów profilaktyki wskazującej. Podpisano cztery umowy:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Umowa DZU.JS.423.17.2019. Stowarzyszenie MONAR, ul. Nowolipki 9B, 00-151 Warszawa. Prowadzono działania w Lublinie i Puławach: terapię uzależnień, poradnictwo rodzinne, interwencję kryzysową, zajęcia socjoterapeutyczne, informacyjno-edukacyjne. Uczestnicy: 70 osób, w tym: 40 osób - Lublin oraz 30 osób - Puławy (kobiety i mężczyźni). Kwota dotacji: 55 000,00 zł. - Umowa DZU.ES.423.18.2019. Stowarzyszenie Kontakt, ul. Skierki 12, 20-601 Lublin. Prowadzono poradnictwo indywidualne i grupowe ze specjalistami: psychologiem i terapeutą w zakresie uzależnień. Uczestnicy: 80 osób. Kwota dotacji: 11 160,00 zł. - Umowa DZU.JS.423.19.2019. Stowarzyszenie „ODNOWA” przy Kościele o. Kapucynów, ul. Lubelska 32, 21-100 Lubartów. Prowadzono zajęcia specjalistyczne z psychologiem. Uczestnicy: 29 osób. Kwota dotacji: 18 500,00 zł. - Umowa DZU.JS.423.20.2019. Stowarzyszenie Integracji Rodzin „Przystań”, ul. Ogródowa 46, 22-100 Chełm. Prowadzenie programu CANDIS. Uczestnicy: 20 osób. Kwota dotacji: 27 040,00 zł.
<p>3.4. Ewaluacja zadań oraz aktualizacja i upowszechnianie standardów profilaktyki, w tym upowszechnianie standardów jakości w zakresie profilaktyki narkomanii.</p>	<p>TAK</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Opracowano dokument z realizacji Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2017-2020 w roku 2018. 2. Konferencja: „Standardy profilaktyki w szkole” zorganizowane przez Lubelskie Samorządowe Centrum Doskonalenia Nauczycieli (25 września 2019 r.). Przygotowano dwa wystąpienia merytoryczne: „System wsparcia i współpracy międzyinstytucjonalnej w zakresie realizacji działań profilaktycznych” oraz „Rola władz lokalnych z implementacji programu. Jak stworzyć efektywny wojewódzki - gminny - szkolny program profilaktyczny?” 3. Udział w panelu regionalnym: Współpraca samorządu (JST) z organizacjami pozarządowymi (NGO) w profilaktyce uzależnień. Zorganizowanym przez Fundację Praesterno (listopad). Przygotowano wystąpienie merytoryczne: Działania Samorządu Województwa Lubelskiego w zakresie realizacji działań profilaktycznych 4. Konferencja: REITOX Academy on NSP and fentanyl. Spotkanie Ekspertów Wojewódzkich ds. Informacji o Narkotykach i Narkomanii, dotyczące nowych substancji psychoaktywnych oraz fentanyli w ramach corocznej współpracy i wymiany doświadczeń z krajami bałtyckimi. Organizator: KBPN
<p>Obszar 4. Redukcja szkód, rehabilitacja i reintegracja społeczna</p>		
<p>4.1. Zwiększanie dostępności do opieki zdrowotnej i programów podnoszących jakość życia osób używających szkodliwie i uzależnionych, w tym:</p> <p>4.1.1. Wspieranie realizacji programów redukcji szkód zdrowotnych i społecznych wśród osób używających szkodliwie i uzależnionych od środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych, obejmujące m.in. działalność edukacyjną, wsparcie społeczne i</p>	<p>TAK</p>	<p>W ramach otwartego konkursu ofert dla organizacji pozarządowych zlecono zadanie II. Przeciwdziałanie narkomanii i profilaktyka w zakresie HIV/AIDS. Podzadanie 5. Wsparcie działalności punktów konsultacyjno – diagnostycznych HIV/AIDS. Podpisano umowę DZU.JS.423.21.2019. Katolickie Stowarzyszenie Pomocy Osobom Potrzebującym „Agape”, ul. Bernardyńska 5, 20-109 Lublin. Dofinansowano koszty wynagrodzenia doradcy okotolestowego, pielęgniarza, księgowej,</p>

Załącznik 2. Realizacja zadań Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2017-2020 w latach 2017-2019

socialne, programy wymiany igieł i strzykawek (zapobieganie zakażeniom przenoszonym drogą krwi - HIV, HBV i HCV itd.) oraz testowanie w kierunku zakażeń krwionośnych (HIV, HBV i HCV).		koordynatora programu, zakup materiałów i sprzętu medycznego, środków czystości, zakup i wydruk materiałów promocyjnych oraz koszty odbioru odpadów. Uczestnicy: 364 osoby przed wykonaniem testu (w tym 108 K i 256 M), 20 osób poradnictwo specjalistyczne. Koszt dotacji: 10 000,00 zł.
4.1.2. Rozwijanie i wspieranie sieci hosteli i mieszkań readaptacyjnych dla osób w trakcie leczenia lub po jego zakończeniu.	NIE	W ramach otwartego konkursu ofert zaplanowano zadanie II. Przeciwdziałanie narkomanii i profilaktyka w zakresie HIV/AIDS. Podzadanie 4. Wsparcie hosteli i mieszkań readaptacyjnych dla osób w trakcie leczenia lub po jego zakończeniu. Zaplanowano kwotę: 20 000,00 zł. Brak ofert
4.1.3. Rozwijanie dostępu do leczenia ambulatoryjnego dla osób używających szkodliwe i uzależniających od środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych.	NIE	W ramach otwartego konkursu ofert zaplanowano zadanie II. Przeciwdziałanie narkomanii i profilaktyka w zakresie HIV/AIDS. Podzadanie 5. Opracowanie i realizacja kampanii społecznej dotyczącej dostępu do leczenia ambulatoryjnego dla osób używających szkodliwe i uzależniających od środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych. Zaplanowano kwotę: 10 000,00 zł. Brak ofert.
4.1.4. Wspieranie programów reintegracji społecznej i zawodowej osób uzależnionych od środków odurzających, substancji psychotropowych nowych substancji psychoaktywnych.	NIE	W ramach otwartego konkursu ofert dla organizacji pozarządowych zaplanowano zadanie II. Przeciwdziałanie narkomanii i profilaktyka w zakresie HIV/AIDS, Podzadanie 6. Wspieranie programów reintegracji społecznej i zawodowej i/lub działań zmierzających do aktywizacji zawodowej i społecznej osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych nielegalnych i ich rodzin. Zaplanowano kwotę: 55 000,00 zł. Brak ofert.
4.1.5. Zwiększanie oferty działań zmierzających do aktywizacji zawodowej i społecznej osób uzależnionych od środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych lub zwiększanie dostępności do istniejących form wsparcia.	NIE	W ramach otwartego konkursu ofert dla organizacji pozarządowych zaplanowano zadanie II. Przeciwdziałanie narkomanii i profilaktyka w zakresie HIV/AIDS, Podzadanie 6. Wspieranie programów reintegracji społecznej i zawodowej i/lub działań zmierzających do aktywizacji zawodowej i społecznej osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych nielegalnych i ich rodzin. Zaplanowano kwotę: 55 000,00 zł. Brak ofert.
Obszar 5. Monitorowanie sytuacji epidemiologicznej w zakresie używania środków odurzających, substancji psychotropowych i nowych substancji psychoaktywnych oraz postaw społecznych i reakcji instytucjonalnych		
5.1. Realizacja badań ilościowych w populacji generalnej oraz wśród młodzieży szkolnej (m.in.: ESPAD, Młodzież"), prowadzonych co najmniej co cztery lata według metodologii EMCDDA.	TAK	1. Badanie społeczne pn. „Diagnoza województwa lubelskiego w zakresie używania substancji psychoaktywnych wśród osób dorosłych oraz dostępności oferty pomocowej w obszarze przeciwdziałania uzależnieniu od substancji psychoaktywnych”. Realizator: Grupa BST Sp. z o. o. ul. Mieczyków 12, 40-748 Katowice. Umowa DSP.KL.2312.29.2019 część III z dnia 11.09.2019 r. Kwota całkowita: 54 900,00 zł (w tym 40 000,00 zł z Rozdziału 85154 Przeciwdziałanie alkoholizmowi § 4390 Zakup usług obejmujących wykonanie ekspertyz, analiz, opinii) 2. Badanie ESPAD. Umowa Nr DZU.JS.423.2.2019 z dnia 8 lutego 2019 r. Realizator: Instytut Psychiatrii i Neurologii w Warszawie, ul. Sobieskiego 9, 02-957 Warszawa. Kwota rozliczona: 59 910,84 zł.
5.2. Analiza danych na temat aktywności JST w obszarze ograniczania popytu na środki odurzające, substancje psychotropowe i nowe substancje psychoaktywne.	TAK	Badanie społeczne pn. „Diagnoza województwa lubelskiego w zakresie używania substancji psychoaktywnych wśród osób dorosłych oraz dostępności oferty pomocowej w obszarze przeciwdziałania uzależnieniu od substancji psychoaktywnych”. Realizator: Grupa BST Sp. z o. o. ul. Mieczyków 12, 40-748 Katowice. Umowa DSP.KL.2312.29.2019 część III z dnia 11.09.2019 r. Kwota całkowita: 54 900,00 zł (w tym 40 000,00 zł z Rozdziału 85154 Przeciwdziałanie alkoholizmowi § 4390 Zakup usług obejmujących wykonanie ekspertyz, analiz, opinii)
5.3. Rozwój i konsolidacja monitoringu wojewódzkich oraz lokalnych.	TAK	1. Opracowanie przez Eksperta Wojewódzkiego ds. Informacji o Narkotykach i Narkomanii „Raportu Wojewódzkiego: Monitorowanie problemu narkotyków i narkomanii na terenie województwa lubelskiego w 2018 r.” Raport został przesłany do KBPN oraz umieszczony na stronie internetowej ROPS w Lublinie.

Załącznik 2. Realizacja zadań Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2017-2020 w latach 2017-2019

		<ol style="list-style-type: none"> 2. Sporządzenie Raportu z Wykonania Programu Przeciwdziałania Narkomanii na rok 2018 r. i przekazanie pod obrady SWL. 3. Przygotowanie sprawozdania z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Narkomanii w 2018 r. Kwestionariusz przesłany do KBPN. 4. Przygotowanie sprawozdania z zakresu zdrowia publicznego za 2018 r.
--	--	--

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raportu z wykonania Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2017-2020 za rok 2019 przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie.

